FUNDACIÓ JAUME BOFILL
1175

Estudi sobre l'èxit i el fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona

Grup de Recerca en Educació Especial
Departament de Pedagogia
Universitat de Girona

Grup de Recerca i Actuació sobre Minories Culturals i Treballadors Estrangers (GRAMC)

Han realitzat aquest treball: Montserrat Vilà, Maria Pallisera, Salomó Marquès, Joan Colomer, Gemma Clapès, Xavier Besalú, Susanna Arjona.

Coordinació de la recerca: Judit Fullana

Aquesta investigació ha estat finançada per la **Fundació Serveis de Cultura Popular. Grup FUS.**

Girona, desembre 1999

Índex

PRESENTACIÓ 1

CAPÍTOL 1
L'ÈXIT I EL FRACÀS ESCOLAR DELS FILLS D'IMMIGRANTS AFRICANS. CONSIDERACIONS INICIALS. 7

1.1. ELS IMMIGRANTS AFRICANS 8

1.2. L'ÈXIT I EL FRACÀS ESCOLAR 17

1.3. L'ÈXIT I EL FRACÀS ESCOLAR I ELS ALUMNES PERTANYENTS A MINORIES 21

1.4. L'ESCOLARITZACIÓ DELS FILLS D'IMMIGRANTS AFRICANS 26

CAPÍTOL 2
ESTUDI DESCRIPTIU SOBRE L'ESCOLARITZACIÓ DELS FILLS D'IMMIGRANTS AFRICANS A LES COMARQUES GIRONINES I SOBRE L'ÈXIT I FRACÀS ESCOLAR D'AQUESTS ALUMNES 35

2.1. INTRODUCCIÓ 37

2.2. METODOLOGIA 38

2.2.1. Delimitació de les dades que ens interessava obtenir per assolir l'objectiu de la recerca. 38

2.2.2. La negociació amb la Delegació d'Ensenyament de Girona 40

2.2.3. Elaboració dels instruments per a recollir dades individuals de cada un dels alumnes 42

2.2.4. Procés seguit per a l'obtenció de la informació 44

2.2.5. Respostes rebudes 45

2.2.6. Procés seguit en l'anàlisi de les dades 46

2.3. PRESENTACIÓ I ANÀLISI DE LES DADES OBTINGUDES 47

2.3.1. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven primària (1997-98) 49

2.3.1.1. Dades generals referides a primària 49

2.3.1.2. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven 6è curs de primària (1997-98) 53

2.3.2. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven Educació Secundària Obligatòria (1997-98) 57

2.3.2.1. Dades generals referents a ESO 57

2.3.2.2. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 2n curs d'ESO. Curs 1997-98 61

2.3.2.3. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 4rt curs d'ESO. Curs 1997-98 63

2.3.3. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 6è d'Educació primària, a 2n d'ESO i 4rt d'ESO. Curs 1997-98 65

2.3.4. Procedència dels pares i lloc de naixement de l'alumnat *67*

2.3.4.1. País de procedència dels pares 67

2.3.4.2. Lloc de naixement de l'alumnat 68

2.3.4.3. Relació entre el país de procedència dels pares i el lloc de naixement dels alumnes 69

2.3.5. Distribució per sexes *70*

2.3.6. Any de naixement dels alumnes *72*

2.3.6.1. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 6è de primària 72

2.3.6.2. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 2n curs d'ESO 73

2.3.6.3. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt curs d'ESO 74

2.3.7. Any d'incorporació al sistema educatiu i al centre on es trobaven durant el curs 1997-98 ..... *75*

2.3.7.1. Any d'incorporació al sistema educatiu 75

2.3.7.2. Moment d'incorporació al curs escolar 77

2.3.8. L'avaluació i el suport rebut per l'alumnat de 6è curs de primària fill d'immigrants africans *78*

2.3.8.1. Resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes 78

2.3.8.2. Suport ofert a l'alumnat 84

2.3.8.3. Sol·licitud per part dels pares de fer o no religió 86

2.3.9. L'avaluació i el suport rebut per l'alumnat de 2n curs d'ESO fill d'immigrants africans *87*

2.3.9.1. Resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes 87

2.3.9.2. Suport ofert a l'alumnat 94

2.3.10. L'avaluació i suport rebut per l'alumnat de 4rt curs d'ESO fill d'immigrants africans 97

2.3.10.1. Resultats de l'avaluació dels alumnes 97

2.3.10.2. Suport ofert alumnat 102

CAPÍTOL 3
ELS ITINERARIS ESCOLARS DELS ALUMNES FILLS D'IMMIGRANTS ESTRANGERS AFRICANS A LES COMARQUES GIRONINES **105**

3.1. INTRODUCCIÓ 106

3.2. METODOLOGIA 107

3.2.1. Elaboració dels instruments de recollida d'informació *107*

3.2.2. Selecció de la mostra *110*

3.2.3. La recollida de la informació *111*

3.2.4. Presentació i anàlisi de la informació obtinguda *114*

A)Itinerari 1: Integrat per l'alumnat del qual disposem dades sobre les qualificacions escolars des del cicle inicial d'educació primària 115

B) Itinerari 2: Integrat per l'alumnat del qual disposem dades sobre qualificacions escolars des

del cicle mitjà d'educació primària....127
C) Itinerarri 3: Integrat per l'alumna del qual disposem dades sobre qualificacions escolars des del cicle superior d'educació primària....137
D) Itinerari 4: Integrat per l'alumnat del qual disposem de dades sobre les qualificacions escolars només del cicle superior....139
E) Itinerari 5: Inclou l'alumnat de 2n d'ESO només amb les qualificacions del primer cicle d'ESO...142
3.3. Síntesi i conclusions sobre els itineraris escolars....150
CONCLUSIONS....155
BIBLIOGRAFIA REFERENCIADA....165
ANNEXOS....167
ANNEX 1: PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER LES ESCOLES D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA....169
ANNEX 2: PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER ALS CENTRES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA....173
ANNEX 3: PROTOCOLS DE RECOLLIDA DELS RESULTATS DE L'AVALUACIÓ....179

Índex de taules

Taula 1.1: Immigració als països de la U.E 8
Taula 1.2: Procedència dels residents estrangers a Espanya 8
Taula1.3: Procedència dels residents estrangers a Catalunya 8
Taula1.4: Procedència dels residents estrangers a Girona. 9
Taula 1.5: Distribució de la població d'origen africà a Girona. 9
Taula 1.6: Distribució dels immigrants africans per municipis 11
Taula 1.7: Activitat professional dels immigrants marroquins 14
Taula 2.1: Relació de centres que han respost i de nombre d'alumnes que compleixen les característiques (Curs 1997-98) 45
Taula 2.2: Percentatges de centres que tenien alumnes fills de pares immigrants africans en els cursos objecte del nostre estudi 46
Taula 2.3: Alumnat de 6è curs fill d'immigrants africans, escolaritzat en centres públics (1997-98) 47
Taula 2.4: Alumnat de 6è curs fill d'immigrants africans escolaritzats en centres privats (1997-98) 47
Taula 2.5: Alumnat de 2n d'ESO fill d'immigrants africans escolaritzats als Instituts d'Educació Secundària (1997-98) 48
Taula 2.6: Total d'alumnes d'educació primària i proporció d'alumnes estrangers als centres de les comarques gironines (Curs 1997-98) 49
Taula 2.7: Relació entre el total d'alumnes escolaritzats a educació primària per comarques i el total d'alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica. Sectors públic i privat junt. Curs 1997-98 53
Taula 2.8: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 6è curs de primària, distribuïts per comarques 54
Taula 2.9: Distribució d'alumnes fills de pares estrangers africans per comarques. 6è curs d'Educació primària. Curs 1997-98. 54
Taula 2.10: Total d'alumnes matriculats a Educació Secundària Obligatòria als centres de les comarques gironines i proporció d'alumnes estrangers (1997-98) 57
Taula 2.11: Relació entre el total d'alumnes escolaritzats a ESO per comarques i el total d'alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica. Sectors públic i privat junt. Curs 1997-98 61
Taula 2.12: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 2n d'ESO, distribuïts per comarques 62
Taula 2.13: Distribució d'alumnes fills de pares immigrants africans per comarques. 2n curs d'ESO. Curs 1997-98. 62
Taula 2.14: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 4rt d'ESO, distribuïts per comarques 63
Taula 2.15: Distribució d'alumnes fills de pares immigrants africans per comarques. 4rt curs d'ESO. Curs 1997-98. 64
Taula 2.16: Alumnes fills d'immigrants africans que durant el curs 1997-98 cursaven 6è de primària, 2n i 4rt curs d'ESO, distribuïts per comarques 65

Taula 2.17: Distribució del total d'alumnes segons la procedència del pare i el lloc de naixement de l'alumnat 69
Taula 2.18: Distribució del total d'alumnes segons la procedència de la mare i el lloc de naixement de l'alumnat 69
Taula 2.19: Distribució dels alumnes segons el lloc de naixement i per cursos 70
Taula 2.20: Any de naixement i edat dels alumnes de 6è de primària (Curs 1997-98) 73
Taula 2.21: Any de naixement i edat dels alumnes de 2n d'ESO (Curs 1997-98) 73
Taula 2.22: Any de naixement i edat dels alumnes de 4rt d'ESO (Curs 1997-98) 74
Taula 2.23: Distribució dels alumnes de 6è curs de primària en funció de l'any en què es van incorporar al sistema educatiu 75
Taula 2.24: Distribució dels alumnes de 6è de primària segons l'any d'incorporació a l'escola on el curs 1997-98 feien aquest curs 76
Taula 2.25: Distribució dels alumnes de 2n curs d'ESO segons l'any d'incorporació al centre on el curs 1997-98 feien aquest curs 76
Taula 2.26: Distribució dels alumnes de 4rt curs d'ESO segons l'any d'incorporació al centre on el curs 1997-98 feien aquest curs 77
Taula 2.27: Matèries que necessiten millorar els alumnes de 6è curs de primària 80
Taula 2.28: nombre de matèries que necessiten millorar els alumnes de 6è de primària 81
Taula 2.29: Promoció de curs i necessitat de millorar alguna matèria 82
Taula 2.30: Matèries que necessiten millorar els alumnes que han promocionat de curs 82
Taula 2.31: Promocionar de curs i tenir o no ACI, pels alumnes de 6è curs de primària 83
Taula 2.32: Tipus de suport intern al centre que reben els alumnes de 6è curs de primària 84
Taula 2.33: Suport extern al centre rebut pels alumnes de 6è curs de primària 85
Taula 2.34 : Superació o no del primer cicle d'ESO 87
Taula 2.35: Avaluació dels alumnes de primer cicle d'ESO. Distribució per comarques i totals de les comarques de Girona i de Catalunya. Curs 1997-98 89
Taula 2.36: Qualificacions dels alumnes de 2n d'ESO per àrees curriculars 89
Taula 2.37: Qualificacions en les diferents àrees dels alumnes que superen en 1r cicle d'ESO 92
Taula 2.38: Qualificacions dels alumnes que no superen el 1r cicle d'ESO 92
Taula 2.39 : Superació de cicle relacionat amb tenir o no ACI. Alumnes de 2n curs d'ESO 93
Taula 2.40 : Tipus de suport intern al centre rebut pels alumnes de 2n d'ESO 94
Taula 2.41: Tipus de suport extern rebut pels alumnes de 2n curs d'ESO 95
Taula 2.42 : Superació o no del segon cicle d'ESO 97
Taula 2.43: Avaluació dels alumnes de segon cicle d'ESO. Curs 1997-98 98
Taula 2.44 : Qualificacions dels alumnes de 4rt d'ESO per àrees curriculars 99
Taula 2.45: Qualificacions de les diferents àrees dels alumnes que van superar 2n cicle d'ESO 100

Taula 2.46: Qualificacions obtingudes pels alumnes de 4rt d'ESO que no van superar el segon cicle l'any 1997-98 101
Taula 2.47: Tipus de suport intern al centre rebut pels alumnes de 4rt d'ESO..... 102
Taula 3.1: Informació recollida sobre els resultats de l'avaluació dels alumnes en els diferents cicles educatius d'ESO i d'Educació primària 108
Taula 3.2. Informació recollida per cada un dels alumnes en funció del curs on es trobaven 109
Taula 3.3. Distribució del nombre d'alumnes per centres i per comarques de la mostra. 6è curs d'Educació primària. Curs 1997-98..... 110
Taula 3.4. Distribució del nombre d'alumnes per centres i per comarques de la mostra. 2n i 4rt d'ESO. Curs 1997-98..... 110
Taula 3.5.: Alumnes estudiats, distribuïts per cursos i comarques. 112
Curs que feien al 1997-98 112
Taula 3.6.: Itineraris escolars en els que s'ha distribuït l'alumnat a partir de les dades sobre la seva escolarització..... 113
Taula 3.7.: Grup A.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que van superar tots els cicles educatius 118
Taula 3.8 : A.2. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que van obtenir la qualificació global d'NM en cicles anteriors..... 120
Taula 3.9: A.3. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors 123
Taula 3.10: A.4. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que no van superar cap dels cicles educatius. 125
Taula 3.11.: B.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar tots els cicles educatius 129
Taula 3.12: B.2.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 97-98 però que van obtenir qualificació global d'NM en cicles anteriors. 130
Taula 3.13.: B.3.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 97-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors... 132
Taula 3.14.: B.4.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar cap dels cicles educatius. 134
Taula 3.15.: C.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle superior que no superen el primer cicle d'ESO però tenien PA a CS..... 137
Taula 3.16.: C.2. Alumnes amb itinerari des de cicle superior que no superen cap dels dos cicles. 138
Taula 3.17.: D.1.: Alumnes només amb qualificacions de cicle superior que obtenen la qualificació final de PA 140
Taula 3.18.: D.2.: Alumnes (només amb qualificacions de cicle superior) que no superen el cicle. 141

Taula 3.19: E.1: Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que superen els objectius del cicle. 144
Taula 3.20.: E.2: Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que no assoleixen els objectius però van promocionar de cicle. 146
Taula 3.21.: E.3. Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que no van assolir els objectius ni van promocionar de cicle. 148
Taula 3.22.: Nombre de casos per cada itinerari. 151

Índex de gràfics

Gràfic 1.1: Distribució per sexes entre els immigrants africans 10
Gràfic1.2: Distribució a Girona dels estrangers d'origen marroquí 11
Gràfic 1.3: distribució a Girona dels estrangers d'origen senegambià 12
Gràfic 1.4:Lloc de procedència dels immigrants marroquins 13
Gràfic 1.5: procedència dels marroquins en les diferents comarques 13
Gràfic 2.1: Total d'alumnes estrangers matriculats a Educació primària a les comarques gironines, segons zona d'origen. Sectors públic i privat. Curs 1997-98. 50
Gràfic 2.2: Distribució per comarques dels alumnes d'Educació primària procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica en el sector públic. Curs 1997-98 51
Gràfic 2.3: Distribució per comarques dels alumnes d'Educació primària procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica en el sector privat. Curs 1997-98 52
Gràfic 2.4: Alumnes procedents del Magreb i la Resta d'Àfrica a educació primària. Sector públic i privat conjuntament. Curs 1997-98. Percentatge per cada comarca. 52
Gràfic 2.6: Total d'alumnes estrangers matriculats a ESO a les comarques gironines, segons zona d'origen. Sectors públic i privat. Curs 1997-98. 58
Gràfic 2.7: Distribució per comarques dels alumnes d'ESO procedents del Magreb en el sector públic. Curs 1997-98 59
Gràfic 2.8: Alumnes d'ESO procedents del Magreb i la resta d'Àfrica per comarques. Percentatges calculats sobre el total d'alumnes procedents d'Àfrica. Sector públic i privat junts. Curs 1997-98 60
Gràfic 2.9: Distribució de la població total segons el país de procedència del pare i de la mare 67
Gràfic 2.10: Lloc de naixement de l'alumnat d'origen immigrant procedent d'Àfrica 68
Gràfic 2.11: Distribució de la població per sexes 70
Gràfic 2.12: Distribució per sexes i cursos del total d'alumnes de les comarques gironines (Curs 1997-98) 71
Gràfic 2.13: Distribució per sexes i per cursos dels alumnes fills d'immigrants africans (curs 1997-98) 71
Gràfic 2.14 : Qualificació de final de 6è curs (1997-98) 78
Gràfic 2.15 : Distribució dels alumnes de 6è en funció de si promocionen o no de curs 79
Gràfic 2.16: Distribució dels alumnes de 6è curs segons si tenien o no ACI el curs 1997-98 83
Gràfic 2.17 : Suport intern al centre van rebre els alumnes de 6è curs de primària 84
Gràfic 2.18: Superació o no del primer cicle d'ESO 88
Gràfic 2.19: Promoció del primer cicle d'ESO 88
Gràfic 2.20 : Alumnes de 2n d'ESO que tenien ACI el curs 1997-98 (en percentatges) 93

Gràfic 2.21: Suport intern al centre rebut pels alumnes que cursaven 2n curs d'ESO.....94
Gràfic 2.22 : Suport extern al centre rebut pels alumnes de 2n curs d'ESO.....95
Gràfic 2.23.: Superació del segon cicle d'ESO 98
Gràfic 2.24.: ACI en els alumnes de 4rt d'ESO 101
Gràfic 2.25 : Suport intern al centre rebut pels alumnes que cursaven 4rt curs d'ESO.....102

Presentació

El fracàs escolar és un tema que ha preocupat els professionals de l'educació al llarg de tot el segle XX tal com ho podem constatar en la gran quantitat de bibliografia especialitzada entorn d'aquest tema. S'han fet investigacions des del camp de l'educació, la psicologia, i la sociologia; s'han dut a terme experiències per a disminuir la incidència del fracàs escolar; s'han fet anàlisis crítiques sobre el concepte de fracàs escolar i, malgrat tot, continua havent-hi un nombre elevat d'infants que es considera que fracassen a l'escola. L'estudi titulat *Èxit i Fracàs escolar a Catalunya*, elaborat per l'equip del CIREM (1994), és una de les mostres més recents i més completes que fa referència a la situació del rendiment acadèmic a Catalunya i de les diferents variables que hi incideixen.

La definició del terme fracàs escolar és difícil d'abordar. En ell convergeixen múltiples factors: les dificultats de l'escola per donar resposta a les necessitats individuals, el context social i familiar que, a vegades, no conté les condicions per a un adequat desenvolupament escolar dels alumnes, les dificultats individuals, les incoherències i contradiccions entre la cultura escolar i la cultura dels alumnes i de les famílies d'aquests, i un llarg etcètera. Malgrat que el terme *fracàs escolar* implica una gran dosi d'ambigüitat (ens referim a fracàs de l'alumne o a fracàs de la institució escolar?) i de relativitat (no és un concepte universal perquè depèn de factors culturals i educatius inherents a cada context social) té una gran transcendència per la vida de l'individu.

En aquest projecte presentem una proposta per iniciar l'estudi d'aquest complex fenomen prenent com a objecte d'anàlisi la població d'infants que són fills d'immigrants estrangers, posant la nostra màxima atenció als fills d'immigrants estrangers africans. L'informe del Ministeri d'Educació i Ciència (1992) sobre *La educación intercultural en España*, en el capítol on fa referència a la lluita contra el fracàs escolar deia el següent:

"No hi ha dades sobre el fracàs escolar de la població d'alumnes d'origen immigrant, encara que, en general es constata que existeixen importants diferències, quant al rendiment escolar, entre els alumnes segons el país d'origen, produint-se una major problemàtica entre els alumnes procedents de països de baix nivell de desenvolupament. Tot i això, es pot afirmar sense risc excessiu que el fracàs escolar dels estrangers es produeix fonamentalment pel seu baix nivell econòmico-social i no per la seva diferent cultura o raça".

D'aquesta cita es pot despendre que no hi ha dades suficients sobre el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers i que, com a hipòtesi, aquest fracàs escolar depèn més del nivell socioeconòmic que de la cultura d'origen. No obstant, en *el Pla Interdepartamental d'Immigració de la Generalitat de Catalunya* (1994) s'afirma, sense tenir-ne massa dades, que el risc de fracàs escolar dels fills dels immigrants estrangers depèn en gran manera de tres grans factors: *l'edat en què s'ingressa a l'escola, el valor que les famílies atribueixen a l'educació dels seus fills* i la *percepció que tenen les famílies sobre el nivell d'estimació que la institució escolar té per la cultura familiar*. Vegem que, en aquest cas, sí que es dóna rellevància a la possible influència de factors culturals en el fracàs escolar dels infants d'origen immigrant.

El Colectivo Ioé, a la recerca que han fet a Catalunya i a la Comunitat de Madrid (1996) sobre els fills dels immigrants marroquins a les escoles espanyoles, fan afirmacions com les següents:

"No s'observa correlació entre anys d'escolarització en el sistema educatiu espanyol i el bon o mal rendiment acadèmic, així com tampoc s'observa entre el desconeixement de l'idioma de comunicació a l'escolaritzar-se i els resultats escolars".
"Malgrat la insistència, per part dels mestres, en el tema del domini de la llengua d'aprenentatge a l'accedir a l'escola, això tampoc discrimina gaire els alumnes respecte al resultat final que obtenen".

"Es necessita, doncs, obrir les investigacions a noves dimensions, no només centrades a l'escola, per a determinar quins altres factors, més enllà d'aquesta, incideixen en aquest col·lectiu respecte als seus resultats escolars."

El que de fet es constata en aquestes diferents aportacions és l'escassetat de dades existents sobre el fracàs escolar dels infants d'origen immigrant a Catalunya i la manca d'estudis que aportin informació sobre les diferents dimensions que influeixen en l'èxit i fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers. La situació social i econòmica de la família, la incorporació primerenca o tardana a l'escola dels fills d'immigrants, el domini o no de la llengua vehicular, el major o menor manteniment de la llengua i la cultura d'origen, la distància cultural entre el país d'origen i el país receptor, el nivell acadèmico-cultural dels pares, el valor que la família atorga a l'escola i als mestres, són alguns dels factors que sembla que poden tenir algun tipus de paper en l'explicació de l'èxit i fracàs escolar d'aquest col·lectiu. No obstant, el més evident és que falten investigacions, tant de caire quantitatiu com qualitatiu, que aportin informació sobre aquest tema.

Per tant, el propòsit general de la investigació que presentem és descriure aquesta realitat educativa en l'àmbit de les comarques gironines. És a dir, ens proposem fer un *estudi sistemàtic*, en diferents fases, *que ens informi de l'èxit i el fracàs escolar dels fills dels immigrants estrangers africans als centres educatius de les comarques gironines, així com dels factors que hi estan implicats.*

Al maig de 1998 el GRAMC (Grups de recerca i actuació sobre minories culturals i treballadors estrangers) encarrega l'elaboració del projecte i la creació d'un equip d'investigació per dur-lo a terme al Grup de Recerca d'Educació Especial del Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona. El GRAMC presenta aquest projecte a la convocatòria d'ajuts del grup FUS i se li atorga l'ajut. El grup FUS signa un conveni amb el GRAMC per al finançament d'aquest projecte, amb una durada prevista de dos anys.

Durant el setembre de 1998 comença a treballar en el desenvolupament del projecte un equip d'investigació està format per membres del GRAMC i membres del Grup de Recerca en Educació Especial. Concretament, formen l'equip Gemma Clapés, Joan Colomer, Salomó Marquès (membres del GRAMC) i per Xavier Besalú, Judit Fullana, Maria Pallisera, Montserrat Vilà (membres del Grup de Recerca d'Educació Especial). Posteriorment s'incorpora Susanna Arjona (becària FPI del Departament de Pedagogia).

El Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona té per objectiu la investigació sobre qüestions relacionades amb l'atenció a la diversitat. Concretament, ha realitzat activitats de recerca i de formació relacionades amb l'atenció a la diversitat a l'escola i la formació del professorat, la integració de l'alumnat amb necessitats educatives especials a les etapes d'educació infantil, educació primària i educació secundària obligatòria, la integració sociolaboral de persones amb discapacitat, i la comunicació i l'autisme.

El projecte de recerca que aquest grup desenvolupa juntament amb el GRAMC inclou tres objectius:

1. Obtenir informació sobre l'èxit i el fracàs escolar en finalitzar les etapes d'educació primària, el primer cicle d'educació secundària obligatòria (ESO) i el segon cicle d'ESO, dels infants fills d'immigrants estrangers africans, als centres educatius de les comarques de Girona, en el curs 1997-98.
2. Conèixer la trajectòria escolar, en termes de resultats acadèmics, dels alumnes d'origen immigrant dels centres educatius de les comarques gironines que han finalitzat el primer cicle d'ESO en el curs 1997-98 i dels alumnes fills d'immigrants que han finalitzat el segon cicle d'ESO, també en el curs 1997-98.
3. Identificar com diferents factors (familiars, socials, culturals, escolars i personals) poden contribuir a la configuració de determinades trajectòries escolars d'infants d'origen immigrant escolaritzats a les comarques gironines.

El projecte consta de dues fases. La primera fase correspon la investigació realitzada per donar resposta als dos primers objectius i s'ha desenvolupat en el període que va de setembre de 1998 a novembre de 1999. La consecució del primer objectiu ha suposat la realització d'un *estudi descriptiu* dels alumnes fills d'immigrants africans que durant el curs 1997-98 van finalitzar educació primària, el primer cicle d'ESO o el segon cicle d'ESO als centres de les comarques gironines. Per assolir el segon objectiu hem dut a terme una investigació sobre els *itineraris escolars* en funció dels resultats de les avaluacions d'una mostra d'aquest mateix col·lectiu d'alumnes.

El tercer objectiu correspon a una segona fase de la recerca, a desenvolupar en el futur.

Per tant, el que es presenta en aquestes pàgines és l'informe de l'estudi realitzat per assolir els dos primers objectius del projecte. Hem estructurat aquest informe en tres capítols.

El primer capítol, titulat *L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants africans. Consideracions inicials*, presenta algunes dades i aportacions teòriques sobre el concepte de fracàs escolar i algunes dades sobre l'escolarització dels fills d'immigrants africans que constitueixen el marc teòric per a l'anàlisi de les dades de la nostra recerca.

El segon capítol, titulat *Estudi descriptiu sobre l'escolarització dels fills d'immigrants africans a les comarques gironines i sobre l'èxit i fracàs escolar d'aquests alumnes,* presenta la metodologia seguida per assolir el primer objectiu de la recerca així com l'anàlisi de les dades obtingudes, oferint una descripció de l'escolarització i dels resultats de les avaluacions dels alumnes fills d'immigrants africans que el curs 1997-98 van finalitzar el cicle superior d'educació primària, el primer cicle d'ESO i el segon cicle d'ESO a les comarques de Girona.

El tercer capítol, titulat *Els itineraris escolars dels alumnes fills d'immigrants africans escolaritzats a les comarques de Girona*, presenta la metodologia i els resultats obtinguts en relació al segon objectiu de la recerca, és a dir, als itineraris escolars, descrits en funció dels resultats de les avaluacions dels diferents cicles educatius, dels alumnes fills d'immigrants africans que van finalitzar educació primària, el primer cicle d'ESO i el segon cicle d'ESO a les comarques de Girona el curs 1997-98.

Finalment, aportem les conclusions que es deriven del treball realitzat per donar resposta als dos objectius de la recerca, posant èmfasi en aquelles dades més significatives que es deriven del nostre estudi i en algunes consideracions relacionades amb l'enfocament del tema de l'èxit i fracàs escolar de l'alumnat fill d'immigrants africans escolaritzat a les comarques de Girona.

Capítol 1

L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants africans. Consideracions inicials.

En aquest capítol introduim algunes qüestions teòriques i informacions derivades d'altres estudis pensem que cal tenir en compte a l'hora d'emmarcar el tema de l'èxit i fracàs escolardels fills d'immigrants africans escolaritzats a les comarques de Girona.

En primer lloc, es presenten algunes dades sobre la població immigrant a Catalunya i, concretament sobre els immigrants africans. En segon lloc, fem una ràpida revisió d'alguns aspectes relacionats amb la conceptualització de l'èxit i el fracàs escolar, posant l'accent en les dificultats de la seva definció i en el paper dels resultats de les avaluacions com a indicadors d'èxit i de fracàs escolar. En tercer lloc, fem algunes consideracions sobre l'èxit i fracàs escolar dels alumnes pertanyents a minories per acabar fent referència a qüestions relacionades amb l'escolaritaació dels fills d'immigrants africants, a l'acollida d'aquests alumnes al si de l'escola, als mecanismes de suport pedagògic de què disposa el sistema educatiu i a algunes necessitats que semblen detectar-se.

1.1. Els immigrants africans

Tal com afirma el COLECTIVO IOÉ (1999) ens trobem en un període de globalització del sistema mundial i les migracions internacionals formen part d'aquest procés de reestructuració de la societat a escala planetària. Unes migracions globalitzades (cada cop hi ha menys zones del món al marge dels corrents migratoris transnacionals); diversificades (hem de parlar de refugiats de guerra, de refugiats econòmics, de mà d'obra barata, de treballadors altament qualificats, d'estudiants, etc.); en creixement; i feminitzada (a més de les que es desplacen acompanyant o per reunir-se amb la parella masculina, cada cop n'hi ha més que emigren soles).

En aquest marc mundial, la referència per a Catalunya i Espanya són els països de la Unió Europea on s'estima que un 6% de la població és immigrada (taula 1.1):

Taula 1.1: Immigració als països de la U.E

País	Alemanya	França	Itàlia	Àustria
Percentatge	9,5%	7,4%	2,6%	9%

A Espanya (UPD, 1999), segons dades de 1998, el nombre de residents estrangers suposa un 1,8% sobre el total de la població. Llur procedència és diversa (taula 1.2):

Taula 1.2: Procedència dels residents estrangers a Espanya

Procedència	Unió Europea	Àfrica	Llatinoamèrica	Àsia	Resta països
Percentatge	46%	25%	18%	8%	3%

A Catalunya, la proporció de població immigrant estrangera és del 2,9%, però els percentatges són, en alguns casos, prou diferents en relació al conjunt de l'Estat (taula 1.3):

Taula1.3: Procedència dels residents estrangers a Catalunya

Procedència	Àfrica	U.E	Llatinoamèrica	Àsia	Resta països
Percentatge	40.6%	25,5%	18%	10,8%	5,1%

Centrant-nos ja a les comarques de Girona, el percentatge de població estrangera censada és del 4,6%, molt per damunt de la mitjana espanyola i catalana, superada només, en el cas espanyol per les Illes Balears (un 5,1%), i amb uns índexs de creixement els darrers anys molt per sobre també dels de Catalunya i Espanya.

La distribució percentual segons el lloc de procedència és la següent (taula 1.4):

Taula1.4: Procedència dels residents estrangers a Girona.

Procedència	**Àfrica**	**U.E**	**Llatinoamèrica**	**Àsia**	**Resta països**
Percentatge	58,3%	27%	5,9%	4%	4,8%

Les comarques de Girona, doncs, tenen en aquests moments l'índex més elevat de població d'origen africà d'Espanya. Afinant encara més les dades tenim que (taula 1.5):

Taula 1.5: Distribució de la població d'origen africà a Girona.

	Població total gironina	**Conjunt població estrangera**	**Població d'origen Africà**
Origen marroquí	1,7%	41%	70%
Origen senegalès	0,06%	1,5%	2,5%
Origen gambià	0,5%	13,3%	22,8%

Agrupant la població d'origen senegalès i gambià (que, a efectes geogràfics, ètnics i culturals –en el passat també a efectes polítics- constitueixen una unitat), els percentatges són, respectivament, un 0,6%; un 15%; i un 25,3%.

És a dir, que sumant la població d'origen marroquí i la de procedència senegambiana abarcaríem més d'un 95% de la població immigrada d'origen africà de les comarques de Girona. Tot i que amb percentatges molt petits, hem de fer esment també de la presència d'immigrants procedents de Mauritània, Malí, Algèria, República de Guinea, ...

En tots els casos, la població d'homes supera la de dones (gràfic 1.1):

Gràfic 1.1: Distribució per sexes entre els immigrants africans

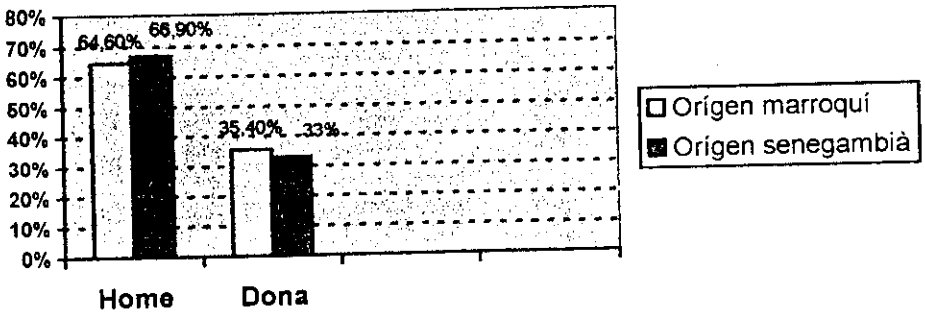

A la majoria dels pobles i ciutats de la demarcació hi viuen persones d'origen africà (al 80% dels 220 municipis gironins). El 20% restant són majoritàriament pobles petits, que amb prou feines arriben als 300 habitants, molts d'ells són de la Cerdanya i el Ripollès, encara que també n'hi ha uns quants de l'Alt Empordà.

No disposem de les dades actualitzades dels immigrants residents a les comarques de Girona per municipis, ja que la Subdelegació del govern a Girona no les vol posar a l'abast dels investigadors. Les darreres que es van fer públiques són de desembre de 1995. Només ens poden ser útils, doncs, a tall de referència, en el sentit de marcar tendències, perquè tenim constància de què en aquests tres anys i escaig tant les xifres absolutes com les percentuals han canviat de manera significativa.

Els municipis que tenien més estrangers africans a desembre de 1995 es presenten a la taula 1.6.

Observant aquestes dades, veiem que la comarca on hi ha més municipis amb més de 100 immigrants africans és el Baix Empordà; no hi apareix cap poble del Ripollès i la Cerdanya; i en el cas de la Garrotxa i el Pla de l'Estany només hi apareixen les seves capitals. D'aquests 20 municipis, només en 5 predominen els senegambians (Olot, Banyoles, Blanes, Salt i Santa Coloma de Farners); en tots els altres són majoritaris els marroquins.

Taula 1.6: Distribució dels immigrants africans per municipis

	Total	Marroquins	Senegambians
Girona	798 (1%)	54,6%	45,4%
Palafrugell	639 (3,6%) (actualment el 10% de la població)	99,2%	0,8%
Figueres	604 (1,7%)	90%	10%
Olot	539 (1,9%)	40,6%	59,4%
Banyoles	512 (3,4%)	12,7%	87,3%
Roses	495 (4,2%)	99,8%	0,2%
Blanes	343 (1,2%)	19,8%	80,2%
Lloret de Mar	336 (1,9%)	75,3%	24,7%
Torroella de Montgrí	302 (3,9%)	86,7%	13,3%
Castelló d'Empúries	299 (6,4%)	87,6%	12,4%
Calonge	274 (4,4%)	98,9%	1,1%
Salt	256 (1,1%)	28,5%	71,5%
Sant Feliu de Guíxols	244 (1,4%)	89,7%	10,3%
Palamós	224 (1,6%)	99,5%	0,5%
Castell-Platja d'Aro	216 (3,4%)	89,8%	10,2%
Sant Pere Pescador	167 (11,8%)	67,6%	32,4%
Santa Coloma de Farners	136 (1,5%)	36%	64%
La Bisbal d'Empordà	134 (1,7%)	87,3%	12,7%
Llagostera	116 (2,1%)	67,2%	32,8%
Begur	105 (3,5%)	100%	

Els que acullen més estrangers d'origen marroquí són (gràfic 1.2):

Gràfic1.2: Distribució a Girona dels estrangers d'origen marroquí

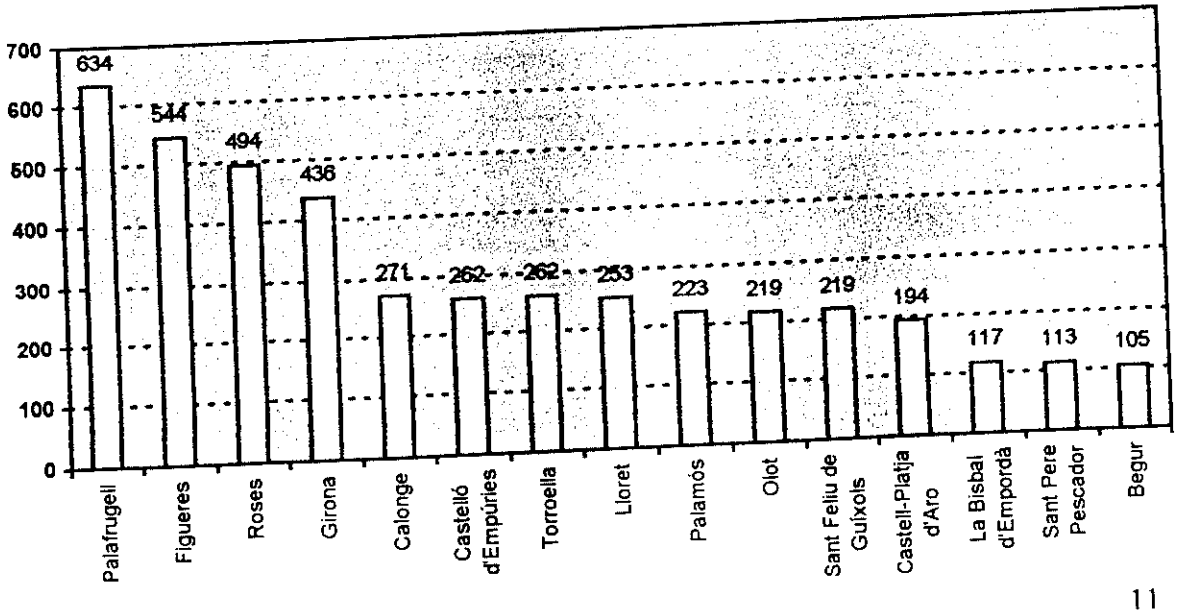

La població d'origen marroquí s'estableix, doncs, majoritàriament als pobles de la costa gironina, des de Roses fins a Lloret de Mar i en algunes ciutats grans de l'interior. Els que acullen més estrangers senegambians són (gràfic 1.3):

Gràfic 1.3: distribució a Girona dels estrangers d'origen senegambià

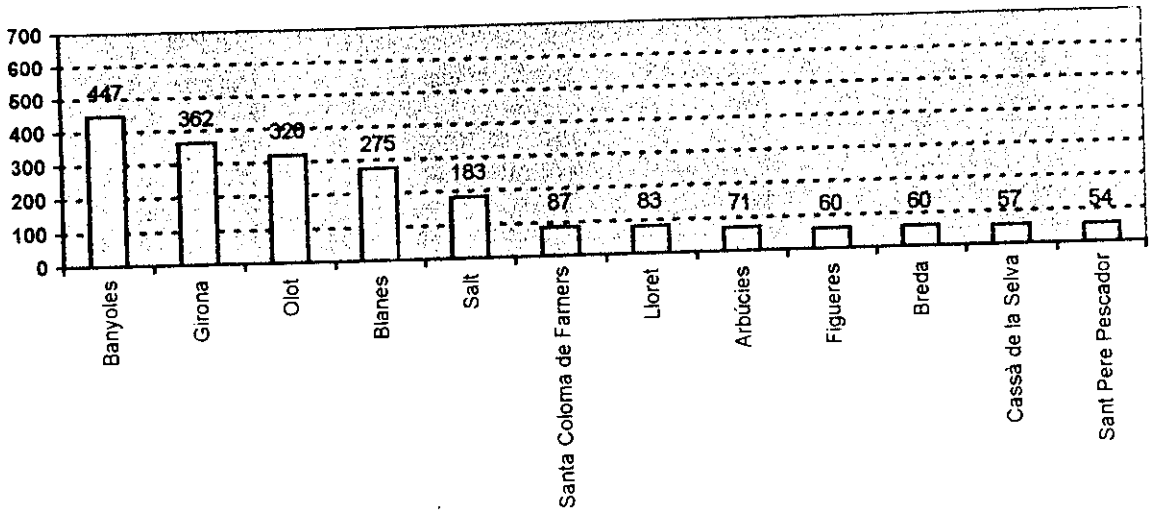

La població d'origen senegambià s'estableix sobretot en pobles i ciutats de l'interior de la demarcació, llevat dels casos de Blanes i Lloret de Mar a la Selva i Sant Pere Pescador a l'Alt Empordà.

Sobre la immigració marroquina a Catalunya és encara una referència no superada l'estudi del COLECTIVO IOÉ (1994), del qual hem extret totes les dades que ara comentarem.

El 55,7% dels marroquins establerts a les comarques de Girona són originaris de la regió del Rif (sobretot de la província de Nador, però també d'Al-hoceima), a l'est del Marroc i a prop de Melilla; el 19% són originaris de la regió de Jebala (sobretot de Larraix, però també de Tànger, Tetuan i Xauen), la zona de més intensa colonització espanyola; el 9,1% provenen de la regió Atlàntica (sobretot Casablanca); i un 6% de la regió Oriental (sobretot de Oujda), fronterera amb Algèria (gràfic 1.4).

Gràfic 1.4:Lloc de procedència dels immigrants marroquins

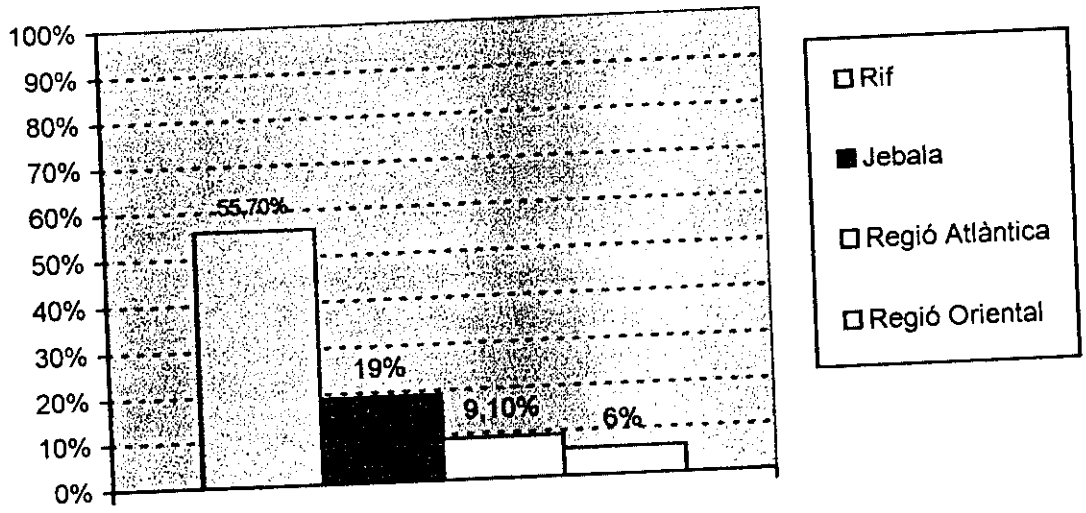

Si analitzem la distribució en algunes comarques en concret, observem, per exemple, que:

Gràfic 1.5: procedència dels marroquins en les diferents comarques

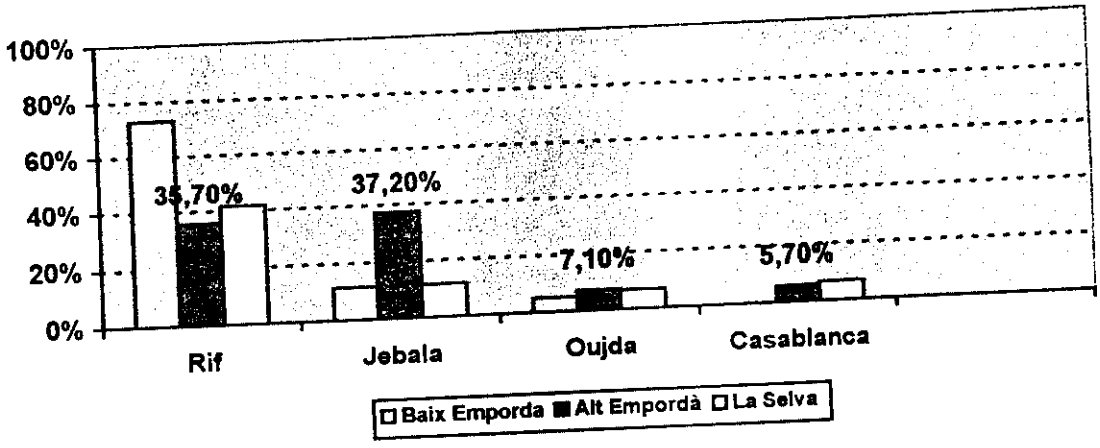

Des del punt de vista geogràfic, més del 80% de la immigració marroquina a les comarques de Girona prové de la zona Nord del Marroc, de la franja que no fa massa anys va ser una possessió espanyola, d'orografia compartimentada i comarques mal comunicades les unes amb les altres. A la banda occidental hi ha la costa atlàntica i terres riques propícies a l'agricultura. En canvi la banda oriental està constituïda pel cor del massís muntanyós del Rif que cau a pic al mar i per una zona seca, gairebé desèrtica.

La regió del Rif és, del punt de vista lingüístic, berberòfona i s'hi parla el rifeny, xelkha o zamazirt, que es conserva únicament per mitjà de l'ús i de la tradició oral, però que gaudeix d'una gran vitalitat, malgrat els avenços de l'escolarització en àrab; en canvi, la regió de la Jebala és arabòfona, que és la llengua oficial del país.

Aquesta diversitat lingüística fa que una bona part de la població sigui multilingüe: el rifeny en la vida quotidiana, l'àrab dialectal (el marroquí) en els espais públics, l'àrab clàssic a l'escola i a la mesquita i el francès com a llengua escolar que també és. Fins i tot els analfabets poden ésser multilingües!

Per altra banda, els berbers solen viure en zones rurals, que mantenen una bona part de les estructures tradicionals de producció i de relació social.

Pel que fa a l'activitat econòmica de la majoria dels marroquins que viuen a Girona (un 93,9% dels que tenen un treball reconegut són homes) veure taula 1.7:

Taula 1.7: Activitat professional dels immigrants marroquins

	Construcció	**Serveis: hostaleria, neteja viària i jardineria, servei domèstic**	**Sector primari: agricultura, pesca**	**Indústria: tèxtil, ceràmica, alimentària**	**Tècnics o professionals**	**Comerciants o venedors**
%	42,7%	30,4%	17,7%	7,7%	2,8%	3,9%

Entre els qui treballen en condicions més precàries hi ha els temporers agrícoles. La família continua essent una institució bàsica de socialització i d'impregnació cultural, tot i que es donen situacions molt variades. Pel que fa als fills socialitzats a Catalunya,

"adopten una posició ambivalent: d'una banda, tendeixen a reforçar aquells canvis que afavoreixen una millor incorporació a les normes de convivència dominants a Catalunya (diàleg pares-fills, emancipació de la dona mitjançant l'estudi i el treball, lliure elecció del cònjuge sempre que sigui musulmà, etc.); amb tot, d'això no se'n deriva,, en general, una ruptura oberta amb les estratègies paternes de conservació de la cultura d'origen, sinó, més aviat, un distanciament progressiu i parcial" (COLECTIVO IOÉ, 1994).

La religió islàmica és un referent central per als adults. Entre els joves tendeix a debilitar-se, tot i que l'abandó de les pràctiques no és mai total (per exemple, la

majoria compleix el dejuni del mes del ramadà), ni implica un qüestionament global de les creences musulmanes.

Per emmarcar mínimament la immigració de sengambians a Girona ens servirem bàsicament del treball d'A. KAPLAN (1998), tot i que s'ha fet sobre una mostra petita, els senegambians del poble de Salt.

Escriu que Senegal i Gàmbia constitueixen una regió geogràfica i etnolingüística natural, que comparteixen orígens històrics i culturals. Gàmbia (poc més d'un milió d'habitants), país d'origen de la majoria dels immigrants establerts a Girona és un país eminentment rural: només hi ha 7 enclaus de més de 10.000 habitants. La majoria viuen en una economia de subsistència, en què les transaccions monetàries són escasses. Les migracions dels joves gambians cap a Europa s'inicien els anys 70.

La distribució ètnica de la zona és la següent: 40,4% són mandingues; 18,8% fules; 14,6% wolofs, 10,3% djoles; el 8,2% saraholes o soninkes. Els grups més representats a Girona són els mandingues, a la zona costanera (Blanes, Lloret de Mar, Palamós, Palafrugell, L'Escala, Sant Pere Pescador i Roses) i també en algunes zones de l'interior (Santa Coloma de Farners, Cassà de la Selva, Girona, Salt i Figueres). Els saraholes s'han instal·lat fonamentalment a Olot, Banyoles, Anglès, Santa Coloma de Farners, Arbúcies, Salt, Girona, Cassà de la Selva, Lloret de Mar i Blanes. Els fules són els menys i els trobem sobretot a Olot i Banyoles i a Cassà de la Selva, Lloret de Mar i Blanes.

Pel que fa a l'ocupació laboral no submergida, la majoria treballen en el sector serveis (35%) o bé en la construcció (30%); un 20% treballa en l'agricultura i la resta en indústries diverses. L'ocupació submergida més important és el treball agrícola de tipus estacional (recollida de pinyes, de llenya, etc.).

Pel que fa a l'escolarització gairebé tots han assistit a les escoles coràniques (un 87%), més els homes que les dones i més els fules i saraholes que els mandingues. A l'escola moderna, en canvi, només hi ha assistit un 26% dels immigrants estudiats. Els que més hi assisteixen són els mandingues i els fules; en canvi els saraholes hi són reacis. Segons UNICEF, un 75% dels adults gambians són analfabets.

La qüestió lingüística és especialment complexa, perquè a la regió s'hi parlen unes quinze llengües autòctones. Per altra banda hi ha els idiomes colonials, l'anglès a Gàmbia i el francès a Senegal; i l'àrab, que s'aprèn a les escoles coràniques.

Les llengües que més es parlen a la regió són, per aquest ordre: el mandinga, el wolof, el fula i el sarahole. Els habitants de les zones urbanes a Gàmbia solen parlar la llengua pròpia, majoritàriament el mandinga (que sovint esdevé la llengua de comunicació entre les distintes ètnies) i el wolof; i les del Senegal parlen majoritàriament el wolof i el francès, que és també llengua oficial.

A la mostra estudiada, la llengua més parlada és el mandinga (més del 80%), seguida del sarahole i el fula (més d'un 60%) i del wolof (més d'un 40%). Percentatges significatius de mandingues (entre un 30 i un 60%) són capaços de parlar també el wolof i el fula; la majoria dels saraholes -és el col·lectiu que coneix més llengües africanes- (més d'un 60%) poden parlar el mandinga i més del 40% el fula; i més d'un 30% del fules poden parlar el mandinga i més d'un 20% el sarahole i el wolof.

Pel que fa a les llengües modernes, un 30% parla l'àrab; un 20% parla l'anglès; i només un 10% el francès (recordem que els immigrants procedents del Senegal són molt menys que els procedents de Gàmbia).

Pràcticament tota la població senegambiana immigrada és musulmana, la majoria resen a casa seva i segueixen el dejuni del mes de ramadà.

1.2. L'èxit i el fracàs escolar

El concepte de fracàs escolar és difícil d'abordar (J. FULLANA, 1995), per la seva ambigüitat, per la seva relativitat i per la seva transcendència social, i tindria una doble dimensió: la institucional, relacionada amb la funció selectiva de l'escola, i la individual, relacionada amb els aprenentatges i els resultats dels alumnes.

Parlar de l'èxit i del fracàs escolar remet, doncs, inevitablement a la qüestió de l'avaluació dels alumnes, del seu rendiment escolar i de les qualificacions atorgades per la institució escolar.

Les definicions més admeses de rendiment escolar el consideren un resultat del procés d'aprenentatge escolar en el que convergeixen els efectes de nombroses variables socials, personals i escolars, i les seves interrelacions. Conceptualitzar-lo d'aquesta manera planteja nombrosos interrogants relatius tant als productes a considerar com a objecte d'avaluació, com al procés d'avaluació en si mateix (instruments, criteris, etc.). I operativitzar-lo, a través de les qualificacions, encara més, per la simplificació i la polisèmia que suposa treballar amb aquests elements.

Malgrat això, emprar les qualificacions escolars esdevé una forma pràctica d'enfrontar-se a la recerca sobre l'èxit i el fracàs escolar, tant per la seva operativitat com per l'impacte personal i social que posseeixen. Són, de fet, la mesura oficial del rendiment acadèmic. Com va escriure fa uns anys P. PERRENOUD (1990):

" Molts pares i alumnes donen importància a les qualificacions perquè conformen la mesura anual i, per tant, l'èxit o el fracàs escolar. Les notes funcionen com a indexs que anuncien que tot va bé, que la carrera acadèmica segueix el seu curs, que l'alumne treballa amb normalitat; o que cal començar a preocupar-se, que està present l'amenaça del fracàs escolar".

L'avaluació en l'actual sistema educatiu (DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, 1994), s'entén com l'anàlisi del procés d'ensenyament-aprenentatge que permet ajustar l'ajut pedagògic a les característiques individuals de l'alumnat i es duu a terme amb referència als objectius generals (redactats en termes de capacitats) i als objectius terminals (redactats en termes més aviat operatius i en relació als tres tipus de continguts convinguts: fets i conceptes, procediments i actituds, valors i normes) establerts, tenint en compte els objectius de cicle que cada centre hagi decidit en el seu projecte curricular.

L'avaluació sumativa, en concret, en finalitzar una etapa o un cicle educatiu, ha de permetre determinar si s'han aconseguit o no, i fins a quin punt, les intencions educatives previstes.

Pel que fa a l'educació primària (DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, 1994), "les valoracions dels resultats de l'avaluació en els documents oficials s'efectuaran en els termes següents: Progressa Adequadament i Necessita Millorar. Es considerarà que un alumne progressa adequadament quan l'avenç constatat en el procés d'avaluació contínua és positiu respecte dels aprenentatges que l'alumne té assolits inicialment i es manifesta un progrés satisfactori cap a la consecució dels objectius establerts. Es considerarà que l'alumne necessita millorar quan el procés d'avaluació contínua posi de manifest un desajust entre els aprenentatges assolits i els objectius establerts. En el supòsit dels alumnes amb necessitats educatives especials subjectes a adaptacions del currículum que no suposin modificacions significatives i essencials, relatives a la distribució temporal dels aprenentatges o a la graduació dels objectius, l'avaluació es realitzarà d'acord amb el que prevegin les mateixes adequacions, si bé en tots els documents caldrà indicar que les valoracions corresponen a una programació específica".

A les Actes de final del Cicle Superior, al costat del nom de cada alumne, s'hi ha de fer constar si està subjecte a una Adaptació Curricular Individualitzada (ACI), la qualificació global obtinguda i si accedeix o no a l'Educació Secundària Obligatòria (ESO).

En el llibre d'escolaritat caldrà anotar-hi les qualificacions globals de les àrees, fent les ponderacions pertinents, i la qualificació global del cicle. A les pàgines d'observacions s'hi han de fer constar explícitament les ACIs que impliquin modificacions significatives i essencials del currículum en referència al motiu pel qual s'ha fet; procedència de l'estranger, ensenyament domèstic o hospitalari, etc.

Pel que fa a l'Educació Secundària Obligatòria (DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, 1996), "les qualificacions que s'utilitzaran per expressar els resultats de l'avaluació en els documents oficials són: excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient". En el supòsit dels alumnes amb necessitats educatives especials subjectes a adaptacions del currículum que no suposin modificacions essencials, es procedirà de la mateixa manera que a l'educació primària.

"L'avaluació final de cicle de cada àrea s'ha de fer en relació amb els objectius establerts per al cicle, tot tenint presents els resultats obtinguts pels alumnes en els crèdits variables i de síntesi que es relacionen amb l'àrea. Es podran considerar assolits aquests objectius i atorgar qualificació positiva de l'àrea encara que no s'hagin avaluat positivament tots els crèdits que la integren".

A les Actes d'avaluació final de cadascun dels cicles d'ESO, al costat del nom de l'alumne s'hi ha de fer constar la qualificació global de cada àrea, la qualificació global dels crèdits variables i la qualificació global dels crèdits de síntesi. En el llibre d'escolaritat, a més d'aquestes dades hi ha de constar, per al primer cicle, si assoleix els objectius del cicle i si accedeix al segon cicle; i per al segon, la qualificació global de l'etapa; i per a tots dos, les ACIs, si fa al cas, i les observacions que es considerin oportunes.

Tenim clar que les dades que apareixen en el llibre d'escolaritat i en les actes d'avaluació són d'una gran pobresa informativa i que diuen molt poc de l'evolució, el nivell de coneixements i la maduresa dels alumnes estudiats. Amb tot, són dades especialment significatives, tant per les conseqüències que se'n deriven com per la força intrínseca que posseeixen en sintetitzar el judici informat que fa un nombre important de professionals sobre la socialització i la culturització, si es pot dir així, dels alumnes.

L'avaluació dels aprenentatges dels alumnes és una qüestió d'una enorme complexitat i sotmesa, a més, en aquests moments a canvis de perspectiva importants. Les consideracions d'E. ROCA (1999), ens semblen molt atinades al respecte:

"La Reforma ha comportat intensificar les diferències entre les etapes de primària i secundària respecte a l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat. A primària s'avalua molt més el grau de desenvolupament maduratiu, afectiu i social del subjecte... Hem d'aprendre a mirar més enllà de la perspectiva de l'àrea o de la matèria, de l'etapa o de l'acreditació. El procés educatiu global de l'estudiant i, per tant, també la seva evolució com a persona estan en joc".

Si parlem de fracàs escolar és perquè partim d'una situació d'escolarització universal: la generalització de l'escolarització s'ha traduït en una nova segmentació dels nois i noies en funció del seu nivell escolar. Per això, més enllà d'alguns indicadors tradicionals de fracàs escolar (desescolarització precoç, absentisme escolar, etc.), el conceptualitzarem com l'atribució de resultats negatius als alumnes, quan no han

assolit el nivell de coneixements mínims determinats pel currículum oficial en el marc de l'ensenyament bàsic i obligatori.

Investigacions recents (CASAL, J.; GARCIA, M.; PLANAS, J., 1998) mostren com, dins dels països de la Unió Europea, aquests darrers anys s'ha produït una reducció quantitativa del fracàs escolar en l'ensenyament obligatori, caracteritzada per: la pràctica eliminació de la desescolarització precoç i els abandonaments; la reducció de l'absentisme; l'augment del nombre d'alumnes que, tot i els seus rendiments escolars deficients, continuen escolaritzats; l'augment de l'èxit escolar entre els fills de les classes populars; i l'augment del conflicte alumne-escola entre alguns alumnes que temps enrera haurien abandonat, però que actualment romanen a dins. De tota manera, aquesta reducció no s'ha produït de forma homogènia en tots els grups socials, sinó que tendeix a concentrar-se en les poblacions més sensibles a l'exclusió social, entre les quals algunes minories ètniques.

Tot i això hi ha encara bosses de fracàs escolar que, en aquest marc d'escolarització universal i d'allargament dels períodes de formació dels joves, adquireixen el caràcter d'un estigma social, esdevenen indicadors clars del risc d'exclusió social. És el que els autors esmentats anteriorment anomenen "efectes paradoxals de la reducció del fracàs escolar".

Els alumnes amb fracàs escolar sofreixen un important dèficit de formació en un mercat de treball que n'exigeix cada dia més i que, a més, s'associa a d'altres característiques socialment negatives (pobresa, minories ètniques, marginació...). Una cosa i altra tendeixen a incrementar els efectes d'aquell fracàs escolar, que esdevé un símptoma que justifica el posterior fracàs social. Així, l'atribució de fracàs escolar acaba per identificar una població amb risc d'exclusió social.

Les mesures ex-post (fora de la institució escolar o del seu funcionament normal) per lluitar contra aquestes bosses de fracàs escolar comporten importants efectes secundaris (ofertes de formació guetitzades, poc reconeixement social i, molt especialment, la desresponsabilització dels sistemes regulars). Per això cal prioritzar de manera absoluta la lluita contra el fracàs escolar des de dins mateix del sistema educatiu.

1.3. L'èxit i el fracàs escolar i els alumnes pertanyents a minories

C. SERRA (1998) ha estudiat com s'ha analitzat des de l'etnografia la qüestió del fracàs escolar dels alumnes minoritaris. Diferencia dues grans línies de recerca: la dels que mantenen que les causes del fracàs són *les discontinuïtats culturals* i la dels que consideren que el fracàs és més aviat atribuïble a qüestions d'estructura social.

L'argument de la diferència cultural, de la distància cultural o de *les discontinuïtats culturals*, és un argument acceptat i utilitzat per força etnògrafs per explicar les dificultats acadèmiques de molts alumnes minoritaris, ja que es parteix del supòsit que l'escola és una institució que treballa per a la incorporació d'elements culturals diferents dels que són propis dels alumnes minoritaris.

Sovint s'identifica diversitat cultural amb diversitat lingüística, de tradicions i de valors. La primera, tot i que traumàtica d'entrada, es considera fàcilment superable; la segona, gràcies a la moda ètnica i a l'atracció de l'exotisme, es veu fins a cert punt pintoresca i fàcil d'integrar. Però la diversitat de valors es té per un escull difícil de salvar i per demostrar-ho es recorre al cas dels gitanos, com exposa, per exemple, la recerca de M. FERNÁNDEZ ENGUITA (1996).

Des d'aquesta òptica, que parteix d'una concepció molt estàtica de la cultura i no pas adaptativa i canviant, es conclou que hi ha valors i trets culturals que afavoreixen una bona relació amb el sistema escolar i orienten cap a l'èxit i n'hi ha que tot al contrari. Aquesta manera d'entendre la diversitat cultural i els seus efectes sobre l'educació dels infants, va tenir durant molt de temps una forta influència en les polítiques educatives.

De tota manera, l'explicació més comuna del fracàs escolar dels alumnes minoritaris ha estat la del dèficit, algun tipus de mancança que els seria inherent (per genètica o per cultura) i que els faria objectivament inferiors als altres. És el cas de la interpretació racista del coeficient d'intel·ligència, o bé de la hipòtesi del dèficit cultural: fracassen perquè no tenen un ambient cognitivament estimulant, degut a les mancances del seu entorn familiar, social i cultural, que fa que els manqui, per exemple, aptitud verbal o capacitat de sacrifici.

Una tercera aproximació seria la sociolingüística que vindria a dir que

"les competències lingüístiques dels alumnes minoritaris en preguntar i respondre, en explicar històries, en el seu estil general de parlar, creen conflictes culturals que fan que els mestres els tractin de manera diferent o malinterpretin els seus actes, i que els mateixos alumnes tinguin dificultats per participar normalment de la dinàmica de la classe" (C. SERRA, 1998).

Aquesta perspectiva desplaça el focus d'atenció cap a la relació que els alumnes estableixen amb els professors i cap a l'entorn cultural d'aquests alumnes minoritaris. El fracàs escolar s'atribueix a la distància que separa els alumnes de l'entorn escolar.

El suport empíric de l'explicació basada en la distància cultural és, doncs, prou abundant, però una cosa és que hi hagi diferències importants en la manera com cada cultura estructura la comunicació i la interacció entre les persones i una altra que puguem considerar que aquestes diferències siguin la causa del fracàs escolar dels alumnes minoritaris. Aquelles diferències són reals, però existeixen tant entre els alumnes de col·lectius minoritaris com entre els alumnes de les classes populars i entre tots els alumnes.

Entre els qui *atribueixen el fracàs escolar dels alumnes minoritaris a causes socials i no pas culturals* destaca Ogbu, que diferencia dos tipus de minories: les que són com castes, que han patit una llarga experiència històrica de discriminació i de subordinació (com per exemple els negres nordamericans o els gitanos espanyols); i els immigrants.

Els primers tendeixen al fracàs escolar: conscients que no és a través de l'educació com aconseguiran de prosperar socialment, inverteixen els seus esforços en estratègies alternatives de supervivència i fan difícil que les famílies ensenyin als seus fills a acceptar i valorar les normes i les pràctiques escolars. Davant del menysteniment de llur cultura i de la pressió per a l'assimilació, han d'optar entre actuar "com a blancs" o com a minoritaris: la batalla per preservar la pròpia identitat sota determinades condicions socials serà un dels elements que contribuirà al fracàs escolar.

Els immigrants, en canvi, aconseguirien resultats escolars millors que els de la majoria de similar nivell econòmic, degut a què s'integrarien de manera diferent tant en la societat receptora com en el sistema educatiu.

No tenen experiència històrica de discriminació i subordinació; encara confien en les possibilitats de l'escola i adopten estratègies d'acomodació a la nova realitat -no pas d'assimilació: mantenen trets culturals substancials-: segueixen les normes establertes per les institucions i s'esforcen en superar les dificultats que es presenten per tal de millorar les seves condicions de vida.

Darrerament es donen alguns intents d'integració de les dues perspectives d'anàlisi: la de la distància cultural i la de l'estructura social. Seria el cas de K.G. Hayes (C. SERRA, 1998), que ha desenvolupat el seu treball entre famílies i alumnes d'origen llatinoamericà emigrats als Estats Units d'Amèrica. Els pares mantenen una forta confiança en el sistema educatiu com a possible font d'èxit social, però, en contrast, els seus fills escolaritzats als EUA afirmen que l'escola no els ofereix res. Proposa tenir en compte els elements següents:

- L'edat a la que emigren els infants, quina escolarització han rebut en origen i quines capacitats aporten. Els alumnes minoritaris que emigren relativament tard solen tenir més èxit escolar que els alumnes nascuts en el país de destí.
- L'experiència educativa dels pares dels immigrats. Una manca d'experiència escolar pot afavorir la manca d'implicació en l'escolarització dels fills.
- Els vincles que les famílies immigrants mantenen amb el país d'origen. El manteniment d'aquests vincles pot contribuir a fer més fàcil una escolarització complexa.
- La interacció dels immigrants amb les institucions de la societat d'acollida, com ara l'escola.

Alguns investigadors apunten alguns elements escolars que podrien tenir un impacte positiu en l'èxit dels alumnes minoritaris: la incorporació de les llengües o cultures d'aquests alumnes en el programa escolar; la implicació dels pares en l'educació dels seus fills; el convenciment, per part dels mestres, de què les dificultats dels seus alumnes no depenen dels seus dèficits, sinó de les interaccions d'aquests amb l'escola; etc.

D. Deyhle (C. SERRA, 1998) va etnografiar els joves navajo d'una reserva dels EUA i va concloure que l'element clau per entendre el que passa amb els navajo en el sistema educatiu és la voluntat de preservar la seva identitat cultural i la manera com l'escola i la majoria tracta i valora aquesta identitat.

Mostra com els navajo són conscients del tracte diferent al que són sotmesos i del racisme present a les escoles. Els mestres mostren clarament que no els agrada treballar amb navajos, que tenen baixes expectatives respecte d'ells i que desenvolupen actituds paternalistes. La seva manca de coneixement de la cultura navajo afavoreix l'existència d'estereotips o de presentacions distorsionades d'aquesta cultura. Les famílies navajo són jutjades per allò que no tenen més que pel que tenen. De fet, existeix la creença generalitzada que la cultura navajo és el principal obstacle per a l'educació d'aquests joves.

Deyhle observa que són els navajo més arrelats en la cultura de llur comunitat els qui tenen més èxit educatiu i que els que fracassen són els més aculturats.

No són massa les recerques fetes i publicades a Espanya sobre l'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants africans a l'escola.

F.J. MURILLO et al. (1995), en fer un repàs de la recerca espanyola sobre educació intercultural conclouen que "l'índex de fracàs escolar dels fills d'immigrants és considerable i està en funció d'una sèrie de factors principals que determinen actituds i expectatives diferents en relació a l'escola". Entre aquests factors citen: el context familiar (intolerància ideològica, desig de mobilitat social, valoració del treball intel·lectual per sobre del manual, etc.); el fet de dominar o no la llengua d'aprenentatge; l'edat d'entrada en el sistema educatiu; la posició social familiar anterior a l'emigració (origen rural o urbà, grau d'emancipació de les mares, grau d'escolarització en el país d'origen, etc.).

El 1996 el COLECTIVO IOÉ va publicar l'informe d'una recerca centrada en els fills d'immigrants marroquins a les escoles espanyoles. Un dels aspectes tractats és el del seu rendiment escolar. En el cicle mitjà (en el moment de la recerca alumnes de 8 a 10 anys) s'observa que el rendiment dels nens i nenes marroquins se situa en els nivells mitjans i baixos de cada centre. Per altra banda, i contradient d'alguna manera el que manifesten els professors (que consideren molt rellevant l'escolarització precoç i el coneixement de la llengua d'aprenentatge) els investigadors afirmen que "no s'observa correlació entre anys d'escolarització en el sistema educatiu espanyol i bon o mal rendiment acadèmic i tampoc entre desconeixement de l'idioma de comunicació en escolaritzar-se i resultats escolars".

En el cicle superior (estem parlant d'alumnes d'entre 11 i 13 anys) la conclusió és semblant: "no es pot afirmar que el rendiment d'aquests alumnes sigui inferior al

promig del centre... a pesar de la insistència dels mestres en el tema del domini de la llengua d'aprenentatge en accedir a l'escola, això tampoc discrimina massa els alumnes respecte del resultat final obtingut". La seva proposta és que calen investigacions que cerquin en factors extraescolars l'explicació dels resultats escolars d'aquest col·lectiu.

Un altre aspecte que remarquen és el de la dualització del currículum dels alumnes marroquins: per als mestres l'ús de la llengua d'origen o la pràctica de la religió islàmica apareixen com elements que dificulten la bona escolarització d'aquests nens. Els pares, en canvi, s'ocupen de proporcionar als seus fills la formació que l'escola no els ofereix i que consideren fonamental: "l'existència d'aquest currículum paral·lel és una manifestació de la distància existent entre les expectatives familiars de formació i l'oferta escolar".

M. SIGUAN (1998) va dirigir una recerca sobre l'escolarització dels fills d'immigrants estrangers a vuit escoles d'EGB de les províncies de Madrid i Barcelona, durant els cursos 1994-95 i 1995-96. En el seu informe s'ocupa també d'aquest aspecte. Pel que fa a les qualificacions escolars diu que "en conjunt els alumnes immigrats obtenen qualificacions més baixes que els alumnes autòctons sobretot en les assignatures més relacionades amb la llengua". Pel que fa a l'obtenció del graduat escolar també ha observat diferències notables: "mentre que dues terceres parts dels alumnes autòctons l'aconsegueixen, només l'obtenen la meitat dels alumnes immigrats". A l'hora d'explicar-ne les causes en destaquen dues: d'una banda el fet de pertànyer majoritàriament a famílies pobres -factor comú a moltes famílies autòctones- té una incidència clara en els índexs de fracàs escolar, que s'atribueixen majoritàriament a l'ambient poc estimulant per a l'èxit escolar, a la poca capacitat dels pares per ajudar, controlar i valorar els resultats escolars dels seus fills i a la poca relació que s'estableix entre la família i l'escola. De l'altra -i aquest factor afectaria només a les famílies immigrades-, el fet de desconèixer el sistema educatiu espanyol i el poc coneixement de l'idioma dificulta els seus contactes amb l'escola i els incapacita per ajudar els seus fills.

1.4. L'escolarització dels fills d'immigrants africans

La Direcció General d'Ordenació Educativa, en un document de novembre de 1998 que parla de l'alumnat estranger als centres educatius de Catalunya, explica que des del curs 1990-91 "s'ha anat produint una arribada considerable de famílies immigrants i, per tant, una escolarització dels seus fills en edat escolar... un col·lectiu molt diversificat, poc uniforme i amb una suma de situacions diferents". Si el curs 1991-92 hi havia 9.868 alumnes estrangers escolaritzats a Catalunya, el 1997-98 eren ja 20.136 (un 1,9% del total).

Les dades del curs 1997-98 ens diuen que un 44,7% provenen d'Àfrica; el 20,3% d'Amèrica Llatina; el 17,6% de la Unió Europea; el 8% d'Àsia; i la resta d'Amèrica del Nord i Europa.

El 93% dels alumnes d'origen africà estaven escolaritzats en escoles públiques i només un 7% en centres privats.

En general, les famílies estrangeres "tendeixen a agrupar-se en determinats barris i municipis on hi ha possibilitat de treball i habitatges a baix preu: aquestes condicions determinen en gran manera l'escolarització dels fills".

Segons aquest document, "la dificultat més gran que pot presentar aquest alumnat és el desconeixement de les llengües oficials", però la situació pot empitjorar per "la condició de marginalitat en què viuen algunes famílies o per la deficiència o manca d'escolarització prèvia en el país d'origen. Malgrat això, l'alumnat que s'escolaritza als primers cursos d'educació infantil o d'educació primària, un cop té un cert domini de la llengua d'aprenentatge, pot seguir amb més normalitat el currículum".

El Departament afirma que facilita l'acollida d'aquest alumnat a través dels següents recursos i mesures de suport:

- Garantint l'escolarització de l'alumnat, independentment de la situació familiar.
- Un servei de traductors de suport a les famílies per formalitzar la matrícula escolar i per realitzar informes en el casos que sigui necessari.
- L'edició de fulletons informatius en català, castellà, francès, àrab i xinès per facilitar la informació a les famílies sobre el sistema educatiu i el procés de matrícula.

- Orientació i suport als centres a través del Programa d'Educació Compensatòria (67 mestres itinerants i 5 assistents socials).
- Tallers d'ensenyament del català per a alumnes de primària i secundària a través del Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC) i la contractació de 60 auxiliars de conversa.
- Ajuts econòmics per a llibres i material didàctic.
- Ajuts econòmics per al menjador i per al transport escolar dins de les convocatòries ordinàries.
- Major dotació de professorat i de despeses de funcionament en els centres d'Atenció Educativa Preferent.
- Dotació d'Unitats d'Adaptació Curricular (UAP) en els centres d'Educació secundària.
- Els projectes de centre han de contemplar la perspectiva intercultural de totes les àrees i el tractament que cal donar a les llengües familiars d'origen.
- Activitats de formació del professorat sobre educació intercultural.
- Dotació d'un fons documental en els centres de recursos sobre educació intercultural (350 títols).
- Tres publicacions del Departament: Educació Intercultural (1996), Atenció a la diversitat a l'ESO: 50 idees per a l'acció (1996) i Criteris psicopedagògics per a l'atenció a la diversitat (1998).

El document acaba amb algunes consideracions de caire general, afirmant que "tota la normativa jurídica desplegada des del Departament manifesta d'una manera clara que no es pot realitzar cap tipus de discriminació per raons ideològiques, religioses, morals, socials, de raça, de sexe, de naixement, nacionalitat o qualsevol altra circumstància de caràcter personal i social" i que "en el decret d'homologació de llibres de text s'especifica que és condició necessària per homologar-los, la superació d'estereotips discriminatoris, el respecte a les cultures i el foment dels drets humans".

Per altra banda, les resolucions de 21 de juny de 1999, que donen instruccions d'organització i funcionament dels centres públics d'educació infantil, primària i secundària de Catalunya per al curs 1999-2000 contenen un apartat específic, que parla de l'Acollida a l'alumnat que acaba d'incorporar-se al sistema educatiu de Catalunya:

"Per a aquest alumnat acabat d'incorporar al centre s'hauran de preveure les activitats d'acollida pertinents. Aquestes activitats facilitaran el coneixement del centre, el professorat, els horaris, les normes de funcionament i convivència, el model lingüístic de l'escola de Catalunya i altres

informacions d'interès. Per a facilitar aquestes activitats dins del pla d'acollida es podrà sol·licitar a la Delegació Territorial la col·laboració i les orientacions del Programa d'Educació Compensatòria, i la presència d'un traductor o traductora, si escau.

Aquest alumnat que acaba d'incorporar-se al sistema educatiu de Catalunya i que desconeix les llengües oficials del país, podrà rebre un suport més individualitzat per tal d'accelerar l'aprenentatge del català i accedir al més ràpidament possible a les àrees del currículum ordinari.

Aquells centres que, pel nombre d'alumnes incorporats o per la singularitat de la seva situació, tinguin unes necessitats d'atenció especials, sol·licitaran a la Delegació Territorial l'assessorament i els recursos, si escau, per organitzar les actuacions de suport a l'aprenentatge lingüístic d'aquest alumnat".

En la Resolució relativa als centres d'educació infantil i primària es diu també que els mestres especialistes d'educació especial han de centrar la seva intervenció en l'atenció "als alumnes amb necessitats educatives especials, amb prioritat dels que presenten disminucions greus i permanents i dificultats d'aprenentatge i mancances degudes a la situació sociocultural de les famílies"; i en la participació "en l'elaboració de les modificacions i adaptacions curriculars, conjuntament amb els mestres tutors i amb la col·laboració de l'EAP".

Especifica també que l'atenció a la diversitat de l'alumnat es farà a través de les ACIs, que cal entendre com "el conjunt de precisions i canvis en els components del projecte curricular o la programació, per tal d'ajustar la resposta educativa a les necessitats educatives especials d'un alumne/a". Si no suposen modificacions dels elements prescriptius del currículum, les elaborarà el mateix centre.

I pel que fa a l'ensenyament de la religió es diu que els pares han de declarar "sobre l'opció per la formació religiosa (catòlica, evangèlica, islàmica o jueva) o els ensenyaments alternatius abans de començar l'etapa d'educació primària".

En la Resolució relativa als centres de secundària es parla de l'organització de les Unitats d'Adaptació Curricular (UAC), que es consideren, "a tots els efectes, un recurs més del centre per atendre la diversitat de necessitats educatives de l'alumnat", de caràcter flexible, amb ràtios baixes i "amb una metodologia de treball essencialment activa i manipulativa, basada en projectes de durada trimestral, de manera que permetin vehicular els aprenentatges bàsics i fonamentals de forma globalitzada".

També dels Centres d'Atenció Educativa Preferent (CAEP), que són els que atenen "alumnes que tenen especials dificultats per assolir els objectius generals a causa de les seves condicions socials i culturals, situats en entorns socials i econòmics desfavorits" i que poden adoptar, entre altres, diverses mesures: de tipus organitzatiu (alumnat i professorat), de tipus curricular (crèdits comuns, crèdits variables, acció tutorial, procés d'avaluació), de millora de la convivència en els centres i de relació amb els serveis de suport externs (EAP, programes i serveis educatius, serveis socials, etc.).

En referir-nos als centres de secundària, hem de fer esment de dues noves figures de suport intern: el professor de psicologia i pedagogia i el mestre de pedagogia terapèutica (JIMÉNEZ; VILÀ, 1999).

Les funcions del professor de psicologia i pedagogia són, entre altres: l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives que comportin modificacions significatives del currículum, l'atenció a l'alumnat amb dificultats d'aprenentatge i la col·laboració amb el coordinador pedagògic, amb els departaments i amb l'EAP en relació a l'atenció de la diversitat d'alumnes i a l'elaboració d'ACIs.

I les funcions del mestre de pedagogia terapèutica són fonamentalment: atendre l'alumnat amb necessitats educatives que comportin modificacions significatives del currículum, atendre l'alumnat amb més dificultats d'aprenentatge i, en general, atendre la diversitat de l'alumnat.

Els programes i recursos que, tradicionalment, l'administració educativa catalana ha posat al servei dels alumnes fills d'immigrants estrangers han estat el SEDEC (Servei d'Ensenyament del Català), el programa de Compensatòria, els EAPs (Equips d'Assessorament Psicopedagògic) i la Inspecció (X. BESALÚ et al., 1993).

En un principi, l'administració educativa afirmava que "les escoles d'EGB ja estaven suficientment dotades de recursos humans i materials com per fer front al repte que suposa la presència d'alumnes immigrants estrangers". Tot i aquesta declaració benintencionada, des d'un primer moment han entrat en joc els serveis i programes esmentats anteriorment.

Un dels programes que, de fa temps, ha desenvolupat el SEDEC és el d'incorporació tardana, dirigit als alumnes que s'incorporen al sistema educatiu de Catalunya amb 7 anys o més desconeixent la llengua vehicular dels aprenentatges escolars. Aquesta

atenció individualitzada o bé en petit grup (d'unes tres hores a la setmana) la solen dur a terme els mestre d'Educació Especial de les escoles o bé els anomenats auxiliars de conversa.

El programa de Compensatòria va néixer com un recurs destinat als alumnes amb risc de marginació. Tot i que, des de començament la població destinatària era majoritàriament la d'origen gitano, la realitat ha fet que es convertís en un programa destinat de manera molt clara als alumnes fills d'immigrants africans. Les tasques que es desenvolupen des del programa són sobretot dues: suport als alumnes i assessorament als mestres.

Ajudar els alumnes vol dir vetllar per la seva escolarització, fixar amb el tutor els objectius d'aprenentatge, atendre'l -si cal- individualment i garantir-li els ajuts econòmics imprescindibles. I assessorar els mestres significa planificar conjuntament l'atenció educativa adreçada a aquests alumnes, oferir-los materials específics (propostes per a tots, racons, matemàtica manipulativa, dinàmica de grups, etc.), formar els mestres en aspectes relatius a la diversitat cultural i col·laborar en l'adequació dels projectes educatiu i curricular dels centres.

Els EAPs tenen, en aquest cas, una funció fonamentalment orientadora, tot i que el gruix de la seva intervenció s'adreça als alumnes amb necessitats educatives especials de tipus físic, sensorials o psíquic. I la funció principal dels inspectors és la de coordinar tots els serveis que ofereix l'administració en un territori determinat i són l'instrument més directe de transmissió i aplicació de les polítiques del Departament.

En les conclusions del treball esmentat es deia:

"Creiem poder afirmar que la instància més sensible al fenomen de la diversitat cultural és el programa de Compensatòria. Això s'explica no només pel seu origen, sinó sobretot per l'evolució que ha experimentat, teòricament i pràctica, en contacte amb la realitat. Cal remarcar també l'existència d'un programa específicament lingüístic, nascut per a d'altres tasques, però que ofereix un servei interessant, ja que el problema de la comunicació és una condició prèvia. Ja que existeix ha estat possible reconduir-lo".

Fa poc la FUNDACIÓ SERVEIS DE CULTURA POPULAR (1999) ha elaborat un esborrany de treball on, entre altres coses, es passa revista als recursos existents per atendre els alumnes fills de la immigració extracomunitària.

Per exemple, la possibilitat d'obtenir la consideració de Centre d'Atenció Educativa Preferent, que comporta l'increment de recursos materials i humans com a mesures de discriminació positiva. El document afirma que "poden provocar més problemes que els que s'intenta corregir, per estigmatització del centre".

Els EAPs, segons resolucions del Departament d'Ensenyament han d'elaborar dos informes. "Un Informe per a l'alumnat d'incorporació tardana, i un altre Informe tècnic sobre les necessitats educatives especials derivades de situacions socials i culturals desfavorides".

El SEDEC a part de l'assessorament als docents sobre l'ensenyament del català, ofereix també atenció específica per als alumnes d'incorporació tardana. I des del curs 96-97 organitza tallers de llengua que s'adrecen directament als alumnes d'origen estranger, els TAE (Tallers d'Adaptació Escolar i Aprenentatges Instrumentals Bàsics), cursos accelerats d'aprenentatge de la llengua per als alumnes d'incorporació tardana, dels quals no en surten fins que no adquireixen una mínima competència, dels quals el document en fa una valoració "no positiva".

"Però probablement el servei educatiu amb una incidència més gran sigui el Programa d'Educació Compensatòria", la finalitat del qual és "oferir una adequada atenció educativa a centres, a l'alumnat amb necessitats educatives especials associades a situacions socials o culturals desfavorides, i a l'alumnat pertanyent a minories ètniques o culturals en situació de desavantatge" i que es concreten en: orientar l'avaluació i el seguiment dels alumnes amb necessitats de compensació educativa; impulsar l'educació intercultural en el PEC i el PCC; col·laborar en el disseny i execució de models organitzatius flexibles i adaptats; col·laborar en l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats de compensació educativa.

En relació a tots aquests programes i serveis, el document esmentat acaba fent les propostes següents:

- Garantir una millor coordinació d'aquests programes i serveis, a tots els nivells.
- Els Tallers de llengua els han de fer professors del centre (augmentant les plantilles si és necessari), plenament integrats en el claustre.
- El SEDEC hauria d'intensificar la seva tasca d'assessorament i formació als docents.
- Cal consolidar el programa de Compensatòria com el programa de referència per a la prevenció de l'exclusió social i el tractament de la diversitat cultural a l'escola.

- La creació de Zones d'Atenció Educativa Preferent, formades per centres de primària i secundària contigus espacialment i diversos de titularitat i composició sociocultural.
- Facilitar que membres de les comunitats minoritàries formin part dels equips d'educadors de les escoles infantils, si cal creant la figura de l'educador auxiliar.
- Cada centre educatiu hauria de tenir un Pla de Formació Instrumental Bàsica, un Pla d'Educació Cívica Intercultural i un Pla d'Acollida de Centre.
- Instaurar la figura del tutor dels alumnes d'incorporació tardana.
- Un professor auxiliar d'immersió lingüística, amb coneixements de la llengua dels alumnes i que es podria responsabilitzar de les activitats d'ensenyament-aprenentatge de les llengües i cultures maternes dels alumnes.

Val la pena, en aquest marc, encara que de manera breu, fer referència a tres documents elaborats aquests darrers mesos per tres instàncies diferents. Per ordre cronològic són els següents:

1. Declaració sobre l'escolarització, promoguda pel MUCE (Marc Unitari de la Comunitat Educativa, 1999) i signat també per algunes ONGs, partits polítics i ajuntaments de les comarques gironines:

"Proposem una redefinició dels objectius i necessitats que han d'atendre els programes i serveis educatius; els recursos han de tenir una coordinació i una unitat d'acció que eviti la fragmentació i la duplicitat.

Cal incrementar les plantilles de professorat en els centres per atendre la diversitat de l'alumnat.

Cal definir Plans d'Acollida Integral de l'alumnat provinent d'altres cultures amb la participació dels municipis. Cal disposar d'Aules d'acollida en els centres, integrades en els propis centres i amb professorat format per atendre-les".

2. Document sobre l'Atenció a l'alumnat immigrat i de minories ètniques en el nostre sistema educatiu, aprovat pel Consell Escolar de Catalunya (1999):

"És important destacar la funció de mediació. La figura del mediador possibilita el coneixement mutu, personal i de la llengua, al mateix temps que facilita l'entesa de les parts en cas de conflicte.

Cal procedir a l'establiment d'una fase d'ensenyament intensiu de la llengua, dintre del mateix centre, amb professorat preparat, entesa com una intervenció immediata i per un període limitat. L'aplicació d'aquesta mesura és indispensable per a l'alumnat d'incorporació tardana.

El Departament d'Ensenyament i els seus diferents programes, l'Administració local i totes les àrees corresponents, les institucions i els agents socials del territori han d'actuar coordinadament".

3. Estudi de l'escolarització d'alumnat procedent de famílies immigrants, elaborat per una Comissió del Departament d'Ensenyament (1999):

"S'ha d'adoptar una perspectiva educativa ecològica i l'atenció educativa ha d'adoptar també una perspectiva global. En aquest sentit, cal una major coordinació entre les persones dels EAP, el Programa d'Educació Compensatòria i el SEDEC.

Junt al tractament de la llengua familiar dels alumnes de famílies immigrants, cal també desenvolupar materials específics per a l'aprenentatge de la llengua catalana i la llengua castellana que tingui en compte les característiques de la llengua familiar dels nens i nenes estrangers.

Haurien d'existir activitats al llarg de tot l'any i utilitzar els períodes de vacances per promoure un aprenentatge intensiu de les llengües de l'escola.

Els centres educatius haurien d'establir un Pla d'acollida per a tot l'alumnat, amb una atenció especial a l'alumnat immigrant. Els aprenentatges instrumentals han d'estar a la base de les activitats educatives durant el Pla d'acollida. Això significa que, en els primers mesos, cal una atenció individualitzada que faciliti especialment el coneixement lingüístic.

Per a l'alumnat estranger, a més de la tutoria grupal, cal una tutoria més individualitzada que pugui fer un seguiment dels aprenentatges bàsics instrumentals".

I per acabar aquest apartat farem referència a la visió de l'escola catalana que tenen les famílies marroquines. Per fer-ho ens servirem de la tesi doctoral de J.M. PALAUDÀRIAS (1998):

"Les famílies marroquines pel que pertoca a l'educació dels fills tenen per objectiu la formació en el missatge alcoràmic i en la tradició. És una educació que es fonamenta en el respecte. La mare és qui està pels fills, qui els ensenya els hàbits bàsics i qui porta l'educació del dia a dia, però aquesta funció sovint es silencia perquè se li reconeix al pare, ja que ell és l'autoritat.

El model educatiu familiar és autoritari i rígid, que es fonamenta en la por i el càstig físic.

Els pares demanen a l'escola que ensenyi l'àrab als seus fills, perquè és la llengua de l'Alcorà. També volen que faci classes de religió musulmana, tot i que moltes famílies creuen que aquesta formació no pot fer-la l'escola, sinó la família amb el suport de l'imam.

L'escola ocupa un reduït espai en les converses entre fills i pare. El que preocupa és el futur laboral. Els pares solen valorar positivament l'escolarització dels seus fills, tot i que se'n senten distants.

Els joves, per la seva banda, mostren satisfacció amb gran part de la seva experiència escolar".

Fins aquí hem exposat de manera sintètica alguns de les qüestions que hem de tenir presents a l'hora d'enfocar el tema de l'èxit i el fracàs escolars de l'alumnat fill d'immigrants africans. A partir d'aquí, els dos capítols següents ens endinsen en la investigació realitzada.

Capítol 2

Estudi descriptiu sobre l'escolarització dels fills d'immigrants africans a les comarques gironines i sobre l'èxit i fracàs escolar d'aquests alumnes

Aquest capítol exposa el procés seguit i els resultats obtinguts en la investigació realitzada per assolir el primer objectiu del projecte que consistia en obtenir informació sobre l'èxit i el fracàs escolar dels alumnes que el curs 1997-98 finalitzaven l'educació primària, el primer cicle d'ESO i el 2n cicle d'ESO a les comarques de Girona

2.1. Introducció

L'objectiu d'aquest estudi descriptiu és obtenir informació sobre l'èxit i el fracàs escolar en finalitzar les etapes d'educació primària, el primer cicle d'educació secundària obligatòria (ESO) i el segon cicle d'ESO, dels infants fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats als centres educatius de les comarques de Girona, en el curs 1997-98.

En el projecte inicial exposàvem que per assolir aquest objectiu realitzaríem un *estudi descriptiu* sobre l'èxit i el fracàs escolar dels infants fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona, a partir de l'anàlisi dels resultats de les avaluacions dels alumnes que durant el curs 1997-98 estaven fent 6è curs d'educació primària, 2n curs d'ESO i 4rt curs d'ESO. Ens proposàvem, d'aquesta manera, obtenir una descripció pel que fa a dades d'escolarització i a resultats d'avaluació de la població d'alumnes fills d'immigrants africans que durant l'any acadèmic 1997-98 estaven al final de les etapes educatives d'educació primària, primer cicle d'ESO i 2n cicle d'ESO.

Per dur a terme aquest estudi es preveien realitzar les tasques següents:

I. Cerca de dades sobre el nombre d'alumnes fills de pares immigrants d'origen africà als centres educatius de les comarques de Girona (per sexe, nivell educatiu, nacionalitat), al final de les etapes d'educació primària, primer cicle d'ESO i segon cicle d'ESO, corresponents al curs 1997-98.
II. Recollida d'informació sobre diferents indicadors d'èxit i de fracàs escolar referits a aquests alumnes, al final de cada etapa educativa (educació primària, primer cicle d'ESO i segon cicle d'ESO). Entre aquests indicadors cal considerar els resultats escolars, els abandonaments, l'absentisme.
III. Anàlisi de la informació mitjançant tècniques estadístiques.
IV. Redacció de l'informe sobre la descripció de la situació d'èxit i fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants estrangers africans, al final de les tres etapes educatives considerades.

Aquest estudi descriptiu havia de constituir la base per poder realitzar la segona part d'aquesta primera fase de la recerca, orientada a obtenir dades sobre les trajectòries escolars dels alumnes fills de pares immigrants africans.

A continuació s'exposa quina ha estat la metodologia seguida per realitzar aquest estudi descriptiu.

2.2. Metodologia

El procés metodològic seguit per a dur a terme aquest estudi s'ha desenvolupat en diferents etapes:

1. Delimitació de les dades que ens interessava obtenir per assolir l'objectiu de la recerca.
2. Negociació amb la Delegació d'Ensenyament a Girona per tal d'analitzar quines dades podíem obtenir directament d'aquesta delegació.
3. Elaboració dels instruments per a recollir dades individuals de cada un dels alumnes.
4. Procés seguit per a l'obtenció de la informació.
5. Procés seguit en l'anàlisi de les dades.

2.2.1. Delimitació de les dades que ens interessava obtenir per assolir l'objectiu de la recerca.

Per poder fer una descripció completa de la població d'alumnes fills de pares immigrants africans, escolaritzats als centres educatius de les comarques de Girona, que el curs 1997-98 estaven cursant 6è de primària, 2n d'ESO i 4rt curs d'ESO, el primer que ens interessava era obtenir dades d'escolarització que ens permetessin conèixer quants alumnes amb aquestes característiques podíem trobar en els centres educatius, a la vegada que ens semblava que havíem de tenir informació de les dades d'escolarització general per centres, per tal de tenir un element de contrast. Així, el primer bloc de dades es referia a les dades d'escolarització següents:

Dades generals d'escolarització

- Nombre total de nens que el curs 1997-98 van finalitzar educació primària als centres educatius de les comarques de Girona.

- Nombre de nens i nenes, fills de pares immigrants, que van finalitzar l'educació primària el curs 1997-98.
- Nombre total de nens i nenes que el curs 1997-98 van finalitzar la primera etapa d'ESO.
- Nombre de nens i nenes, fills de pares immigrants, que van finalitzar la primera etapa d'ESO el curs 1997-98.
- Nombre total de nens i nenes que van finalitzar la segona etapa d'ESO.
- Nombre de ens fills de pares immigrants que van finalitzar la segona etapa d'ESO.

Distribució per centres

- Distribució del total d'infants per centres educatius i, a ser possible, per etapes educatives (primària, primera etapa d'ESO i segona etapa d'ESO) dins de cada centre educatiu.
- Distribució dels infants, fills de pares immigrants, per centres educatius i, a ser possible, per etapes educatives dins de cada centre.

A més de les dades d'escolarització ens interessava obtenir informació sobre els resultats de les avaluacions dels alumnes fills de pares immigrants matriculats als cursos abans esmentats. En concret, les dades que ens interessaven eren:

Resultats de les avaluacions

- Qualificacions generals obtingudes pels nens i nenes escolaritzats als centres educatius de les comarques de Girona en finalitzar cada una d'aquestes etapes. Això ens ajudarà a tenir una referència a l'hora de fer el nostre estudi sobre els fills de pares immigrants.
- Qualificacions finals obtingudes pels fills de pares immigrants al final de les etapes d'educació primària, primera etapa d'ESO i segona etapa d'ESO. (Dades del curs 1997-98)

D'altra banda, a més d'obtenir dades globals, ens interessava poder obtenir informació sobre cada un d'aquests aspectes, per cada un dels alumnes fills de pares immigrants, tant referides als resultats de l'avaluació com a altres variables, de manera que poguéssim obtenir una descripció acurada de la població d'alumnes fills de pares estrangers africans que durant l'any acadèmic 1997-98 es trobaven en els cursos esmentats més amunt. Per tant, a més de les qualificacions ens calia obtenir informació sobre variables com el sexe, la nacionalitat, la data d'incorporació a l'escola, l'edat, etc., per cada un d'aquests alumnes.

El nostre interès per aquestes dades ens va conduir a realitzar un primer pas consistent en contactar amb la Delegació d'Ensenyament de Girona per tal de veure si part de la informació que necessitàvem ens la podien proporcionar a partir de les dades recollides per aquesta delegació.

2.2.2. La negociació amb la Delegació d'Ensenyament de Girona

A principis d'octubre de 1998 dos representants de l'equip d'investigació vam posar-nos en contacte amb un responsable de la delegació d'Ensenyament amb dos objectius principals: informar-lo de la nostra investigació i sol·licitar la seva col·laboració en aquelles etapes de la recerca en què fos necessària la seva intervenció, per exemple, per l'obtenció de les dades. S'envia la sol·licitud de col·laboració i la petició de dades per escrit al delegat d'Ensenyament i se'ns respon favorablement. Com a condició se'ns demana el nostre compromís en relació a la confidencialitat de les dades.

Després de diversos contactes semblava que ens podrien proporcionar una bona part de les dades que ens interessaven, especialment les dades d'escolarització per centres i les dades generals d'avaluació, també per centres. Aquestes dades les podríem obtenir si consultàvem, una a una les memòries anuals (del curs 1997-98) dels centres educatius, la consulta de les quals ens proporcionaria únicament les dades d'escolarització. Per obtenir les dades d'avaluació generals corresponents al curs 1997-98 havíem de consultar les memòries que els centres van presentar a començament del curs 1997-98.

No seria possible, però, obtenir cap tipus d'informació individualitzada, que és precisament la que a nosaltres ens interessava més per tal de poder estudiar la població d'alumnes fills de pares immigrants africans escolaritzats l'any 1997-98 al final de les etapes d'educació primària, 1r cicle d'ESO i 2n cicle d'ESO.

En una reunió de l'equip d'investigació, realitzada el dia 27 de novembre de 1998, es va valorar que: "Tenint en compte que aquestes dades no són, ni de bon tros, el nucli del treball sinó unes dades inicials de caràcter molt general, es considera la informació que s'obtindria no amortitza la quantitat de temps que s'hauria d'invertir per consultar les memòries del centres, una a una, cosa que se'ns havia proposat des d'Ensenyament."

Davant d'això, doncs, es va decidir elaborar el nostre propi instrument per recollir la informació i contactar directament amb els centres educatius. Es va informar a la delegació d'Ensenyament de Girona i aquesta va col·laborar proporcionant-nos les adreces i telèfons dels centres. El delegat d'Ensenyament va enviar una carta als centres de les comarques gironines sol·licitant la seva col·laboració amb la nostra recerca. En el pròxim punt explicarem amb detall aquest procés.

Pel que fa a les dades generals d'escolarització i d'avaluació que havíem sol·licitat el dia 7 de gener es va enviar una carta al delegat d'Ensenyament de Girona detallant-li les dades que necessitàvem per al nostre estudi. Aquesta carta fou traspassada a Inspecció i des d'allà se'ns informa que no és possible obtenir les dades per centres, tal com nosaltres demanàvem.

Finalment la Delegació d'Ensenyament ens proporciona el nombre d'alumnes matriculats a cada curs escolar per comarques. La carta amb la sol·licitud de dades que vam enviar és traspassada per la mateixa delegació a la Subdirecció General d'Estudis i Organització, amb seu a Barcelona. Finalment el mes de maig de 1999 el Gabinet Tècnic del Departament d'Ensenyament ens envia un disquet que conté diverses de les dades que havíem sol·licitat, especificades per municipis i comarques. Concretament obtenim informació referida al curs 1997-98 sobre:

a) Nombre d'alumnes estrangers per comarques i municipis, especificant la zona d'origen (Unió Europea, Estats Units, Magreb, resta d'Àfrica i Sudamèrica), per sectors (públic-privat), per etapes educatives (educació infantil, educació primària, educació secundària obligatòria)
b) Nombre total d'alumnes per sexes i per cursos, distribuïts per comarques, pel sector públic i el sector privat i per etapes educatives (educació infantil, educació primària i ESO).
c) Dades sobre els resultats de les avaluacions (curs 1997-98):
   - Alumnes que finalitzen el segon cicle d'ESO, per sectors (públic-privat), especificant el nombre d'alumnes avaluats, el nombre de graduats d'ESO, el nombre de certificats d'ESO, el nombre d'alumnes que romanen al mateix cicle. Tot això distribuït per comarques.
   - Alumnes que finalitzen el primer cicle d'ESO, per sectors (públic-privat), especificant el nombre d'alumnes avaluats, el nombre d'alumnes que superen el cicle, el nombre d'alumnes que no superen el cicle, i el nombre d'alumnes que romanen un any més al cicle. Tot això distribuït per comarques.
   - Alumnes d'educació primària que no van promocionar, distribuïts per sectors (públic-privat) i per comarques.

2.2.3. Elaboració dels instruments per a recollir dades individuals de cada un dels alumnes

L'instrument elaborat per a la recollida de dades en aquesta primera fase de la recerca tenia per objectiu recollir informació individualitzada sobre algunes característiques dels alumnes i els resultats de les avaluacions. Havia de ser un instrument senzill per facilitar a les escoles i instituts d'educació secundària la seva complimentació.

Per elaborar aquests instruments ens vam basar amb la informació que contenen les memòries anuals de centre, amb el propòsit de garantir que la informació que es demanava s'adaptava al que ens podien proporcionar els centres.

Es va elaborar un protocol de recollida d'informació per cada un dels cursos: un per recollir les dades corresponents als alumnes fills d'immigrants africans que durant el curs 1997-98 es trobaven a 6è curs d'educació primària, un altre per als alumnes que es trobaven fent 2n curs d'ESO l'any 1997-98, i un altre per als alumnes de 4rt d'ESO.

Les dades que es van recollir referents cada alumne que feia 6è d'educació primària foren les següents:

Sexe: F (femení) o bé **M** (masculí).

Any de naixement de l'alumne/a.

Procedència del pare: El **país** de procedència del pare de l'alumne/a.

Procedència de la mare: El **país** de procedència de la mare de l'alumne/a.

Lloc naixement alumne/a: El país on ha nascut l'alumne/a.

Data d'incorporació a l'escola: La data en què l'alumne/a es va incorporar al sistema educatiu per primera vegada a Catalunya, i la data en què es va incorporar al centre on el curs 1997-98 feia 6è.

Qualificació final de curs: La qualificació global que l'alumne/a va obtenir en finalitzar el 6è curs de primària l'any 1997-98.: **PA** si la qualificació fou *Progressa adequadament* i **NM** si la qualificació fou *Necessita millorar*.

Àrees en què necessita millorar: Les àrees en què l'alumne/ a ha obtingut la qualificació de NM.

Promoció de curs: Es demanava si l'alumne/a havia o no promocionat de curs, és a dir, si havia accedit al primer cicle d'ESO.

ACI: Si s'ha hagut de fer una adequació curricular per a l'alumne/a o no, durant el curs 1997-98.

Religió: Es demanava si els pares de l'alumne/a, en matricular-se, van sol·licitar classes de religió per als seus fills. En cas afirmatiu, es demanava quina de les religions van sol·licitar.

Suport intern al centre: Suport específic per part d'alguns professionals dins del propi centre educatiu que l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98, si s'escau. En cas afirmatiu, es demanava quin/s professional/s han ofert aquest suport (mestre/a de suport, mestre/a d'educació especial...).

Suport extern al centre: Suport específic extern al centre educatiu rebut per l'alumne/a durant el curs 1997-98.. En cas afirmatiu, es demanava quin/s professional/s han ofert aquest suport (especialistes del SEDEC, compensatòria, CREDA...).

Altres tipus de suport: Altres tipus de suport rebut per l'alumne/a el curs 1997-98.

Pel que fa als alumnes que el curs 1997-98 feien 2n o 4rt d'ESO les dades que es van recollir van ser les següents.

Sexe: F (femení) o bé **M** (masculí).

Curs: 2n o bé 4rt d'ESO.

Any de naixement de l'alumne/a.

Procedència del pare: El país de procedència del pare de l'alumne/a.

Procedència de la mare: El país de procedència de la mare de l'alumne/a.

Lloc naixement alumne/a: El país on ha nascut l'alumne/a.

Data d'incorporació a l'escola: La data en què l'alumne/a es va incorporar al sistema educatiu per primera vegada a Catalunya, i la data en què es va incorporar al centre on el curs 1997-98 feia 2n o 4rt d'ESO.

ACI: Si s'ha hagut de fer una adequació curricular per a l'alumne/a o no, durant el curs 1997-98.

Religió: Es demanava si els pares de l'alumne/a, en matricular-se, van sol·licitar classes de religió per als seus fills. En cas afirmatiu, es demanava quina de les religions van sol·licitar.

UAC: Si l'alumne/a ha estat atès en una Unitat d'Adaptació Curricular durant el curs 1997-98.

Suport intern al centre: Suport específic per part d'alguns professionals dins del propi centre educatiu que l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98, si s'escau. En cas afirmatiu, es demanava quin/s professional/s han ofert aquest suport (psicopedagog, mestre de pedagogia terapèutica...).

Suport extern al centre: Suport específic extern al centre educatiu rebut per l'alumne/a durant el curs 1997-98.. En cas afirmatiu, es demanava quin/s professional/s han ofert aquest suport (especialistes del SEDEC, compensatòria, CREDA...).

Altres tipus de suport: Altres tipus de suport rebut per l'alumne/a el curs 1997-98.

Supera el cicle: Es demanava si l'alumne/a havia superat o no el cicle.

No supera el 1r cicle: En cas que l'alumne/a no hagués superat el primer cicle es demanava si **promocionava** o bé si **romania un any més** al primer cicle cicle.

No supera el 2n cicle: En cas que l'alumne/a no hagués superat el segon cicle es demanava si havia obtingut **Certificació** d'ESO o bé si es quedava **un any més al cicle** .

No ha estat avaluat: Es demanava que s'indiqués si l'alumne/a no havia estat avaluat perquè es va donar de baixa, o es va traslladar.

Qualificacions obtingudes per l'alumne/a (excelent, notable, bé, suficient, insuficient) en al final del curs 1997-98 en les àrees de:

- Llengua i literatura catalana
- Llengua i literatura castellana
- Llengua estrangera
- Ciències naturals
- Ciències socials
- Educació física
- Tecnologia
- Educació visual i plàstica
- Música
- Matemàtiques
- Crèdits variables
- Crèdits de síntesi
- Religió

A l'annex 1 s'inclou el protocol de recollida de dades per als centres d'educació infantil i primària així com les instruccions per la persona que havia d'omplir el protocol. A l'annex 2 figura el protocol de recollida de dades i les instruccions per als instituts d'educació secundària.

2.2.4. Procés seguit per a l'obtenció de la informació

Des de la Delegació d'Ensenyament es va trametre, el dia 22 de desembre de 1998, una carta als directors dels Centres Educatius d'Infantil i Primària (CEIP) als directors dels Instituts d'Educació Secundària (IES) així com als centres privats concertats de les comarques de Girona, demanant la seva col·laboració amb la nostra recerca.

Per la nostra banda, vam enviar els protocols de recollida de dades a tots els CEIP, IES i centres privats concertats de les comarques de Girona. La tramesa contenia una carta als directors o directores dels centres en la qual s'expliquen els objectius de la recerca i la col·laboració que se'ls demanava, els protocols de recollida de dades que corresponien a cada tipus de centre i les instruccions per omplir-los.

Aquest material s'envià per correu el dia 24 de desembre de 1998 al següent nombre de centres:

212 CEIPs
58 IES
18 Centres concertats que fan només primària.
28 Centres concertats que fan primària i secundària.

Són el total de 316 centres de les comarques de Girona les que van rebre la nostra sol·licitud d'informació.

2.2.5. Respostes rebudes

A partir del 31 de desembre de 1998 vam començar a rebre respostes d'escoles, especialment de les que no tenien alumnes immigrants africans i dels que en tenien pocs. Entre gener i febrer de 1999 vam rebre la quantitat més important de respostes. Entre febrer i març de 1999 vam telefonar als centres que no ens havien enviat informació i amb això vam aconseguir completar la rebuda de dades tal com figura a la taula 2.1. Mentrestant es va confeccionar una base de dades amb el programa *Accesss* per anar registrant els centres que responien.

Taula 2.1: Relació de centres que han respost i de nombre d'alumnes que compleixen les característiques (Curs 1997-98)

Tipus de centre	Nombre de centres que han contestat	Nombre de centres que tenien nens fills d'immigrants	Nombre de nens immigrants en el conjunt de centres	Total de centres als quals es va enviar la carta
Centres d'Educació Infantil i Primària públics	193 centres	49 centres	103 alumnes	**212**
Instituts d'Educació Secundària	43 centres	33 centres	187 alumnes	**58**
Centres privats concertats	30 centres	6 centres	8 alumnes	**46**
TOTAL	266 centres	88 centres	298 alumnes	**316**

A partir de la taula 2.1 podem observar que el percentatge de respostes obtingudes pel que fa als centres d'educació infantil i primària públics és del *91%*, pel que fa als instituts d'educació secundària és del *74%* i pel que fa als centres privats concertats és d'un *65%*. Globalment, el percentatge de resposta obtingut és d'un *84%*.

Sobre el total de respostes rebudes podem calcular els percentatges de centres que tenien alumnes fills de pares immigrants africans a 6è d'educació primària, a 2n d'ESO i a 4rt d'ESO el curs 1997-98. Ho podem observar a la taula 2.2.

Taula 2.2: Percentatges de centres que tenien alumnes fills de pares immigrants africans en els cursos objecte del nostre estudi

Tipus de centre	Nombre de centres que han contestat	Nombre de centres que tenien nens fills d'immigrants	% de centres que tenen alumnes fills de pares immigrants africans
Centres d'Educació Infantil i Primària públics	193 centres	49 centres	**25%**
Instituts d'Educació Secundària	43 centres	33 centres	**77%**
Centres privats concertats	30 centres	6 centres	**20%**
TOTAL	**266 centres**	**88 centres**	**33%**

2.2.6. Procés seguit en l'anàlisi de les dades

Es va crear una matriu amb les dades obtingudes dels 298 alumnes fills de pares immigrants estrangers africans, escolaritzats als centres de les comarques de Girona en els cursos de 6è d'educació primària, 2n curs d'ESO i 4rt curs d'ESO, durant l'any acadèmic 1997-98. L'anàlisi estadística d'aquestes dades s'ha realitzat mitjançant el programa SPSS[1], durant els mesos d'abril i maig de 1999.

[1] Statistical Package for Social Sciences

2.3. Presentació i anàlisi de les dades obtingudes

Les dades que es presenten a continuació s'han obtingut a partir de les respostes que ens han proporcionat els centres públics i privats d'Educació Infantil i Primària i ESO, de les comarques de Girona. Tal com hem explicat a l'apartat anterior no hem aconseguit la informació del 100% dels centres però sí d'un volum considerable que ens permet observar de forma bastant fidel a la realitat diferents qüestions relacionades amb l'escolarització dels fills de pares immigrants estrangers africans, concretament dels que el curs 1997-98 cursaven 6è d'educació primària, 2n i 4rt curs d'ESO.

A les taules 2.3, 2.4 i 2.5 especifiquem el nombre d'alumnes que ens consta que són fills de pares immigrants estrangers africans (6è, 2on i 4rt d'ESO) per cada comarca. A la taula 2.3 apareix el nombre d'alumnes dels centres públics d'Educació Infantil i Primària. A la taula 2.4 es presenta aquesta informació per als centres privats concertats d'Educació Infantil i Primària, i a la taula 2.5. s'iclou el nombre d'alumnes fills d'immigrants africans dels Instituts d'Educació Secundària.

Taula 2 3: Alumnat de 6è curs fill d'immigrants africans, escolaritzat en centres públics (1997-98)

Comarca	*Nombre d'alumnes*
Alt Empordà	21
Baix empordà	33
Cerdanya	1
Garrotxa	11
Gironès	23
Pla de l'Estany	3
Selva	11
TOTAL	**103**

Taula 2.4: Alumnat de 6è curs fill d'immigrants africans escolaritzats en centres privats (1997-98)

Comarca	*Nombre d'alumnes*
Alt Empordà	**3**
Gironès	**3**
Ripollès	**2**
TOTAL	**8**

Taula 2.5: Alumnat de 2n d'ESO fill d'immigrants africans escolaritzats als Instituts d'Educació Secundària (1997-98)[2]

Comarca	*Nombre d'alumnes*	*2n*	*4rt*
Alt Empordà	59	42	17
Baix Empordà	74	30	44
Cerdanya	1	1	
Garrotxa	6	4	2
Gironès	26	24	2
Pla de l'Estany	2	1	1
Ripollès	6	2	4
Selva	13	10	3
TOTAL	187	114	73

Les dades que ens han proporcionat aquests centres es completen i es constrasten , en alguns casos, amb dades proporcionades pel Departament d'Ensenyament, que en la majoria dels casos fan referència al conjunt d'alumnes d'Educació primària i d'ESO, sense especificar els cursos.

En els següents apartats presentem i comentem la informació obtinguda

[2] Cap centre privat concertat ha enviat dades d'alumnes escolaritzats a 2on o 4rt curs d'ESO l'any 1997-8

2.3.1. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven primària (1997-98)

2.3.1.1. Dades generals referides a primària

Iniciem aquest apartat amb un conjunt de dades proporcionades pel Departament d'Ensenyament sobre l'escolarització d'alumnes estrangers a l'etapa d'educació primària a les comarques de Girona durant el curs 1997-98, posant èmfasi en els procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica en els quals se centra l'interès del nostre estudi. Aquesta descripció general ens permetrà completar i contrastar la informació obtinguda a través de la nostra recerca pels alumnes de 6è curs d'educació primària.

Segons les dades proporcionades pel Gabinet Tècnic del Departament d'Ensenyament, durant el curs 1997-98 es van matricular 22.774 alumnes d'Educació primària als centres públics i 10.701 als centres privats de les comarques gironines, dels quals 5.741 estaven cursant el 6è curs (3.757 al sector públic i 1.984 al sector privat). A la taula 2.6 s'indica quants alumnes estrangers cursaven educació primària durant l'any acadèmic 1997-98 així com el percentatge que representen sobre el total.

Taula 2.6: Total d'alumnes d'educació primària i proporció d'alumnes estrangers als centres de les comarques gironines (Curs 1997-98)

	Nombre total d'alumnes matriculats a educació primària	**Nombre total d'alumnes estrangers[3]**	**% d'alumnes estrangers sobre el total**
Sector públic	22.774 (68,1%)[4]	1.260 (89,8%)	5,53%
Sector privat	10.701 (31,9%)	143 (10,2%)	1,34%
Total	33.475	1.403	4,19%

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Observem a la taula que els alumnes estrangers escolaritzats a educació primària ho fan majoritàriament al sector públic (89'8%); aquesta és una proporció major que la que fa referència al número total d'alumnat matriculat a l'educació primària (68,1%).

[3] Aquesta dada inclou els alumnes estrangers procedents de la Unió Europea, Magreb, Resta d'Àfrica, Amèrica del Nord, Centre i Sudamèrica, Àsia i Oceania.

[4] Aquest percentatge representa la proporció d'alumnes d'educació primària a centres públics

Al gràfic 2.1 es pot veure la distribució del total d'alumnes estrangers matriculats a educació primària segons la *zona d'origen*. En relació a aquesta qüestió cal fer un comentari que caldrà tenir en compte a l'hora d'interpretar les dades que es presenten en aquest informe. La *zona d'origen* és un terme que utilitza el Departament d'Ensenyament i fa referència al lloc de naixement de l'alumne/a mentre que les dades que nosaltres hem recollit fan referència al *fills d'immigrants*, és a dir, ens ha interessat recollir informació sobre els alumnes que tenen, com a mínim, un dels pares que és immigrant procedent d'Àfrica, encara que el fill o filla hagi nascut a Catalunya o a algun lloc d'Espanya. Tot i això, tal com anirem veient, la major part de les dades recollides es refereixen a alumnes nascuts a Àfrica.

Gràfic 2.1: Total d'alumnes estrangers matriculats a Educació primària a les comarques gironines, segons zona d'origen. Sectors públic i privat. Curs 1997-98.

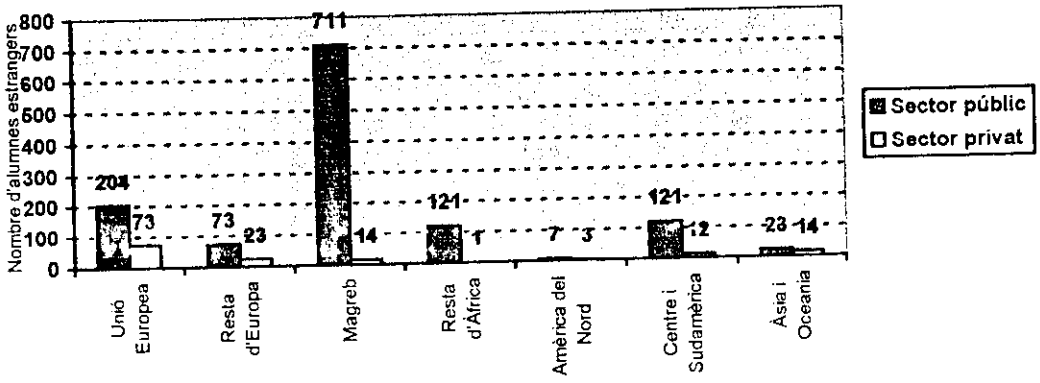

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Pels objectius del nostre estudi ens interessa destacar algunes dades referides al alumnes pels quals consta que la zona d'origen és el Magreb o la resta d'Àfrica.

L'alumnat procedent d'Àfrica, en aquesta etapa educativa, representen el 60,6% de l'alumnat estranger. En el sector públic equival a un 66% de l'alumnat estranger matriculat, i en el sector privat el 12,6%. Per tant, no solament el sector privat escolaritza un percentatge molt menor d'alumnat estranger, sinó que els que escolaritza procedeixen fonamentalment d'Europa (68,5%), mentre que el sector públic escolaritza només un 22% de l'alumnat d'origen europeu. Així doncs, un 2,5% de l'alumnat dels centres gironins de primària, durant el curs 97-98, és d'origen africà: un 3,7% del sector públic i un 0,17% en el sector privat.

També resulta interessant veure la distribució per comarques dels alumnes procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica. El gràfic 2.2 presenta aquesta distribució pel sector públic, on hi havia en conjunt 832 alumnes procedents d'Àfrica i el gràfic 2.3 pel sector privat, on el Departament d'Ensenyament té comptabilitzats 18 alumnes procedents d'Àfrica.

Gràfic 2.2: Distribució per comarques dels alumnes d'Educació primària procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica en el sector públic. Curs 1997-98

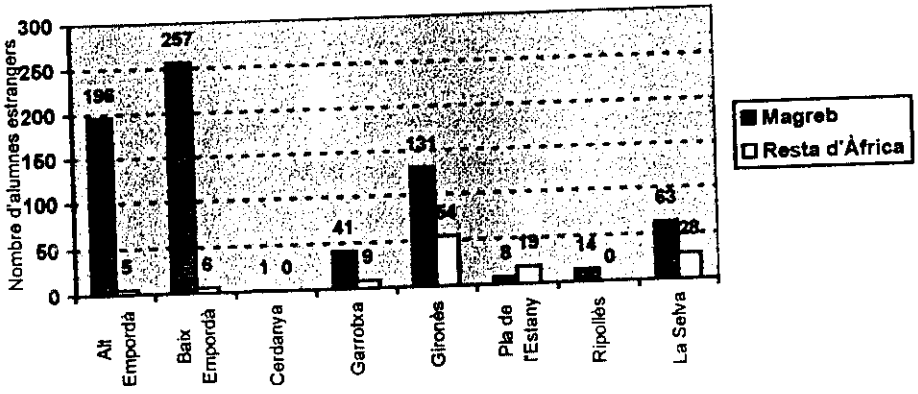

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

A totes les comarques gironines, llevat de la del Pla de l'Estany, l'alumnat procedent del Magreb és més nombrós que el de la resta d'Àfrica.

Els percentatges més significatius d'alumnat de la resta d'Àfrica es donen al Pla de l'Estany (70,4%), a la Selva (30,8%), al Gironès (28,7%) i la Garrotxa (18%). En canvi, no n'hi ha cap ni a la Cerdanya ni al Ripollès, i molt pocs a l'Empordà. Aquestes dades tenen un interès prospectiu considerable.

Pel que fa al sector privat, tal com es pot veure en el gràfic 2.3, hi havia molt pocs alumnes procedents del Magreb o de la resta d'Àfrica que estiguessin matriculats a educació primària. La comarca on el sector privat acull més nombre d'alumnes procedents d'Àfrica és la del Gironès, amb 8 alumnes procedents del Magreb i 2 de la resta d'Àfrica.

Gràfic 2.3: Distribució per comarques dels alumnes d'Educació primària procedents del Magreb i de la resta d'Àfrica en el sector privat. Curs 1997-98

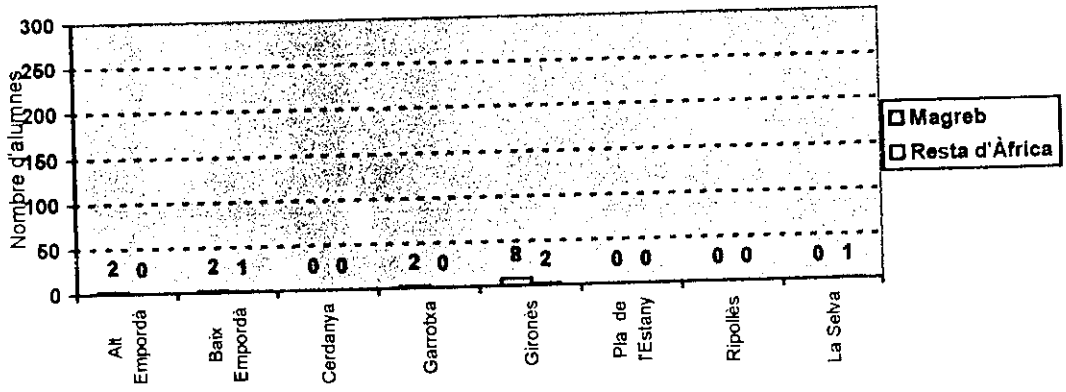

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

També pot ser interessant d'observar quin percentatge d'alumnes procedents del Magreb o de la resta d'Àfrica tenia cada comarca, sobre el total dels 850 alumnes d'educació primària. Ho veiem al gràfic següent.

Gràfic 2.4: Alumnes procedents del Magreb i la Resta d'Àfrica a educació primària. Sector públic i privat conjuntament. Curs 1997-98. Percentatge per cada comarca.

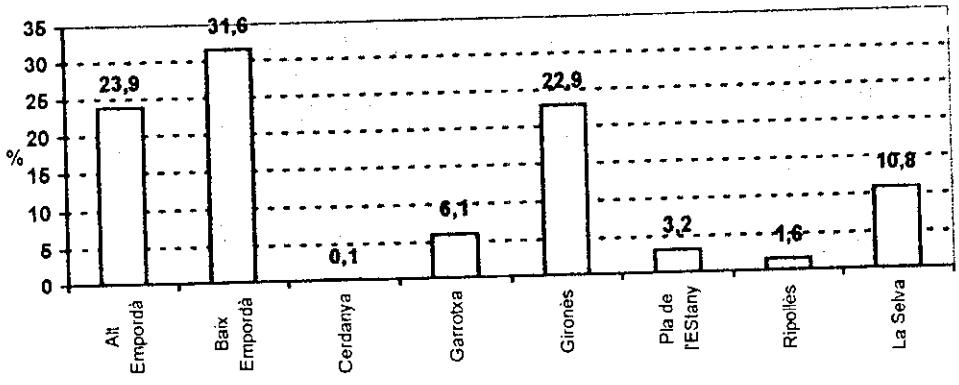

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Tenint en compte que no totes les comarques tenien el mateix nombre d'alumnes escolaritzats a educació primària podem observar quin percentatge representaven els alumnes procedents d'Àfrica respecte al total d'alumnes d'educació primària de la comarca. Aquestes dades s'exposen a la taula 2.7, on pot observar-se amb claredat que les que comarques que es troben per damunt de la mitjana són l'Alt i el Baix Empordà.

Taula 2.7: Relació entre el total d'alumnes escolaritzats a educació primària per comarques i el total d'alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica. Sectors públic i privat junt. Curs 1997-98

Comarca	*Total alumnes d'Educació primària*	*Total alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica*	*Percentatge que representen a cada comarca el conjunt d'alumnes procedents d'Àfrica*
Alt Empordà	5.828	203	3,5%
Baix Empordà	5.922	269	4,5%
La Cerdanya	520	1	0,2%
La Garrotxa	2.448	52	2,1%
Gironès	9.214	195	2,1%
Pla de l'Estany	1.483	27	1,8%
Ripollès	1.195	14	1,2%
La Selva	6.813	92	1,4%
TOTAL	33.416	853	2,55%

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Fins aquí hem descrit el panorama general per l'educació primària a les nostres comarques.

2.3.1.2. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven 6è curs de primària (1997-98)

Pel que fa a l'alumnat de 6è, que és un dels cursos en el que se centra el nostre estudi, les dades d'escolarització del curs 1997-98 es presenten a la taula 2.8 distribuïdes per comarques. En aquesta taula es pot observar a la segona columna el nombre total d'alumnes de 6è de primària (curs 97-98) escolaritzats en centre públics, a la tercera columna el nombre total d'alumnes de 6è de primària escolaritzats en centres privats i a la quarta columna s'indica el nombre total d'alumnes de 6è curs escolaritzats per comarques. Això ens permetrà una anàlisi comparativa de les xifres i percentatges d'escolarització dels alumnes de 6è fills d'immigrants.

Taula 2.8: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 6è curs de primària, distribuïts per comarques

Comarca	Nombre total d'alumnes de 6è curs (1997-98)[5]		
	C.públics	C.privats	Total centres
Alt Empordà	733	232	965
Baix Empordà	677	346	1.023
La Cerdanya	68	30	98
Garrotxa	264	158	422
Gironès	848	789	1.637
Pla de l'Estany	222	33	255
Ripollès	111	102	203
La Selva	834	285	1.119
TOTAL	3.757	1.984	5.741

Font: Delegació d'Ensenyament de Girona

Amb la nostra recerca hem pogut comptar 111 alumnes fills de pares estrangers africans al 6è curs[6]. La distribució d'aquests alumnes per comarques es presenta a la taula 2.9.

Taula 2.9: Distribució d'alumnes fills de pares estrangers africans per comarques. 6è curs d'Educació primària. Curs 1997-98.

Comarca	Nombre d'alumnes de 6è curs fills d'immigrants (1997-98).	Percentatge en relació al total d'alumnes escolaritzats a 6è curs de cada comarca
Alt Empordà	24	2,49%
Baix Empordà	33	3,22%
La Cerdanya	1	1,02%
Garrotxa	11	2,61%
Gironès	26	1,59%
Pla de l'Estany	3	1,18%
Ripollès	2	0,98%
La Selva	11	0,98%
TOTAL	111	1,93%

[5] Dades facilitades per la Delegació del Departament d'Ensenyament de Girona

[6] Cal recordar que en aquests 111 hi consten alguns alumnes nascuts a Catalunya o a la resta d'Espanya, un dels pares dels quals és d'origen africà. Amb tot, d'aquests 111 alumnes, només 11 han nascut a Catalunya i 8 a algun altre lloc d'Espanya.

Podem observar que els percentatges més elevats d'escolarització de fills d'immigrants a 6è curs es correspon a les comarques del Baix Empordà (3,22%), la Garrotxa (2,61%) i l'Alt Empordà (2,4)%). Les comarques en les que el percentatge d'escolarització és més baix són el Ripollès (0,98%), La Selva (0,98%) i la Cerdanya (1,02%). En comparació amb les dades anteriorment comentades, la comarca del Baix Empordà es confirma com la que més proporció d'alumnes fills d'immigrants concentra a 6è de primària, així com que la comarca de l'Alt Empordà destaca igualment per un percentatge altament significatiu. Pel que fa a la comarca de la Garrotxa, malgrat que el nombre d'alumnes de 6è fills de pares immigrants africans no és massa elevat, sí que representen un percentatge considerable si tenim en compte el nombre total d'alumnes que el curs 1997-98 feien 6è.

Si comparem el percentatge que representa, a cada comarca, el conjunt d'alumnes de 6è de primària procedents d'Àfrica (taula 2.9) amb el mateix percentatge però referit a l'etapa de primària en general, s'observa que en la majoria de les comarques el percentatge d'alumnes escolaritzats a 6è curs és menor que el percentatge genèric de primària (taula 2.7). Com a excepció, trobem les comarques de La Cerdanya i La Garrotxa. Aquesta situació és coherent amb la tendència observada a través d'altres dades que remarca que les xifres d'escolarització de fills d'estrangers africans és superior en els primers anys d'escolarització.[7]

Fins aquí hem aportat una panoràmica general de les nostres comarques pels alumnes que feien 6è el curs 1997-98. Reprenent el que havíem observat en el gràfic 2.2, veiem que la distribució dels alumnes fills d'immigrants estrangers africans per comarques, obtinguda a partir de les nostres dades, es correspon amb la distribució dels alumnes que l'any 1997-98 feien educació primària a les comarques de Girona. Així, i malgrat que hem de tenir certes reserves en comparar les nostres dades amb les proporcionades pel Departament d'Ensenyament sobre la zona d'origen per la raó que hem exposat en iniciar aquest apartat, sembla que són les comarques del Baix Empordà, l'Alt Empordà i el Gironès les que tenien un volum més important d'alumnes fills de pares immigrants procedents d'Àfrica, principalment del Nord d'Àfrica. La Garrotxa també destaca pel fet que els alumnes de 6è curs fills de pares estrangers africans representaven un % elevat en relació al total d'alumnes de 6è curs de la comarca.

[7] De totes maneres, és important destacar que aquests percentatges referits a 6è de primària són obtinguts a partir de les dades recollides a l'estudi que hem realitzat i que, com ja s'ha explicat, no s'han pogut obtenir totes les dades referides a l'escolarització de 6è. Aquest fet pot influir en les dades que presentem, i específicament en les proporcions que en aquest apartat treballem. És per això que cal assumir certa relativitat en l'anàlisi d'aquestes dades.

La comarca de La Selva, que apareix en quart lloc en les dades del Departament d'Ensenyament, ocupa un lloc poc destacat en el nostre estudi. Això significa que, probablement, sigui una comarca on un nombre elevat dels alumnes fills de pares immigrants africans feien cursos inferiors al de 6è durant l'any acadèmic 1997-98, que és el curs en el qual nosaltres hem centrat la nostra recerca pel que fa a l'Educació Primària.

2.3.2. L'escolarització de l'alumnat fill de pares immigrants africans que cursaven Educació Secundària Obligatòria (1997-98)

2.3.2.1. Dades generals referents a ESO

En aquest apartat analitzem les dades generals d'escolarització dels alumnes fills/es de pares immigrants africans que durant el curs 1997-98 feien 2n d'ESO i 4rt d'ESO, que són les dues etapes educatives que analitzarem.

Per introduir aquest apartat ens sembla interessant presentar algunes dades globals d'escolarització per tota aquesta etapa educativa i, a partir d'aquí presentar les dades concretes per a 2n i 4rt d'ESO.

Segons les dades proporcionades per la Delegació d'Ensenyament, el curs 1997-98 es van matricular 25.486 alumnes a Educació Secundària Obligatòria als centres de les comarques de Girona. A la taula 2.10 es desglossa aquesta dada per sectors –públic i privat- i per cicles i s'indica el nombre d'alumnes estrangers matriculats.

Taula 2.10: Total d'alumnes matriculats a Educació Secundària Obligatòria als centres de les comarques gironines i proporció d'alumnes estrangers (1997-98)

	Nombre d'alumnes a 1r cicle d'ESO	**Nombre d'alumnes a 2n cicle d'ESO**	**Total alumnes**	**Nombre total d'alumnes estrangers[8]**	**% d'alumnes estrangers sobre el total d'alumnes d'ESO**
Sector públic	8.490 (69,2%)[9]	9.833 (74,4%)	18.323 (71,9%)	706 (91,4%)	3,9%
Sector privat	3.773 (29,8%)	3.390 (25,6%)	7.163 (28,1)	66 (8,6%)	0,9%
TOTAL	12.263	13.223	25.486	772	3%

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Tal com s'ha comentat per a l'alumnat de 6è de primària, a secundària s'observa també, a partir de les dades de la taula anterior, que la proporció d'adolescents fills

[8] En aquest valor estan comptabilitzats tots els alumnes procedents de la Unió Europea, Resta d'Europa, Magreb, Resta d'Àfrica, Amèrica del Nord, Centre i Sudamèrica, Àsia i Oceania.

[9] Aquest percentatge representa la proporció d'alumnes de primer cicle d'ESO a centres públics

d'immigrants africans que fan ESO a centres públics (91,4%) és superior al percentatge referit al total d'alumnes que fan ESO a centres privats (8,6%).

Al gràfic 2.6 es pot veureque l'alumnat procedent d'Àfrica en aquesta etapa representa el 57,4% de l'alumnat estranger. En el sector públic això equival al 62,6% i en el sector privat l'1,5%. En el sector privat, pel que fa al percentatge de l'alumnat d'origen estranger escolaritzat, un 68,2% és d'origen europeu. En el sector públic, l'alumnat d'origen europeu és només un 5,1% de l'alumnat estranger escolaritzat.

Així doncs, un 1,7% de l'alumnat d'ESO de les comarques de Girona és d'origen africà: un 2,4% del sector públic i un 0,01% del sector privat.

Gràfic 2.6: Total d'alumnes estrangers matriculats a ESO a les comarques gironines, segons zona d'origen. Sectors públic i privat. Curs 1997-98.

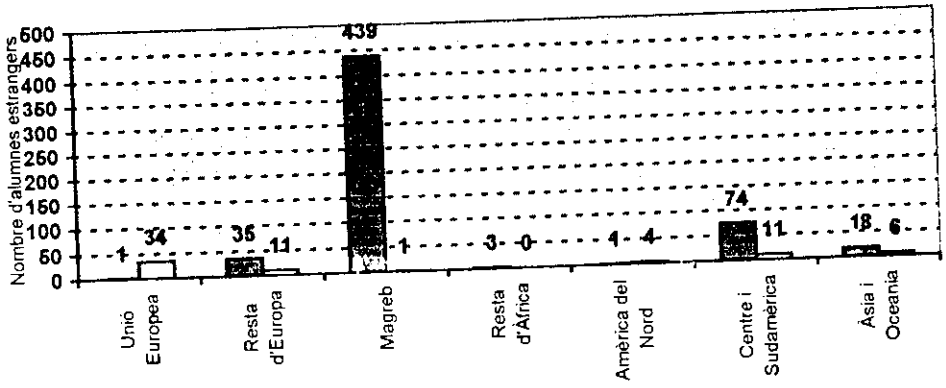

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

La distribució per comarques dels alumnes d'ESO procedents del Magreb es presenta en el gràfic 2.7 on s'exposen només les dades corresponents als centres públics, ja que només hi havia un alumne en un centre privat de la comarca de la Garrotxa. En conjunt, hi havia 454 alumnes procedents del Magreb i 3 procedents de la resta d'Àfrica.

Gràfic 2.7: Distribució per comarques dels alumnes d'ESO procedents del Magreb en el sector públic. Curs 1997-98

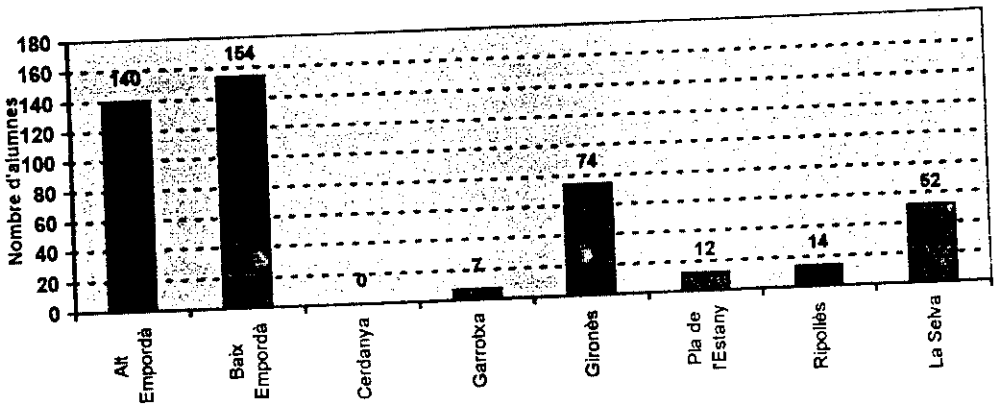

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

S'observa que són les comarques del Baix Empordà, l'Alt Empordà, el Gironès i la Selva les que tenien un nombre més gran d'alumnes procedents del Magreb, seguint la mateixa tendència que hem observat per l'etapa d'Educació primària. Només 3 alumnes del sector públic procedien de la resta d'Àfrica: un estava escolaritzat a un centre del Gironès i 2 a centres de La Selva. Pel que fa al sector privat, només 1 alumne d'ESO procedia del Magreb i estava escolaritzat en un centre de la Garrotxa, i no hi havia cap alumne procedent de la resta d'Àfrica en aquest sector.

L'explicació de per què no hi ha alumnes de la resta d'Àfrica a ESO cal buscar-la en relació al moment en què hi va haver més immigració procedent d'aquestes zones. Possiblement les primeres migracions procedien principalment del Magreb mentre que els d'altres zones d'Àfrica han vingut més tard i els seus fills es troben encara a l'etapa d'Ed. Primària. Tot i que no és objecte del nostre treball resulta significatiu observar que per l'etapa d'educació infantil del sector públic (1997-98) el nombre d'alumnes procedents del Magreb (324) gairebé és igualat pel nombre d'alumnes procedents de la resta d'Àfrica (300) i que en algunes comarques (Gironès, Pla de l'Estany, la Selva i Garrotxa) el nombre d'alumnes d'educació infantil procedents d'altres zones d'Àfrica supera significativament el nombre d'alumnes procedents del Magreb. Al Baix i a l'Alt Empordà, en canvi, predominen de forma clara els alumnes d'educació infantil procedents del Magreb.

En aquest mateix sentit tampoc podem oblidar que un altre element explicatiu sigui el fet que a partir de l'any 1992 s'inicia el procés de reagrupament familiar (un reglament que desenvolupa la llei d'estrangeria de 1985 permet als estrangers que facin venir les seves famílies). D'aquesta manera, a partir d'aquest any arriben i

s'estableixen al lloc de residència paterna algunes dones i fills dels immigrants estrangers.[10]

En el gràfic 2.8 podem observar quin percentatge d'alumnes d'ESO procedents d'Àfrica tenien les diferents comarques. Els percentatges estan calculats sobre el total dels 457 alumnes.

Gràfic 2.8: Alumnes d'ESO procedents del Magreb i la resta d'Àfrica per comarques. Percentatges calculats sobre el total d'alumnes procedents d'Àfrica. Sector públic i privat junts. Curs 1997-98

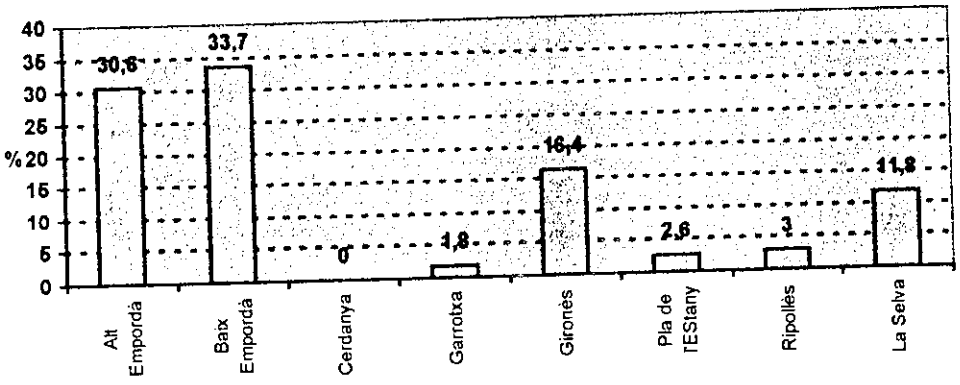

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Si tenim en compte que el nombre d'alumnes escolaritzats a educació secundària obligatòria és diferent a cada comarca, podem observar quin percentatge representava per cada comarca el nombre d'alumnes procedents d'Àfrica. Ho podem observar a la taula 2.11.

S'observa que a ESO és a les comarques del Baix Empordà i de l'Alt Empordà on el nombre d'alumnes procedents d'Àfrica representa un percentatge més elevat en relació al total d'alumnes d'ESO de la comarca. Observem també que algunes comarques com la Selva, el Ripollès i el Pla de l'Estany, si bé en termes absoluts tenien un nombre baix d'alumnes procedents d'Àfrica que feien ESO el curs 1997-98, en termes relatius, és a dir, en funció del nombre total d'alumnes d'ESO de la comarca, aquests alumnes representen un percentatge més alt que a la comarca del Gironès.

[10] En aquest sentit cal matisar que, mentre que els magribins porten dona i fills, els procedents de la resta d'Àfrica no sempre porten els fills, però donada la seva edat solen posteriorment tenir fills ja aquí a Catalunya.

Taula 2.11: Relació entre el total d'alumnes escolaritzats a ESO per comarques i el total d'alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica. Sectors públic i privat junt. Curs 1997-98

Comarca	Total alumnes d'Educació secundària obligatòria	Total alumnes procedents del Magreb i la resta d'Àfrica	Percentatge que representen a cada comarca el conjunt d'alumnes procedents d'Àfrica
Alt Empordà	4.402	140	3,2%
Baix Empordà	4.362	154	3,5%
La Cerdanya	496	0	0
La Garrotxa	1.793	8	0,4%
Gironès	7.591	75	0,1%
Pla de l'Estany	1.066[11]	12	1,1%
Ripollès	1.043	14	1,3%
La Selva	4.733	54	1,1%

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament

Aquesta és la descripció general de la situació pel conjunt de l'etapa d'ESO a les comarques de Girona. Tot seguit passem a analitzar separadament els dos cursos que són objecte de la nostra investigació: segon curs i quart curs d'ESO.

2.3.2.2. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 2n curs d'ESO. Curs 1997-98

A la taula 2.12 presentem les dades d'escolarització del curs 1997-98 pel 2n curs d'ESO, distribuïdes per comarques. En aquesta taula hi figuren el total d'alumnes en funció del tipus de centre (c. públics i c. privats) i el total d'alumnes que cursaven 2n d'ESO per cada comarca. Aquestes dades generals ens permetran fer una anàlisi comparativa de les xifres i percentatges d'escolarització dels alumnes de 2n d'ESO fills d'immigrants africans.

[11] Al Pla de l'Estany el curs 1997-98 no hi havia cap alumne d'ESO al sector privat. Aquesta dada correspon, doncs, només al sector públic.

Taula 2.12: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 2n d'ESO, distribuïts per comarques

Comarca	Nombre total d'alumnes de 2n ESO (1997-98)		
	C. públics	C.privats	Total centres
Alt Empordà	808	239	1.047
Baix Empordà	726	348	1.074
La Cerdanya	75	31	106
Garrotxa	281	166	447
Gironès	1.005	784	1.789
Pla de l'Estany	257	0	257
Ripollès	182	78	260
La Selva	925	254	1.079
TOTAL	4.259	1.900	6.159

A partir de les dades recollides amb la nostra recerca hem pogut comptabilitzar 114 alumnes fills de pares immigrants africans que durant el curs 1997-98 feien 2n d'ESO. La taula 2.13 ens permet observar la distribució per comarques d'aquests 114 alumnes així com el percentatge que representen pel total d'alumnes escolaritzats a 2n d'ESO a cada comarca.

Taula 2.13: Distribució d'alumnes fills de pares immigrants africans per comarques. 2n curs d'ESO. Curs 1997-98.

Comarca	Nombre d'alumnes de 2n d'ESO fills d'immigrants (1997-98).	Percentatge en relació al total d'alumnes escolaritzats de cada comarca
Alt Empordà	42	4%
Baix Empordà	30	2,9%
La Cerdanya	1	0,9%
Garrotxa	4	0,9%
Gironès	24	1,3%
Pla de l'Estany	1	0,4%
Ripollès	2	0,8%
La Selva	10	0,9%
TOTAL	111	1,8%

En aquesta taula, podem observar que els percentatges més elevats de fills d'immigrants a 2n d'ESO es correspon a les comarques del Alt Empordà (4%), Baix

Empordà (2,9%) i Gironès (1,3%). Les comarques en les que el percentatge és més baix són el Pla de l'Estany (0,4%), el Ripollès (0,8%), La Garrotxa (0,9%).

2.3.2.3. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 4rt curs d'ESO. Curs 1997-98

A la taula 2.14 figuren les dades d'escolarització del curs 1997-98 pel 4rt curs d'ESO, distribuïdes per comarques. En ella apareixen el total d'alumnes en funció del tipus de centre i el total d'alumnes que cursaven 4rt curs d'ESO, anotats per cada comarca. En aquest apartat pretenem analitzar comparativament el nombre d'alumnes fills de pares estrangers africans que el curs 1997-98 cursaven 4t d'ESO amb el total d'alumnes escolaritzats, distribuïts per comarques.

Taula 2.14: Alumnes que durant el curs 1997-98 cursaven 4rt d'ESO, distribuïts per comarques

Comarca	Nombre total d'alumnes de 4rt ESO (1997-98)		
	C. públics	C.privats	Total centres
Alt Empordà	969	246	1.215
Baix Empordà	940	309	1.249
La Cerdanya	78	28	106
Garrotxa	323	158	481
Gironès	1484	550	2.034
Pla de l'Estany	281	0	281
Ripollès	196	73	269
La Selva	1.043	225	1.268
TOTAL	5314	1589	6.903

Font: Delegació d'Ensenyament de Girona

En la nostra recerca hem comptabilitzat 73 alumnes fills d'immigrants estrangers africans que durant el curs 1997-98 feien 4rt d'ESO als centres de les comarques gironines. La taula 2.15 ens mostra la distribució per comarques d'aquests 73 alumnes, així com el percentatge que representen pel total d'alumnes escolaritzats a 4rt d'ESO de cada comarca.

En aquesta taula, podem observar que és a les comarques del Baix Empordà i l'Alt Empordà on hi major nombre d'alumnes a 4rt d'ESO que són fills d'immigrants africans. Cal matisar, no obstant, que els 17 alumnes de l'Alt Empordà representen un

0,1% del total d'alumnes escolaritzats a 4rt d'ESO en aquesta comarca, enfront del 3,5% de la comarca del Baix Empordà.

Taula 2.15: Distribució d'alumnes fills de pares immigrants africans per comarques. 4rt curs d'ESO. Curs 1997-98.

Comarca	Nombre d'alumnes de 4rt d'ESO fills d'immigrants (1997-98).	Percentatge en relació al total d'alumnes escolaritzats de cada comarca
Alt Empordà	17	0,1%
Baix Empordà	44	3,5%
La Cerdanya	0	0%
Garrotxa	2	0,4%
Gironès	2	0,1%
Pla de l'Estany	1	0,4%
Ripollès	4	1,5%
La Selva	3	0,2%
TOTAL	**73**	**1,05%**

2.3.3. L'escolarització dels alumnes fills de pares immigrants africans a 6è d'Educació primària, a 2n d'ESO i 4rt d'ESO. Curs 1997-98

En aquest apartat presentem de forma comparativa les dades que anteriorment hem exposat específicament per cursos. Així es mostra per cada comarca les dades d'escolarització per cada un dels cursos en els qual se centra l'interès del nostre estudi.

Taula 2.16: Alumnes fills d'immigrants africans que durant el curs 1997-98 cursaven 6è de primària, 2n i 4rt curs d'ESO, distribuïts per comarques

Comarca	Nombre d'alumnes de 6è curs. Percentatge en relació al total d'alumnes de 6è de cada comarca[12]	Nombre d'alumnes de 2n ESO. Percentatge en relació al total d'alumnes de 2n d'ESO de cada comarca	Nombre d'alumnes de 4rt ESO. Percentatge en relació al total d'alumnes de 4rt d'ESO de cada comarca
Gironès	26 (1,59%)	24 (1,34 %)	2 (0,1%)
La Selva	11 (0,98%)	10 (0,92 %)	3 (0,24%)
Pla de l'Estany	3 (1,18%)	1 (0,39 %)	1 (0,35%)
Alt Empordà	**24 (2,49%)**		17 (0,14%)
Baix Empordà		**30 (2,86 %)**	
Garrotxa	**11 (2,61%)**	4 (0,89 %)	2 (0,42%)
Ripollès	2 (0,98%)	2 (0,77 %)	4 (1,49%)
La Cerdanya	1 (1,02%)	1 (0,94 %)	0
TOTAL	**111 (1,93%)**	**114 (1,85 %)**	**73 (1,06%)**

En primer lloc, observem, doncs, en aquesta taula que, pel que fa al total d'alumnes fills d'immigrants escolaritzats en els cursos estudiats, es percep una lleugera disminució a mesura que s'avança en l'escolarització. Així aquest decreixement és més significatiu en el curs més alt, 4t d'ESO.

En segon lloc, i pel que fa a les comarques que concentren un major nombre d'alumnes fills d'immigrants es destaca especialment el Baix Empordà que, tant a 6è de primària com a 4t d'ESO apareix com la demarcació amb una proporció més elevada

[12] Hem de tenir present que el nombre d'alumnes fills d'immigrants africans que figura en aquesta taula és el que hem pogut obtenir amb el nostre estudi pel qual, com ha hem explicat abans, no hem pogut obtenir les dades del 100% dels centres educatius. Per tant, els percentatges que apareixen en aquesta taula són aproximats si bé podem veure que s'aproximen bastant als presentats a la taula 2.7 d'aquest informe, on fèiem referència al conjunt de l'Educació primària. Les diferències tenen relació amb el fet que nosaltres només ens centrem en el 6è curs de primària i amb el fet que nosaltres hem comptabilitzat els fills de pares immigrants que no és exactament el mateix que la Zona d'origen a la qual es refereixen les dades del Departament d'Ensenyament

d'escolarització i que a 2n d'ESO també sobresurt de forma rellevant. La comarca de l'Alt Empordà també concentra de forma important alumnat fill d'immigrants, sobretot a 2n d'ESO i a 6è de primària.

En aquest sentit, un altre aspecte a destacar és el fet que trobem una comarca, la Garrotxa que, així com a 6è de primària presenta una taxa elevada d'escolarització de fills d'immigrants, a 2n i a 4rt d'ESO no concentra xifres destacables d'escolarització (sempre que tenint en compte que estem parlant de percentatges que comparen xifres d'escolarització de fills d'immigrants en relació a les dades totals d'escolarització per comarques).

Creiem que possiblement aquestes dades variarien si els cursos estudiats fossin uns altres, especialment si es tractés de cursos de l'etapa d'educació infantil i els primer cursos de primària. En aquest sentit, les dades de la UPD (1999) confirmarien aquesta hipòtesi, ja que durant el curs 97-98 i per al total de les comarques gironines, mentre que el percentatge d'alumnat escolaritzat a educació infantil procedent del Magreb és el 50,5% i el de la Resta d'Àfrica és del 49,5% (si tenim en compte, evidentment, només l'alumnat estranger d'origen africà), a educació primària aquests percentatges ja varien significativament: el 85,3% d'alumnat procedeix del Magreb i el 14,7% de la resta d'Àfrica, i a educació secundària la variació és encara més accentuada: el 99% d'alumnat procedeix del Magreb i el 1% de la resta d'Àfrica.

2.3.4. Procedència dels pares i lloc de naixement de l'alumnat

2.3.4.1. País de procedència dels pares

Observem clarament al gràfic següent que la gran majoria dels pares de l'alumnat estudiat provenen tots dos (pare i mare) del Marroc. Aquest fet constata, tal com ja hem plantejat anteriorment, la presència majoritària de magrebins en l'estudi que presentem. Per això, quan analitzem les diferents dimensions no tenim en compte la variable "procedència dels pares".

Gràfic 2.9: Distribució de la població total segons el país de procedència del pare i de la mare

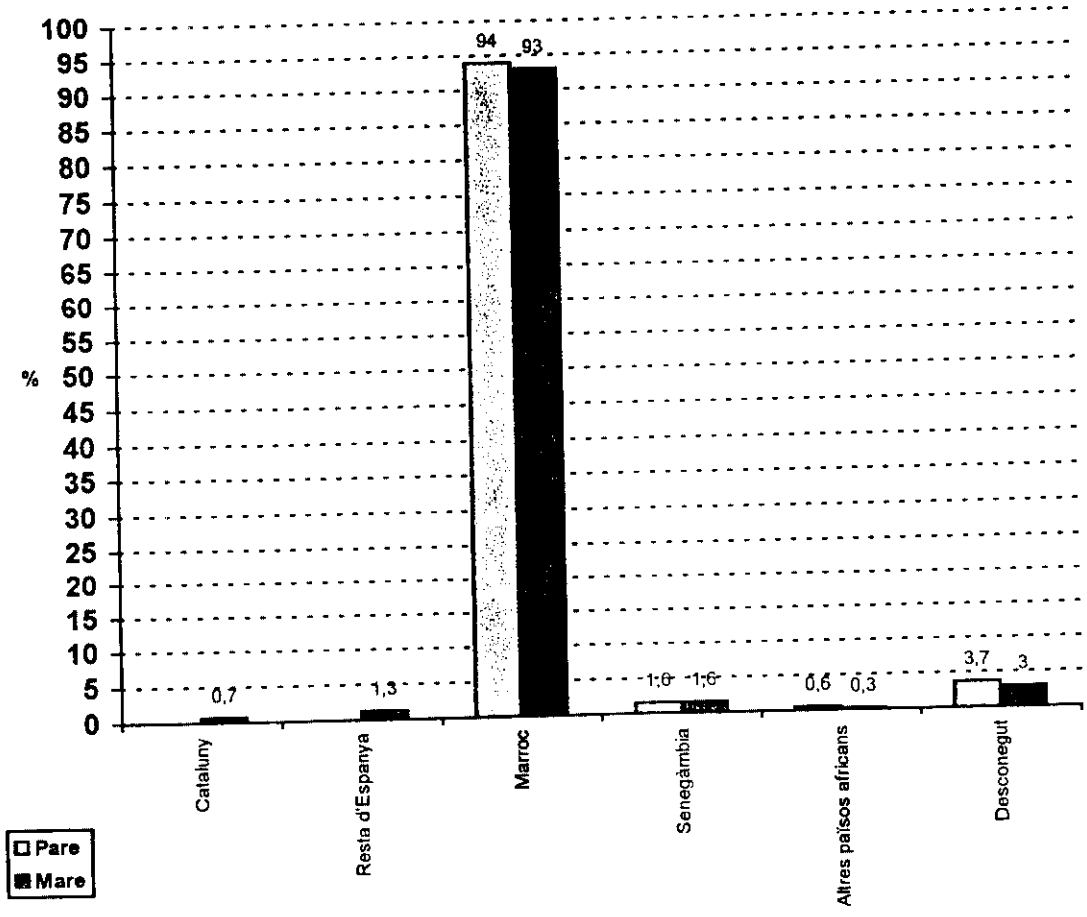

2.3.4.2. Lloc de naixement de l'alumnat

Al gràfic 2.10 s'observa que en la majoria dels casos el lloc de naixement és el Marroc. Tot i així, en més d'un 15% dels casos, el lloc de naixement és l'Estat espanyol. En contrast amb el gràfic anterior, s'observa com el Marroc es manté com la zona africana principal de procedència de l'alumnat i de les seves famílies, malgrat que no es pot obviar que hi ha un nombre important d'alumnes que han nascut a Catalunya o altres punts de l'Estat. En aquest sentit, potser cal destacar que la gran majoria dels alumnes fills d'immigrants senegambians no han nascut a Àfrica. Aquest fet ens porta a pensar que, molt probablement, si l'alumnat estudiat fos de cursos més baixos, aquesta proporció de casos nascuts a l'Estat espanyol podria ser més alta.

Gràfic 2.10: Lloc de naixement de l'alumnat d'origen immigrant procedent d'Àfrica

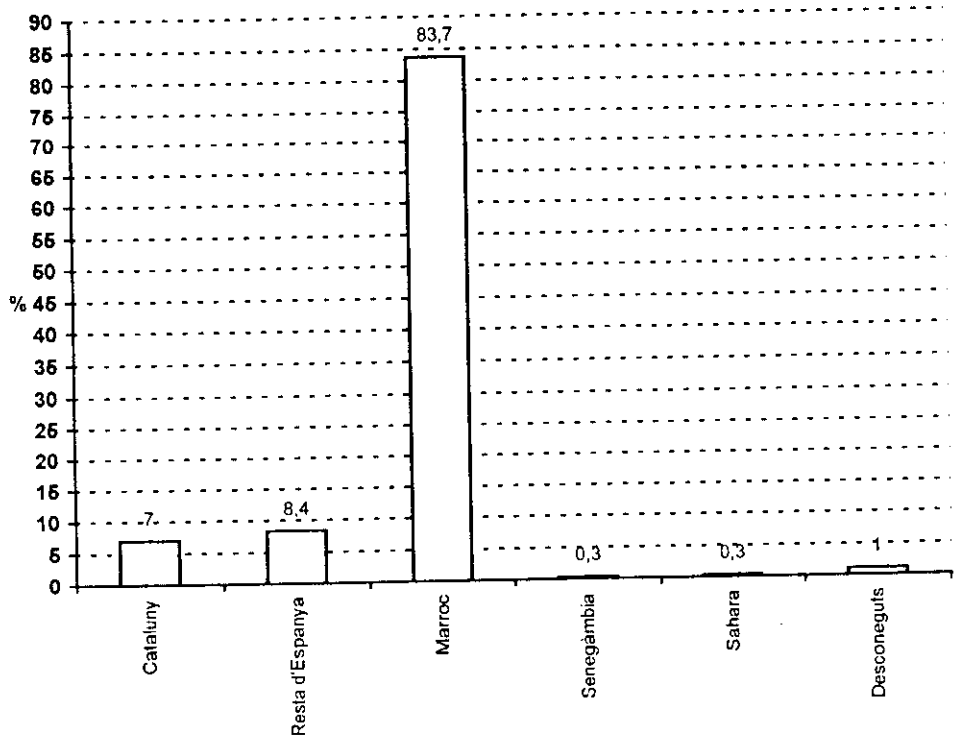

D'altra banda, dels 284 casos dels quals tenim les dades de procedència tant de la mare com del pare només hem trobat 6 casos de parelles formades per un dels membres africans i l'altre de Catalunya o de la resta d'Espanya. Així, trobem 2 casos en què el pare és procedent del Marroc i la mare de Catalunya, 3 casos en què el pare prové també del Marroc i la mare és de la resta d'Espanya, un cas en què el pare és del Sudan i la mare de la resta d'Espanya. Aquest fet és un indicador d'important d'integració social, tal com hem vist a Catalunya en relació als catalans d'origen i els

catalans vinguts d'altres zones de l'Estat. Pel que fa als africans, és probablement massa aviat per poder-ne parlar amb propietat donat el poc temps que fa que es dóna aquest fenomen migratori.

2.3.4.3. Relació entre el país de procedència dels pares i el lloc de naixement dels alumnes

Posant en relació el lloc de procedència del pare i de la mare amb el lloc de naixement dels fills, tal com podem veure a les dues taules següents, no s'observa cap cas on el pare provingui de Catalunya o de la resta d'Espanya. En canvi, pel que fa la procedència de la mare, es destaquen dos casos on la mare és catalana i quatre on aquesta prové de la resta de l'Estat. De forma general, es torna a constatar com la procedència tant de pare com de mare és el Marroc.

Taula 2.17: Distribució del total d'alumnes segons la procedència del pare i el lloc de naixement de l'alumnat

Procedència de l'alumne	Catalunya	Resta d'Espanya	Marroc	Senegàmbia
Procedència del pare				
Marroc	18	21	240	
Senegàmbia	2	2		1
Altres països africans	1	1		

Taula 2.18: Distribució del total d'alumnes segons la procedència de la mare i el lloc de naixement de l'alumnat

Procedència de l'alumne	Catalunya	Resta d'Espanya	Marroc	Senegàmbia
Procedència de la mare				
Catalunya	2			
Resta d'Espanya		4		
Marroc	16	19	242	
Senegàmbia	2	2		1
Altres països africans	1			

D'altra banda, si tenim en compte la distribució de l'alumnat en funció del lloc de naixement en els diferents cursos estudiats, sembla confirmar-se, tal com apuntàvem

abans, la tendència a l'augment del nombre d'alumnes que neixen a l'Estat espanyol en la mesura que el curs és més baix (taula 2.19). En aquest sentit, volem destacar que el 10% d'alumnat de primària fill de pares africans ha nascut ja a Catalunya, cosa que significa que són nascuts abans de l'any 1987, quan encara la immigració africana era molt reduïda. En aquesta mateixa taula 2.19, s'observa també que aquesta tendència augmenta de manera important: això és clar en el cas del marroquins, però ho és més encara en el cas dels senegambians.

Taula 2.19: Distribució dels alumnes segons el lloc de naixement i per cursos

Lloc de naixement dels alumnes	*6è curs de primària*	*2n curs d'ESO*	*4rt curs d'ESO*	*TOTAL*
Catalunya	11 (10%)	5 (4,5%)	5 (6,8%)	21 (7,1%)
Resta d'Espanya	8 (7,3%)	10 (8,9%)	7 (9,6%)	25 (8,5%)
Marroc	90 (81,8%)	97 (86,6%)	60 (82,2%)	247 (83,7%
Senegal			1 (2,4%)	1 (0,3%)
Sàhara	1 (0,9%)			1 (0,3%)
TOTAL	110	112	73	295

Els percentatges estan calculats per columnes

2.3.5. Distribució per sexes

Tal i com es veu al gràfic següent, del conjunt de 298 alumnes, 126 són de sexe femení i 172 de sexe masculí.

Gràfic 2.11: Distribució de la població per sexes

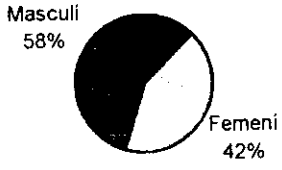

Aquesta distribució és similar a la distribució total dels alumnes de les comarques gironines del curs 1997-98, dels quals, un 46% són del sexe femení i un 54% del sexe

masculí, segons les dades aportades pel Departament d'Ensenyament. La distribució total per sexes dels alumnes de 6è curs de primària, 2n curs d'ESO i 4rt curs d'ESO es mostra en el gràfic 2.12.

Gràfic 2.12: Distribució per sexes i cursos del total d'alumnes de les comarques gironines (Curs 1997-98)

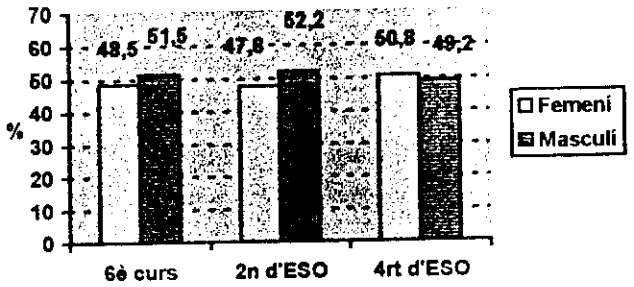

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament.

En observar la distribució per sexes i cursos dels 298 alumnes del nostre estudi que es mostra en el gràfic 2.13 s'aprecia que la distribució per sexes a 6è de primària i a 2on d'ESO és més equilibrada, malgrat que en ambdós casos el percentatge de nens és més alt. Ara bé, en el cas dels fills d'immigrants africans escolaritzats a 4rt d'ESO, el desequilibri entre sexes és notable. Observem que, del total d'alumnes de 4rt d'ESO fills d'immigrants africans, la proporció de nois és del 64,4%, en front del 35,6% de noies.

Gràfic 2.13: Distribució per sexes i per cursos dels alumnes fills d'immigrants africans (curs 1997-98)

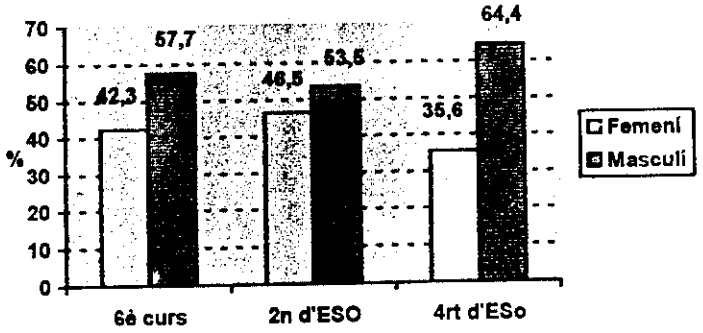

Si comparem aquesta distribució amb la del total d'alumnes de les comarques de Girona veiem que a 6è curs de primària i a 2n curs d'ESO la proporció entre nens i nenes en els fills d'immigrants africans era similar a la del conjunt de la població de 6è curs de les comarques de Girona, encara que la distribució de la població total

resultava una mica més equilibrada que la distribució dels fills d'immigrants africans. Pel que fa a 4rt d'ESO observem que així com a la distribució total el percentatge de nenes és superior al de nens, en els alumnes del nostre estudi el percentatge de nois a 4rt d'ESO era molt superior al de noies. Podem plantejar així una hipòtesi explicativa, a contrastar més endavant, que ens porta a argumentar que aquesta situació es produeix, possiblement, o bé a causa d'una deserció de les nenes del sistema educatiu en arribar als darrers cursos de l'escolarització obligatòria, o bé pel fet que les nenes arriben amb més edat a Catalunya.

2.3.6. Any de naixement dels alumnes

2.3.6.1. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 6è de primària

Tal com mostren les dades de la taula 2.20, pel que fa els alumnes de 6è de primària, aquests segueixen el curs que els pertoca per l'edat en una proporció del 58'6%. Van amb un curs de retard el 33'3%, i amb dos cursos el 5,4%. D'entrada, una primera observació és la següent: si a l'etapa d'educació primària només s'hi pot romandre un any més, com és que el 5,4% de l'alumnat estudiat en aquest epígraf vagi en dos cursos de retard?. Amb les dades que tenim a les mans, no podem concretar les raons específiques per les quals es dóna aquest fet però sí plantejar que aquesta circumstància probablement pot tenir a veure, bé amb la incorporació tardana d'alguns d'aquest alumnes, bé amb situacions concretes de dificultat en l'adaptació als processos d'aprenentatge sobretot a causa del tema de la llengua.

D'altra banda, com a segona observació, es constata també que, malgrat que el fet que una tercera part de l'alumnat vagi amb un any de retard cal considerar-lo com una dada rellevant i a tenir en compte, tampoc cal obviar que la proporció d'alumnat que segueix el curs que els correspon per la seva edat s'acosta a un 60%, percentatge evidentment no satisfactori, però indicatiu que almenys més de la meitat del col·lectiu estudiat (a 6è de primària) està escolaritzat al curs que li correspon. En aquest sentit, pensem que cal fer referència al debat que s'ha plantejat recentment a nivell polític sobre la possibilitat de canviar la normativa que permet romandre solament un any més a cada etapa per ampliar aquest període. Per altre costat, des de determinades perspectives pedagògiques s'està qüestionant sobre els avantatges i els inconvenients de restar més d'un any en una etapa educativa.

Taula 2.20: Any de naixement i edat dels alumnes de 6è de primària (Curs 1997-98)

Any de naixement	Edat (any 1997)	Nombre d'alumnes	Percentatge*
1984	13 anys	6	5,4
1985	12 anys	37	33,3
1986	11 anys	65	58,6
Sense dades	-	3	2,7
TOTAL		**111**	

*Els percentatges estan calculats sobre el total de 111 alumnes de 6è curs de primària

2.3.6.2. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 2n curs d'ESO

Tal com podem veure a la taula 2.21, pel que fa els alumnes de 2on d'ESO, aquests segueixen el curs que els pertoca per l'edat en una proporció del 57'9%. Van amb un curs de retard el 29,8%, i amb dos cursos o més l'11'5%.

En primer lloc, i tal com plantejàvem en el cas anterior, observem un petit percentatge (2,7%) de casos presenten més de tres anys de retard en relació al curs que els correspondria. La pregunta, en aquest cas, torna a ser la que formulàvem: si a l'etapa d'educació primària només s'hi pot romandre un any més, i a ESO un altre, com és que un 2,7% de l'alumnat estudiat en aquest epígraf vagi en més de dos cursos de retard?. La possible explicació a aquest fet l'hem apuntat a l'apartat anterior.

Taula 2.21: Any de naixement i edat dels alumnes de 2n d'ESO (Curs 1997-98)

Any de naixement	Edat (any 1997)	Nombre d'alumnes	Percentatge*
1980	17 anys	1	0,9
1981	16 anys	2	1,8
1982	15 anys	10	8,8
1983	14 anys	34	29,8
1984	13 anys	66	57,9
Sense dades	-	1	0,9
TOTAL		**114**	

*Els percentatges estan calculats sobre el total de 114 alumnes de 2n curs d'ESO

D'altra banda, com a segona observació, tal i com també es comentava en els cas de l'alumnat de 6è de primària, es constata que el percentatge d'alumnes que segueix el curs que li correspon per la seva edat és superior al 50% (57,9%). Per tant, una quantitat important de l'alumnat segueix el curs que li pertoca en funció de l'edat.

2.3.6.3. Any de naixement dels alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt curs d'ESO

Com es mostra a la següent taula 2.22, l'alumnat de 4rt d'ESO segueix el curs que li correspon en una proporció del 46,6%. Van amb un curs de retard el 30,1%, i amb dos cursos o més el 23,2%.

Taula 2.22: Any de naixement i edat dels alumnes de 4rt d'ESO (Curs 1997-98)

Any de naixement	Edat (any 1997)	Nombre d'alumnes	Percentatge*
1978	19 anys	2	2,7
1979	18 anys	2	2,7
1980	17 anys	13	17,8
1981	16 anys	22	30,1
1982	15 anys	34	46,6
TOTAL		**73**	

*Els percentatges estan calculats sobre el total de 73 alumnes de 4rt curs d'ESO

Primerament, creiem especialment destacable el fet que en aquest curs la proporció d'alumnes que van amb dos o més anys de retard en relació al curs que els correspondria augmenta significativament en relació als cursos anteriorment comentats (especialment en relació a 6è de Primària). Podem observar que a 4rt d'ESO el percentatge d'alumnes que es troben en aquesta situació és del 23,2%, tot i que, tal com veiem a la taula 2.22, són els dos anys de retard els que concentren la major part d'aquest percentatge (17,8%). Aquest fet és d'interpretació complexa. Per un costat, part d'aquest percentatge pot correspondre a alumnes que romanen més d'un any al curs amb la intenció de millorar els aprenentatges, amb un ritme més adequat a les seves necessitats, i així facilitar l'obtenció del Graduat en Educació Secundària. Per un altre, també existeix la possibilitat que, en alguns casos, l'alumnat presenti problemes notables d'adaptació als processos d'aprenentatge propis de 4rt d'ESO, o bé que s'hagin incorporat molt tardanament al sistema educatiu de Catalunya.

D'altra banda, com a segona observació, es constata que el percentatge d'alumnes que segueix el curs que li correspon per la seva edat és el 46,6%. Malgrat que es tracta d'una xifra propera al 50%, s'observa una moderada disminució en relació als percentatges que s'han comentat en els casos anteriors (58,6% en el cas de 6è de Primària i 57,9 en el cas de 2on d'ESO).

2.3.7. Any d'incorporació al sistema educatiu i al centre on es trobaven durant el curs 1997-98

2.3.7.1. Any d'incorporació al sistema educatiu

D'un total de 298 alumnes, pel que fa referència a l'any d'incorporació al sistema educatiu, solament es poden analitzar 170 casos, és a dir, el 59%. Concretament, les respostes rebudes han estat 111 de 6è de primària, 42 de 2on d'ESO i 25 de 4rt d'ESO.

En primer lloc, a la taula següent, referida a l'alumnat de 6è curs de primària i a la seva distribució pel que fa a l'any d'incorporació al sistema educatiu, s'observa que els anys en que es van incorporar més alumnes són els anys 1990, 1995, 1996 i 1997. L'any 1990 concentra un nombre elevat d'alumnes ja que es correspon al començament de l'escolarització gratuïta (educació infantil, P3). En aquest sentit, cal subratllar també l'important nombre d'alumnat que s'ha incorporat tardanament al sistema educatiu: un 25,2% els dos darrers anys; un 55,9% els darrers quatre anys, és a dir durant el cicle mitjà o superior de primària.

Taula 2.23: Distribució dels alumnes de 6è curs de primària en funció de l'any en què es van incorporar al sistema educatiu

Any d'incorporació al sistema educatiu	Nombre d'alumnes de 6è curs de primària (1997-98)
1989	2
1990	17
1991	5
1992	8
1993	3
1994	6
1995	18
1996	16
1997	20
1998	8
TOTAL	103
Desconegut	8 casos

La 2.24, en contrast amb la taula anterior, deixa entreveure que l'any d'incorporació a l'escola de l'alumnat de 6è de primària segueix, en línies generals, la mateixa

tendència que l'any d'incorporació al sistema educatiu: 1990, 95, 96 i 97 són els anys amb major nombre d'alumnes incorporats a l'escola. Malgrat tot, els números no idèntics en els diferents anys mostren que, certament, ha existit una lleugera mobilitat entre escoles.

Taula 2.24: Distribució dels alumnes de 6è de primària segons l'any d'incorporació a l'escola on el curs 1997-98 feien aquest curs

Any d'incorporació a l'escola on el 1997-98 feien 6è curs	**Nombre d'alumnes de 6è curs de primària (1997-98)**
1990	15
1991	5
1992	3
1993	3
1994	7
1995	13
1996	21
1997	29
1998	11
TOTAL	107
Desconegut	4 casos

Pels alumnes de 2n i de 4rt curs d'ESO només comptem amb les dades de 42 i 25 alumnes respectivament pel que fa a l'any d'incorporació al sistema educatiu. Per això, només es presenten les dades corresponents a l'any d'incorporació al centre on feien 2n o 4rt d'ESO el curs 1997-98, en les quals es destaca notablement l'any 1996 com l'any on es produeix el nombre més elevat d'incorporacions.

Taula 2.25: Distribució dels alumnes de 2n curs d'ESO segons l'any d'incorporació al centre on el curs 1997-98 feien aquest curs

Any d'incorporació al centre on el 1997-98 feien 2n curs	**Nombre d'alumnes de 2n curs d'ESO (1997-98)**
1995	2
1996	70
1997	24
1998	5
TOTAL	101
Desconegut	13 casos

Taula 2.26: Distribució dels alumnes de 4rt curs d'ESO segons l'any d'incorporació al centre on el curs 1997-98 feien aquest curs

Any d'incorporació al centre on el 1997-98 feien 4rt curs	**Nombre d'alumnes de 4rt curs d'ESO (1997-98)**
1995	7
1996	50
1997	9
TOTAL	66
Desconegut	7 casos

Tal com veiem en aquestes dues taules anterior, un 28,7% de l'alumnat de 2n d'ESO s'ha incorporat al centre amb posterioritat a la data que els correspondria per l'edat, i un 13,6% pel que fa als de 4t d'ESO.

2.3.7.2. Moment d'incorporació al curs escolar

En el protocol de recollida de dades demanàvem a les escoles que ens diguessin la data d'incorporació a l'escola. Només en els casos en què ens han proporcionat la data sencera o, com a mínim, mes i any, hem pogut saber si l'alumne/a s'havia incorporat tardanament al curs escolar. Aquesta dada només la tenim de 147 del total de 298 alumnes de la població. Hem considerat que l'alumne/a s'incorpora tard al curs quan ho fa a partir del mes d'octubre. A partir d'aquestes dades tenim que, dels 147 casos, 36 alumnes que el curs 1997-98 estaven fent 6è curs de primària s'havien incorporat tardanament al curs, 13 dels que feien 2n curs d'ESO i 1 dels que feia 4rt curs d'ESO.

2.3.8. L'avaluació i el suport rebut per l'alumnat de 6è curs de primària fill d'immigrants africans

En aquest apartat, tractarem, en relació a l'alumnat de 6è de primària, els següents aspectes: resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes, el suport rebut i sol·licitud per part dels pares de fer o no religió.

2.3.8.1. Resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes

En aquest epígraf, centrarem l'atenció en aspectes concrets relacionats amb l'avaluació de l'alumnat de 6è de primària, específicament en la qualificació obtinguda a finals de 6è curs, la promoció de curs i les matèries que necessita millorar i el fet de tenir o no ACI.

Qualificació a final de curs

En el següent gràfic, queda visualitzada la distribució de l'alumnat de 6è de primària, en funció de la qualificació obtinguda a finals d'aquest curs. Observem que més de la meitat de l'alumnat estudiat (60%) obté a finals de curs la qualificació de "necessita millorar", superant aquesta proporció el percentatge d'alumnes que és qualificat positivament amb l'avaluació de "progressa adequadament" (38%).

Gràfic 2.14 : Qualificació de final de 6è curs (1997-98)

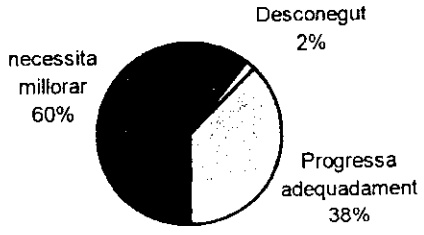

Promoció de curs

Observant el gràfic 2.15, constatem que dels 111 alumnes de 6è, 3 no van promocionar de curs (3%), 102 van promocionar (92%), i de 6 casos desconeixem aquesta dada (5%).

Comparant aquestes dades amb la informació facilitada pel Departament d'Ensenyament sobre el total d'alumnes de primària repetidors de 6è curs (any 1997-98), s'observa clarament que la proporció de repetidors de fills d'immigrants és superior, ja que la proporció de l'alumnat de 6è curs que no promociona a les comarques gironines és del 0,3%, mentre que en els fills d'immigrants aquesta proporció és el 3%.

Gràfic 2.15 : Distribució dels alumnes de 6è en funció de si promocionen o no de curs

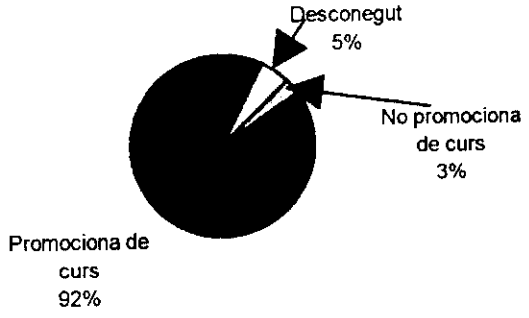

Creuant les dades de promoció de curs i de qualificació final observem que dels 109 casos que van promocionar de curs, 61 ho van fer amb la qualificació de "necessita millorar", i 39 amb la qualificació de "progressa adequadament". Això vol dir que un 61% dels alumnes que van promocionar de curs ho van fer amb la qualificació de "necessita millorar".

Matèries que necessiten millorar

Dels 111 casos, en 69 s'especifiquen les matèries que necessiten millorar, és a dir, que un 62,2% dels alumnes fills de pares immigrants africans que el curs 1997-98 cursaven 6è d'educació primària van acabar el curs amb matèries que necessitaven millorar. La relació de matèries, el nombre de casos que necessita millorar aquella matèria i els percentatges corresponents (sobre els 111 casos) es presenten a la taula 2.27. En

aquesta taula s'observa amb claredat que les matèries que generen més fracàs són les llengües, tant la catalana com la castellana i també l'estrangera. És important també el percentatge de l'alumnat que no supera les matemàtiques. Observem també una diferència important dins de l'àrea de coneixement del medi, un 16% de diferència entre el medi social i el medi natural. Igualment també val la pena remarcar els índexs de fracàs en música i en educació visual i plàstica, mentre que el percentatge més baix de fracàs, com era previsible, correspon a l'educació física.

A nivell general, pensem que caldria conèixer els criteris usats per fer aquestes valoracions per poder determinar si aquestes estan vinculades directament amb els continguts i objectius de les matèries, o més aviat fan referència aspectes més de tipus conductual o a l'absentisme escolar.

Taula 2.27: Matèries que necessiten millorar els alumnes de 6è curs de primària

Matèria que es necessita millorar	**Nombre de casos**	**Percentatge de casos que necessiten millorar l'esmentada matèria (sobre 111)**
Català	59	53,2%
Castellà	53	47,7%
Matemàtiques	47	42,3%
Llengua estrangera	44	39,6%
Coneixement del medi social	44	39,6%
Coneixement del medi natural	33	29,7%
Educació musical	19	17,2%
Educació visual i plàstica	13	11,7%
Educació física	8	7,2%
Desconeguda	1	0,9%

Fent una anàlisi més aprofundida observem que la majoria dels casos necessiten millorar més d'una matèria. A la taula 2.28 es presenta el nombre de casos que necessita millorar 1, 2, 3... fins a les 9 matèries.

Taula 2.28: nombre de matèries que necessiten millorar els alumnes de 6è de primària

Nombre de matèries que es necessiten millorar	Nombre de casos	Percentatge de casos (sobre 69)
Necessita millorar només 1 matèria	6	5,4%
Necessita millorar 2 matèries	10	9%
Necessita millorar 3 matèries	7	6,3%
Necessita millorar 4 matèries	8	7,2%
Necessita millorar 5 matèries	14	12,6%
Necessita millorar 6 matèries	8	7,2%
Necessita millorar 7 matèries	9	8,1%
Necessita millorar 8 matèries	2	1,8%
Necessita millorar 9 matèries	5	4,5%

Prenent per referència el total de 111 alumnes de 6è, veiem que un 34,2 % van acabar 6è curs l'any 1997-98 amb 5 o més matèries que necessitaven millorar. Igualment, veiem que un 14,4% supera com a màxim dues matèries, presumiblement l'educació física i l'educació visual i plàstica.

Altres coses que podem observar:

- Els 53 casos que necessiten millorar la matèria de castellà, també necessiten millorar -tots- la matèria de català.
- Dels 47 casos que necessiten millorar la matèria de matemàtiques, 42 necessiten millorar també la matèria de català i 41 la matèria de castellà.
- 42 casos (37,8%) necessiten millorar, com a mínim, les matèries de català, castellà i matemàtiques. 29 d'aquests necessiten millorar, a més, la llengua estrangera.
- 31 casos (27,9%) necessiten millorar, com a mínim, les matèries de català, castellà, matemàtiques, socials i naturals.

Relació entre la promoció de curs i qualificació de "necessita millorar" a les diferents matèries

Podem analitzar també quants dels alumnes que el curs 1997-98 feien 6è van promocionar de curs tot i que necessitaven millorar com a mínim, una matèria del currículum. Aquestes dades es presenten a la taula 2.29.

Taula 2.29: Promoció de curs i necessitat de millorar alguna matèria

	No promociona de curs	Promociona de curs
No necessita millorar cap matèria	1	38
Necessita millorar alguna matèria	2	64
Total	**3**	**102**

Veiem que 38 casos (34,2% sobre el total de 111 casos) promocionen de curs i no necessiten millorar cap matèria del currículum, però que 64 casos (57,7%) promocionen de curs amb qualificació de necessita millorar en, com a mínim, una de les matèries del currículum. A la taula 2.30 podem veure el nombre de casos que necessita millorar cada una de les matèries del total de 64 casos que promocionen de curs, és a dir, que en iniciar l'ESO un bon percentatge (entre un 40% i un 50%) d'alumnat hi comença amb dèficits importants a les matèries instrumentals bàsiques.

Taula 2.30: Matèries que necessiten millorar els alumnes que han promocionat de curs

Matèria que necessita millorar	Nombre de casos que han promocionat de curs	Percentatge sobre el total (111 casos)
Català	54	48,6%
Castellà	48	43,2%
Llengua estrangera	43	38,7%
Matemàtiques	44	39,6%
Coneixement del medi social	41	36,9%
Coneixement del medi natural	30	27%
Educació musical	19	17,1%
Educació visual i plàstica	13	11,7%
Educació física	8	7,2%
Desconeguda	1	0,9%

Tenir o no Adequació Curricular Individualitzada (ACI)

En primer lloc, volem dir que aquesta dada, tenir o no ACI, l'analitzem específicament perquè figura en els expedients de l'alumnat, tot i que creiem que la informació que ens pot aportar cal relativitzar-la. Això és així ja que, en la pràctica educativa del nostre context, el fet d'elaborar i implementar ACIs depèn de diverses variables, i no només està en relació amb la naturalesa i les característiques pròpies de l'alumnat. No podem oblidar que, en moltes ocasions, els factors que determinen l'elaboració d'una ACI tenen a veure amb la cultura del centre, amb la concepció de

suport per part del professorat de suport, dels especialistes del centre i dels EAPs, amb el moment i les circumstàncies que defineixen la incorporació de l'alumne/a al sistema educatiu, etc.

No obstant, entesa l'ACI com un recurs més, a partir de les dades que tenim, dels 111 alumnes de 6è, 74 no tenien ACI, 25 en tenien i de 12 alumnes desconeixem aquesta dada. Al gràfic 2.16 es representa aquesta informació en percentatges.

Gràfic 2.16: Distribució dels alumnes de 6è curs segons si tenien o no ACI el curs 1997-98

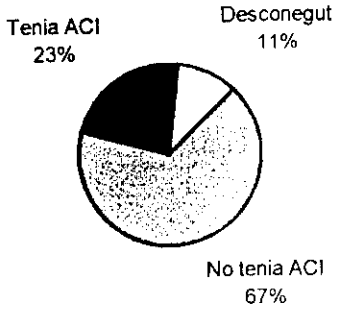

Creuant les dades corresponents a si els alumnes van promocionar o no de curs i si tenien o no ACI, comptem amb dades de 95 casos que es presenten a la taula 2.31. Dels 25 casos que vèiem abans que tenien ACI, 21 van promocionar de curs i 2 no van promocionar. Dels dos restants no sabem si van promocionar o no de curs.

Taula 2.31: Promocionar de curs i tenir o no ACI, pels alumnes de 6è curs de primària

	Promociona de curs	
Tenien ACI el curs 1997-98	***Sí***	***No***
Sí	**21**	**2**
No	**71**	**1**

2.3.8.2. Suport ofert a l'alumnat

Diferenciem en aquest apartat entre suport intern i suport extern, especificant en ambdós casos els professionals o serveis que ofereixen aquest suport.

Suport intern al centre

Tal com veiem en el següent gràfic, els 76 casos que durant el curs 97-98 van rebre suport intern al centre on estaven escolaritzats constitueixen un 69% del col·lectiu estudiat. És evident que aquesta és una xifra rellevant que indica que més de la tercera part de la població estudiada rep l'atenció educativa provinent de professionals o serveis de suport intern.

Gràfic 2.17 : Suport intern al centre van rebre els alumnes de 6è curs de primària

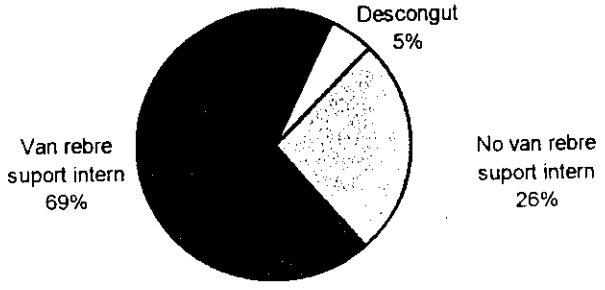

D'altra banda, pel que fa el tipus de professionals i/o els serveis de suport intern oferts a aquests 76 casos, aquests es poden diferenciar a la taula 2.32 que presentem seguidament:

Taula 2.32: Tipus de suport intern al centre que reben els alumnes de 6è curs de primària

Tipus de suport intern	% de casos que reben aquest tipus de suport
Mestre/a de suport i/o d'educació especial	88%
Mestre tutor	3,9 %
Equip de cicle	2,6 %
Altres	5,2%

Observem a la taula 2.32 que clarament, a la majoria dels casos (prop del 90%), el suport intern és ofert per part dels especialistes del centre (mestre/a de suport i/o d'educació especial). En aquesta taula el suport ofert per part del mestre/a tutor i l'equip de cicle queda reduït a percentatges molt baixos; aquest fet es pot explicar per diferents raons, n'apuntem algunes: d'una banda, encara es considera que a la pràctica escolar de cada dia la resposta a les necessitats específiques de determinat alumnat és responsabilitat directa dels especialistes. D'una altra, també és veritat que en demanar en l'enquesta que s'especifiqués qui feia el suport, és possible que s'hagi interpretat que es demanava que s'explicités si l'alumnat rebia algun suport específic, a més del que rebia dins l'aula ordinària. No es pot obviar, en aquest sentit, que cada vegada amb més freqüència els mateixos tutors assumeixen les tasques de suport i ajuda individualitzada, emprant diversos recursos organitzatius i/o metodològics.

Suport extern al centre

Dels 111 alumnes fills de pares immigrants africans que el curs 1997-98 cursaven 6è curs de primària, només 11 casos (9,9%) van rebre algun tipus de suport extern al centre. En demanar quin tipus de suport extern van rebre, les respostes es poden agrupar segons la taula 2.33 .

Taula 2.33: Suport extern al centre rebut pels alumnes de 6è curs de primària

Tipus de suport rebut	Nombre de casos	% (sobre els 11 casos)
1. Equip Compensatòria	4	36,4%
2. SEDEC (auxiliar de conversa...)	4	36,4%
3. Equip de deficients visuals	2	18,2%
4. Altres	1	9,1%

Tal com es pot veure, el suport ofert per l'equip de Compensatòria i el SEDEC constitueix prop del 75% del total del suport extern. Si tenim en compte que hi ha dos casos atesos per l'equip de discapacitats visuals (i que, per tant, es tracta de problemàtiques completament alienes al fet de la immigració), aquest percentatge s'eleva a prop del 90%.

Sabem que el suport del SEDEC és essencialment de tipus lingüístic, mentre que el del Programa de Compensatòria és més global, tot i que inclou sovint el suport lingüístic. Convé, doncs, remarcar que, malgrat que el Programa de Compensatòria

habitualment no sol fer atenció directa i individualitzada a l'alumnat, el percentatge d'incidència com a suport d'aquest Programa és molt elevat. Potser, doncs, caldria, en aquest sentit, aclarir competències, funcions, etc., d'aquests diferents serveis de suport extern.

2.3.8.3. Sol·licitud per part dels pares de fer o no religió

Segons les dades obtingudes el 86% dels pares dels alumnes que feien 6è curs l'any 1997-98 no van fer la demanda de cap tipus de religió, mentre que només un 12% sí que ho van fer. Amb tot, no s'especifica quin tipus de religió van sol·licitar ni tampoc sabem si es va oferir realment l'ensenyament de religió sol·licitada. No tenim les dades d'un 3% dels casos.

Molt probablement, en alguns casos, les escoles no demanen explícitament als nous matriculats que facin la declaració formal sobre la opció per la formació religiosa o als ensenyament alternatius.

2.3.9. L'avaluació i el suport rebut per l'alumnat de 2n curs d'ESO fill d'immigrants africans

Tractarem en aquest apartat, en relació a l'alumnat de 2n curs d'ESO, els aspectes següents: resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes i el suport rebut.

2.3.9.1. Resultats relacionats amb l'avaluació dels alumnes

Superació i promoció de cicle

Es demanava al centre que indiqués si l'alumne/a havia superat o no el primer cicle d'ESO. En cas que no l'hagués superat es demanava que s'indiqués si l'alumne/a es quedava una any més al cicle o si, tot i no haver-lo superat, promocionava. Les dades obtingudes es presenten a la taula 2.34.

Taula 2.34 : Superació o no del primer cicle d'ESO

Supera el primer cicle	**No supera el primer cicle**		**No ha estat avaluat**	**No tenim informació**
	Un any més al primer cicle	**Promociona de curs**		
37 casos	8 casos	52 casos	14 casos	3 casos

Dels 60 casos que no superen el primer cicle, 8 es queden un any més al cicle i 52 promocionen de curs. Dels 14 casos que no han estat avaluats, en 7 d'ells ens consta també que promocionen de curs. El gràfic 2.18 presenta aquestes dades en percentatges.

Gràfic 2.18: Superació o no del primer cicle d'ESO

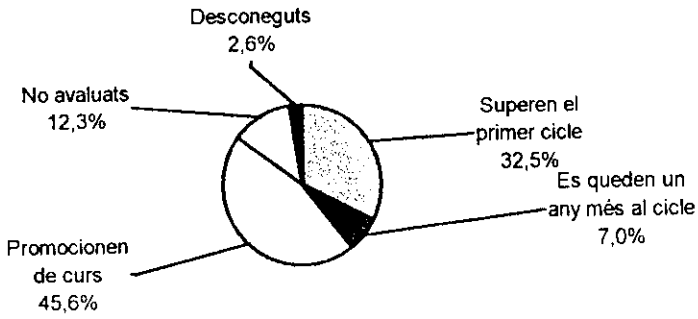

Com es pot comprovar, aproximadament les dues terceres parts de l'alumnat (65%) no assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO.

Si comparem aquestes dades amb l'avaluació de la població total de Girona i Catalunya podem observar (taula 2.35) que els percentatges són sensiblement diferents: un 63,6% a Catalunya i un 67,1% a les comarques de Girona van superar el primer cicle d'ESO enfront del 32,5% dels fills d'immigrants africans, menys de la meitat. Pensem que les dades són prou concloents.

Pel que fa a la promoció de cicle sabem positivament que 89 alumnes, un 78% del total, promociona al segon cicle d'ESO i que 8 (7%) roman un any més al primer cicle; un 12,3% no és avaluat i no tenim dades del 2,6% dels alumnes. (gràfic 2.19)

Gràfic 2.19: Promoció del primer cicle d'ESO

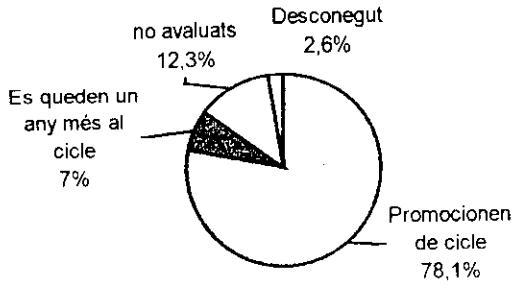

Comparant aquestes dades amb les globals de Catalunya i comarques de girona, també hi ha diferències, encara que no tant espectaculars con en el cas de les qualificacions: un 5,5% a Catalunya i un 5,3% a Girona enfront del 8,2% d'alumnes fills d'immigrants africans que romanen un any més al cicle.

Així doncs, un 59,3% de l'alumnat que promociona de cicle ho fa sense haver superat el primer cicle.

Taula 2.35: Avaluació dels alumnes de primer cicle d'ESO. Distribució per comarques i totals de les comarques de Girona i de Catalunya. Curs 1997-98

	avaluats	%	superen	%	No superen	%	romanen	%
Total Girona	**4.225**	**100%**	**2.836**	**67,12%**	**1.178**	**27,88%**	**223**	**5,28%**
Total Catalunya	**37.834**	**100%**	**24.063**	**63,60%**	**11.682**	**30,88%**	**2.089**	**5,52%**
Total immigrants	**97**[13]	**100%**	**37**	**38,1%**	**52**	**53,6%**	**8**	**8,2%**

Font: Gabinet Tècnic. Departament d'Ensenyament.

Qualificacions per àrees curriculars

La taula 2.36 resumeix en percentatge les qualificacions que els alumnes de 2n d'ESO (del total de 114) van obtenir en cada una de les àrees curriculars.

Taula 2.36: Qualificacions dels alumnes de 2n d'ESO per àrees curriculars

	Excel·lent	Notable	Bé	Suficient	Insuficient	No avaluat	Desconegut
Llengua i literatura catalana	1 (0,9%)	8 (7%)	10 (8,8%)	37 (32,5%)	40 (35,1%)	9 (7,9%)	9 (7,9%)
Llengua i literatura castellana	1 (0,9%)	8 (7%)	12 (10,5%)	28 (24,6%)	43 (37,7%)	11 (9,6%)	11 (9,6%)
Llengua estrangera	1 (0,9%)	8 (7%)	8 (7%)	23 (20,2%)	54 (47,4%)	8 (7%)	12 (10,5%)
Ciències naturals	1 (0,9%)	6 (5,3%)	11 (9,6%)	30 (26,3%)	49 (43%)	9 (7,9%)	8 (7%)
Ciències socials	2 (1,8%)	10 (8,8%)	14 (12,3%)	21 (18,4%)	47 (41,2%)	10 (8,8%)	10 (8,8%)
Educació física	1 (0,9%)	16 (14%)	28 (24,6%)	29 (25,4%)	26 (22,8%)	6 (5,3%)	8 (7%)
Tecnologia		4 (3,5%)	20 (17,5%)	27 (23,7%)	45 (39,5%)	9 (7,9%)	9 (7,9%)
Educació visual i plàstica	1 (0,9%)	11 (9,6%)	24 (21,1%)	20 (17,5%)	39 (34,2%)	8 (7%)	11 (9,6%)
Educació musical	4 (3,5%)	10 (8,8%)	14 (12,3%)	26 (22,8%)	41 (36%)	7 (6,1%)	12 (10,5%)
Matemàtiques		5 (4,4,%)	13 (11,4%)	22 (19,3%)	58 (50,9%)	7 (6,1%)	9 (7,9%)
Crèdits variables		11 (9,6%)	11 (9,6%)	37 (32,5%)	33 (28,9%)	4 (3,5%)	18 (15,8%)
Crèdits de síntesi	1 (0,9%)	13 (11,4%)	18 (15,8%)	35 (30,7%)	31 (27,2%)	7 (6,1%)	9 (7,9%)

[13] Parlem de 97 casos perquè no comptem els 14 no avaluats ni els 3 casos dels que desconeixem les dades

Els percentatges d'èxit escolar a 2n d'ESO per als alumnes fills d'immigrants africans es mouen entre el 64,9% en la matèria d'educació física i el 35,1% en les matèries de matemàtiques i llengua estrangera.

Suposen també el 50% d'exit les qualificacions dels crèdits de síntesi (que com sabem són fonamentalment aplicats en petits grups) i els crèdits variables (on podem suposar que es fa un bon nombre de crèdits de reforç), un 58,8% i un 51,7%, respectivament.

En la resta d'àrees, tots els percentatges estan per sota del 50% d'aprovats. Les matèries més properes al 50% d'aprovats són les de llengua i literatura catalana, amb un 49,2%; la d'educació visual i plàstica, amb un 49,1%, i la d'educació musical amb un 47,4%. En canvi, s'allunyen d'aquest 50% d'aprovats les matèries de tecnologia, amb el 44,7% d'aprovats; llengua i literatura castellana, amb el 43% d'aprovats; la matèria de ciències naturals, amb el 42,1% i la matèria de ciències socials, amb el 41,3%.

Observem que, si bé a primària el màxim fracàs es donava a les matèires de llengua catalana i castellana, aquest no és el cas del primer cicle d'ESO on són les matèries de matemàtiques, llengua estrangera, ciències socials i naturals les que tenen un major nombre de fracassos. Tant pot ser que el pes de les dificultats comunicatives hagi disminuït com que hagin augmentat les dificultats de comprensió d'uns continguts cada cop més complexos.

Cal fer referència també al percentatge d'alumnes no avaluats o dels quals desconeixem la qualficació que són, en conjunt, del 12,3% en el cas d'educació física al 19,3% en els crèdits variables i en llengua i literatura castellana

La distribució de les qualificacions per àrees dels 37 alumnes que *van superar el primer cicle d'ESO* es presenten a la taula 2.37. Els números representen quants alumnes van obtenir cada qualificació en cada àrea. Entre parèntesi figura el percentatge sobre el total de 37 alumnes.

Si ens fixem en les caselles ombrejades, veiem que els alumnes que van superar el primer cicle d'ESO ho fan principalment obtenint qualificacions de "suficient" i que és en matèries com educació física, educació visual i plàstica, tecnologia, els crèdits variables i els crèdits de síntesi on els alumnes obtenen millors qualificacions

Cal fer notar també els percentatges d'alumnes que tot i superar el cicle, no aproven algunes àrees: el 24,3% no aproven matemàtiques, un 21,6% no aprova la matèria d'educació visual i plàstica i un 16,2% no superen llengua estrangera, molt per damunt de tota la resta.

A la taula 2.38 es presenten les qualificacions de les diferents àrees *dels alumnes que no van superar el 1r cicle* però que van ser avaluats (60 alumnes). Els percentatges, per tant, s'han calculat sobre el total de 60. En aquesta taula observem que malgrat que no van superar el cicle alguns van aprovar certes assignatures. Les que més van aprovar coincideixen amb les que hem esmentat abans.

Taula 2.37: Qualificacions en les diferents àrees dels alumnes que superen en 1r cicle d'ESO.

	Àrees del currículum											
Qualifica-cions	***Ll. i lit. catalana***	***Ll. i lit. Castellana***	***Ll. Estrangera***	***Matemàti-ques***	***Ciències naturals***	***Ciències socials***	***Educació Física***	***Tecnologia***	***Ed. visual i plàstica***	***Educació musical***	***Crèdits variables***	***Crèdits de síntesi***
Excel·lent	*1 (2,7%)*	*1 (2,7%)*	*1 (2,7%)*		*1 (2,7%)*	*2 (5,4%)*			*1 (2,7%)*	*4 (10,8%)*		*1 (2,7%)*
Notable	*8 (21,6%)*	*8 (21,6%)*	*7 (18,9)*	*5 (13,5%)*	*6 (16,2%)*	*10 (27%)*	*13 (35,1%)*	*4 (10,8%)*	*9 (24,3)*	*8 (21,6%)*	*11 (29,7%)*	*13 (35,1%)*
Bé	*9 (24,3%)*	*10 (27%)*	*7 (18,9)*	*11 (29,7%)*	*11 (29,7%)*	*11 (29,7%)*	*15 (40,5%)*	*16 (43,2%)*	*13 (35,1%)*	*10 (27,8%)*	*9 (24,3%)*	*9 (24,3%)*
Suficient	*17 (45,9%)*	*15 (40,5%)*	*16 (43,2%)*	*12 (32,4%)*	*17 (45,9%)*	*12 (32,4%)*	*7 (18,9)*	*14 (37,8%)*	*6 (16,2%)*	*11 (29,7%)*	*14 (37,8%)*	*13 (35,1%)*
Insuficient	*2 (5,4%)*	*2 (5,4%)*	*6 (16,2%)*	*9 (24,3%)*	*2 (5,4%)*	*2 (5,4%)*	*2 (5,4%)*	*3 (8,1%)*	*8 (21,6%)*	*3 (8,1%)*	*2 (5,4%)*	*1 (2,7%)*

Taula 2.38: Qualificacions dels alumnes que no superen el 1r cicle d'ESO

	Àrees del currículum											
Qualifica-cions	**Ll. i lit. catalana**	**Ll. i lit. Castellana**	**Ll. Estrange-ra**	**Matemàti-ques**	**Ciències naturals**	**Ciències socials**	**Educació Física**	**Tecnologia**	**Ed. visual i plàstica**	**Educació musical**	**Crèdits variables**	**Crèdits de síntesi**
Notable			1 (1,6%)				3 (5%)		2 (3,3%)	1 (1,6%)		
Bé	1 (1,6%)	2 (3,3%)	1 (1,6%)			2 (3,3%)	13 (21,6%)	3 (5%)	11 (18,3%)	4 (6,6%)	1 (1,6%)	6 (10%)
Suficient	20 (33,3%)	12 (20%)	6 (1%)	10 (16,6%)	11 (18,3%)	8 (13,3%)	21 (35%)	12 (20%)	12 (20%)	14 (23,3%)	22 (36,6%)	22 (36,6%)
Insuficient	29 (48,3%)	33 (52%)	40 (66,6%)	42 (70%)	40 (66,6%)	38 (63,3%)	17 (28,3%)	35 (58,3%)	24 (40%)	31 (51,6%)	24 (40%)	24 (40%)
No avaluat	9 (15%)	11 (18,3%)	8 (13,3%)	7 (11,6%)	9 (15%)	10 (16,6%)	6 (10%)	9 (15%)	8 (123,3%)	7 (11,6%)	4 (6,6%)	7 (11,6%)

Tenir o no Adequació Curricular Individualitzada

Dels 114 alumnes fills de pares immigrants africans que cursaven 2n curs d'ESO l'any 1997-98 trobem que 66 casos no tenien ACI, 30 en tenien i de 18 casos desconeixem aquesta informació. El gràfic 2.19 presenta aquestes dades en percentatges.

Gràfic 2.20 : Alumnes de 2n d'ESO que tenien ACI el curs 1997-98 (en percentatges)

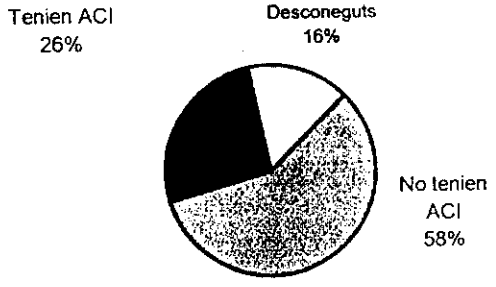

Podem observar quants casos dels que tenien ACI i quants dels que no en tenien van superar o no el primer cicle d'ESO. Les dades es troben a la taula 2.36. Els percentatges s'han calculat sobre el total de 114 alumnes d'ESO. De 24 casos desconeixem les dades d'alguna de les variables (tenir o no tenir ACI, haver superat o no el cicle).

Taula 2.39 : Superació de cicle relacionat amb tenir o no ACI. Alumnes de 2n curs d'ESO

Tenien ACI			**No tenien ACI**		
Supera el cicle	**No supera el primer cicle**		**Supera el cicle**	**No supera el primer cicle**	
	Un any més al cicle	**Promociona de cicle**		**Un any més al cicle**	**Promociona de cicle**
6 casos (5,3%)	3 casos (2,6%)	18 casos (15,8%)	26 casos (22,8%)	4 casos (3,5%)	33 casos (28,9%)

2.3.9.2. Suport ofert a l'alumnat

Unitat d'Adequació Curricular

Dels 114 casos només 3 (2,6%) van ser atesos en una UAC. 101 casos (88.6%) especifiquen que no i de 10 casos (8,8%) ho desconeixem.

Suport intern al centre

Del total de 114 casos, 52 (46%) van rebre algun tipus de suport intern al centre durant el curs 1997-98.

Gràfic 2.21: Suport intern al centre rebut pels alumnes que cursaven 2n curs d'ESO

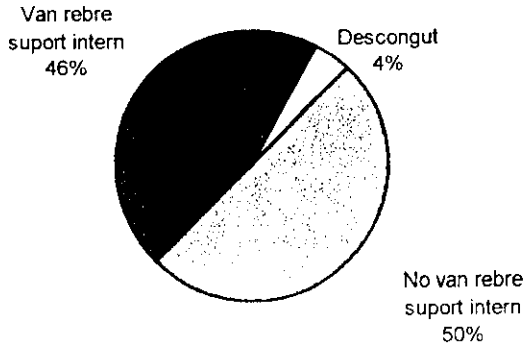

El tipus de suport intern al centre, segons les respostes donades, queda reflectit a la taula 2.40. Els percentatges estan calculats sobre el total de 52 casos que van rebre, efectivament, aquest suport.

Taula 2.40 : Tipus de suport intern al centre rebut pels alumnes de 2n d'ESO

Tipus de suport intern	% de casos que reben aquest tipus de suport
1. Mestre/a de pedagogia terapèutica	31,3%
2. Psicopedagog/a	29,5%
3. Mestre/a de pedagogia terapèutica i psicopedagog/a	19,6%
4. Professor instrumentals	7,8%
5. Mestre/a de pedagogia terapèutica i professor/a de català	5,9%
6. Altres	4%

Observem que, en més del 80% el suport intern corre a càrrec del mèstre de pedagogia terapèutica, del psicopedagog o d'aquest professional amb altres. En molt pocs casos el suport el realitza un prfessor de l'àrea lingüística o instrumental.

Suport extern al centre

Dels 114 casos, 68 no van rebre cap tipus de suport extern al centre, 41 casos van rebre algun tipus de suport extern i desconeixem aquesta dada per 5 casos.

Gràfic 2.22 : Suport extern al centre rebut pels alumnes de 2n curs d'ESO

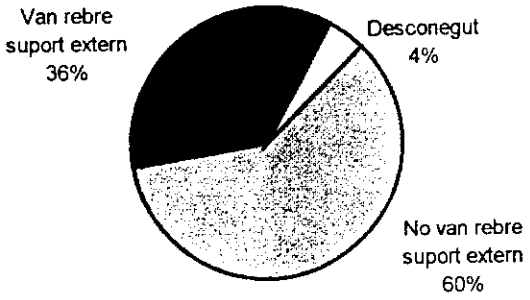

El tipus de suport extern que van rebre els 41 casos s'exposa a la taula 2.41.

Taula 2.41: Tipus de suport extern rebut pels alumnes de 2n curs d'ESO

Tipus de suport intern	% de casos que reben aquest tipus de suport
1. SEDEC o hores de català	78,1%
2. SEDEC i compensatòria	12,2%
3. Compensatòria	2,4%
4. Serveis socials, SEDEC i compensatòria	2,4%
5. Unitat d'escolarització externa	2,4%
6. Professor/a itinerant per a deficients	2,4%
7. Altres	3,9%

El suport extern és fonamentalment de caràcter lingüístic i corre a càrrec del SEDEC en un percentatge molt elevat. En canvi, veiem que el programa de compensatòria hi té una participació molt menor.

Quan se'ls demana si han rebut algun altre tipus de suport trobem 6 casos que responen afirmativament. Les respostes indiquen que 1 cas ha rebut suport de serveis socials, 1 cas ha rebut suport d'una aula de reforç per a immigrants, 3 casos han rebut suport de Càrites i 1 cas ha rebut atenció individualitzada (si bé no s'especifica a quin tipus d'atenció individualitzada es refereix.

2.3.10. L'avaluació i suport rebut per l'alumnat de 4rt curs d'ESO fill d'immigrants africans

En aquest apartat comentem les dades sobre els resultats de l'avaluació i el suport rebut pels alumns de 4rt d'ESO. Comptem amb les dades d'un total de 73 alumnes fills de pares immigrants africans que el curs 1997-98 cursaven 4rt d'ESO als centres educatius de les comarques gironines.

2.3.10.1. Resultats de l'avaluació dels alumnes

Superació del 2n cicle d'ESO

Es demanava al centre que indiqués si l'alumne/a havia superat o no el 2n cicle d'ESO. En cas que no l'hagués superat es demanava que s'indiqués si l'alumne/a es quedava un any més al segon cicle o si obtenia certificació. Les dades obtingudes es presenten a la taula 2.42. Hi ha 24 casos que han superat el 2n cicle, 48 casos que no l'han superat. D'un dels alumnes no tenim aquesta informació.

Dels alumnes que no superen el 2n cicle, 8 es queden un any més al 2n cicle, 22 obtenen certificació, 7 no han estat avaluats, i d'11 casos no sabem si obtenen certificació, o es queden un any més al cicle. Això significa que un 65% dels alumnes no va superar el 2n cicle, un 33% el supera i ho desconeixem en un 1,3% dels casos, tal com es pot veure en el gràfic 2.22.

Taula 2.42 : Superació o no del segon cicle d'ESO

Superen el cicle	**No superen el cicle**			**No avaluats**	**No tenim informació sobre l'avaluació**
	Un any més al cicle	**Obté certificació**	**No ho sabem**[14]		
24	8	22	11	7	1

[14] Sabem que no superen el cicle però no ens consta si romanen un any més al cicle o si obtenen certificació.

Gràfic 2.23.: Superació del segon cicle d'ESO

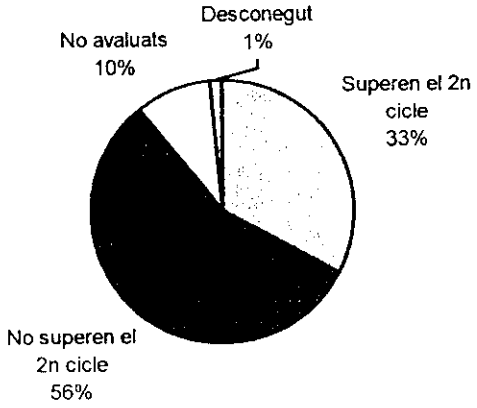

Com es pot comprovar les dues terceres parts de l'alumnat (un 66%) no superen el segon cicle d'ESO. Comparant aquestes dadesa amb les dades de l'avaluació de la població de Catalunya i de les comarques de Girona podem observar (taula 2.42) que els percentatges varien considerablement:

- Un 62,8% a Catalunya i un 66,9% a Girona obtenen el Graduat en Educació secundària, quan només un 37% dels fills d'immigrants africans que són avaluats l'obtenen.
- Pel que fa als alumnes que romanen un any més al cicle sabem que aquest és el cas del 12% dels alumnes fills d'immigrants africans que són avaluats del segon cicle d'ESO, un percentatge lleugerament inferior als que corresponen al total de Catalunya i Girona.

Taula 2.43: Avaluació dels alumnes de segon cicle d'ESO. Curs 1997-98

	dades avaluats	*%*	*Graduats*	*%*	*Certificats*	*%*	*romanen*	*%*
Total Girona	**4.011**	**100%**	**2.682**	**66,87%**	**789**	**19,67%**	**540**	**13,46%**
Total Catalunya	**31.863**	**100%**	**20.012**	**62,8%**	**6.921**	**21,7%**	**4.930**	**15,5%**
Immigrants	**65**[15]	**100%**	**24**	**37%**	**22**	**34%**	**8**	**12%**

Font: Gabinet Tècnic. Departament d'Ensenyament.

[15] Dels 73 alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt d'ESO hem descomptat els 7 alumnes dels que ens consta que no van ser avaluats l'alumne del que no tenim informació.

Qualificacions per àrees curriculars

La taula 2.44 resumeix en percentatges les qualificacions que els alumnes de 4rt d'ESO (del total de 73) van en cada una de les àrees curriculars.

Cal dir que els 8 casos que apareixen com a no avaluats en cap àrea curricular són els mateixos 8 casos per totes les matèries. Són 8 casos que no han estat avaluats del cicle i dels que, per tant, no comptem amb les qualificacions.

Taula 2.44 : Qualificacions dels alumnes de 4rt d'ESO per àrees curriculars

	Excel·lent	**Notable**	**Bé**	**Suficient**	**Insuficient**	**No avaluat**	**Desconegut**
Llengua i literatura catalana		1 (1,4%)	8 (11%)	18 (24,7%	38 (52,1%)	8 (11%)	
Llengua i literatura castellana		2 (2,7%)	8 (11%)	18 (24,7%)	37 (50,7%)	8 (11%)	
Llengua estrangera	1 (1,4%)	2 (2,7%)	9 (12,3%)	10 (13,7%)	39 (53,4%)	8 (11%)	4 (5,5%)
Ciències naturals	1 (1,4%)	2 (2,7%)	7 (9,6%)	12 (16,4%)	43 (58,9%)	8 (11%)	3 (4,1%)
Ciències socials		6 (8,2%)	7 (9,6%)	15 (20,5%)	37 (50,7%)	8 (11%)	
Educació física		11 (15,1%)	19 (26%)	14 (19,2%)	21 (28,8%)	8 (11%)	
Tecnologia		3 (4,1%)	8 (11%)	19 (26%)	35 (47,9%)	8 (11%)	
Educació visual i plàstica	1 (1,4%)	7 (9,6%)	19 (26%)	10 (13,7%)	28 (38,4%)	8 (11%)	
Educació musical		3 (4,1%)	11 (15,1%)	19 (26%)	31 (42,5%)	9 (12,3%)	
Matemàtiques	1 (1,4%)	3 (4,1%)	6 (8,2%)	15 (20,5%)	40 (54,8%)	8 (11%)	
Crèdits variables		3 (4,1%)	15 (20,5%)	14 (19,2%)	32 (43,8%)	8 (11%)	1 (1,4%)
Crèdits de síntesi	2 (2,7%)	7 (9,6%)	10 (13,7%)	13 (17,8%)	33 (45,2%)	8 (11%)	

El percentatge d'èxit escolar en finalitzar l'ESO per als fills d'immigrants africans es mou entre el 60,3% de la matèria d'Educació física i el 30,1% de la matèria de ciències naturals i llengua estrangera. El ventall és, doncs, amplíssim.

De fet, a més de l'àrea d'Educació física, només hi ha un percentatge d'èxit de més del 50% a l'àrea d'Educació visual i plàstica. En general, els percentatges d'èxit empitjoren el relació als resultats de 2n d'ESO.

Els percentatges més baixos, a més de la matèria de ciències naturals es troben a les matèries de matemàtiques (34,2%), tecnologia (34,1%), llengua i literatura catalana

(37,1%), ciències socials (38,3%) i llengua i literatura castellana (38,4%). Són una mica millors en el cas dels crèdits variables i crèdits de síntesi (43,8%) i educació musical (45,2%).

A la taula 2.45 es presenten les qualificacions obtingudes pels 24 alumnes que van superar el segon cicle d'ESO el curs 1997-98. Els percentatges que apareixen a la taula 33 estan calculats sobre el total de 24 alumnes.

Cal fer notar que tot i superar l'ESO hi ha àreees on es dóna encara un percentatge estimable de fracàs escolar: singulament a la matèria de llengua estrangera (25%) i la de matemàtiques (12,5%).

Taula 2.45: Qualificacions de les diferents àrees dels alumnes que van superar 2n cicle d'ESO

	Excel·lent	**Notable**	**Bé**	**Suficient**	**Insuficient**	**Desconegut**
Llengua i literatura catalana		1 (4,2%)	8 (33,3%)	15 (62,5%)		
Llengua i literatura castellana		2 (8,3%)	7 (29,2%)	13 (54,2%)	2 (8,3%%)	
Llengua estrangera	1 (4,2%)	2 (8,3%)	9 (37,5%)	6 (25%)	6 (25%)	
Ciències naturals	1 (4,2%)	2 (8,3%)	7 29,2%)	12 (50 %)	2 (8,3%%)	
Ciències socials		6 (25%)	7 (29,2%)	11 (45,8%)		
Educació física		8 (33,3%)	9 (37,5%)	7 (29,2%)		
Tecnologia		3 (12,5%)	8 (33,3%)	12 (50%)	1 (4,2%)	
Educació visual i plàstica	1 (4,2%)	4 (16.7%)	15 (62,5%)	4 (16,7%)		
Educació musical		3 (412,5%)	11 (45,8%)	10 (41,7%)		
Matemàtiques	1 (4,2%)	3 (12,5%)	6 (25%)	11 (45,8%)	3 (12,5%)	
Crèdits variables		3 (12,5%)	13 (54,2%)	6 (25%)	1 (4,2%)	1 (4,2%)
Crèdits de síntesi	2 (8,3%)	6 (925%)	8 (33,3%)	7 (29,2%)	1 (4,2%)	

Constatem com les dificultats en les diferents àrees curriculars augmenten en comparació al primer cicle, pel que fa a la valoració del percentatge d'insuficients en les matèries de ciències naturals, matemàtiques i llengua estrangera.

Dels alumnes de 4rt curs d'ESO, 48 no van superar el 2n cicle durant el curs 1997-98. D'aquests 48, 7 no van ser avaluats. Les qualificacions que tenim són, per tant, dels 41 alumnes restants que sí que van ser avaluats de les diferents àrees. A la taula 2.46 es presenten les qualificacions obtingudes per aquests 41 alumnes. Els percentatges estan calculats sobre els que han estat avaluats.

Taula 2.46: Qualificacions obtingudes pels alumnes de 4rt d'ESO que no van superar el segon cicle l'any 1997-98

	Notable	Bé	Suficient	Insuficient	No avaluat	Desconegut
Llengua i literatura catalana			3 (7,3%)	34 (82,9%)		
Llengua i literatura castellana		1 (2,4%)	5 (12,2%)	31 (75,6%)		
Llengua estrangera			4 (9,6%)	29 (70,7%)		4 (9,6%)
Ciències naturals				37 (90,2%)		
Ciències socials			4 (9,6%)	33 (80,5%)		
Educació física	3 (7,3%)	9 (21,9%)	7 (17,1%)	18 (43,9%)		
Tecnologia			7 (17,1%)	30 (73,1%)		
Educació visual i plàstica	3 (7,3%)	4 (9,6%)	6 (14,6%)	24 (58,5%)		
Educació musical			9 (21,9%)	27 (65,9%)	1 (2,4%)	
Matemàtiques			3 (7,3%)	34 (83%)		
Crèdits variables		2 (4,8%)	8 (19,5%)	27 (65,8%)		
Crèdits de síntesi	1 (2,4%)	2 (4,8%)	6 (14,6%)	28 (68,3%)		

S'observa que entre un 80% i un 90% dels alumnes de 4rt que no superen el cicle no aproven les matèries de ciències naturals, matemàtiques, llengua i literatura catalana i ciències socials.

Tenir o no Adequació Curricular Individualitzada

Observem en el gràfic 2.24 que el 15% dels alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt d'ESO tenien adequació curricular individualitzada. Aquest percentatge és bastant inferior al del primer cicle, on vèiem que el 22% dels alumnes que van finalitzar el primer cicle d'ESO el curs 1997-98 tenien ACI.

Gràfic 2.24.: ACI en els alumnes de 4rt d'ESO

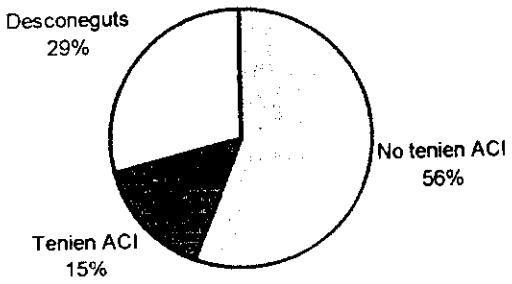

2.3.10.2. Suport ofert alumnat

Unitat d'Adaptació Curricular

Dels 73 casos només 5 van ser atesos en una UAC el curs 1997-98. En 58 casos (79,5%) s'especifica que no i no contesten 10 casos (13,7%)

Suport intern al centre

Del total de 73 casos, 45 no van rebre cap suport intern al centre; 22 van rebre algun tipus de suport, i de 6 casos desconeixem aquesta dada.

Gràfic 2.25 : Suport intern al centre rebut pels alumnes que cursaven 4rt curs d'ESO

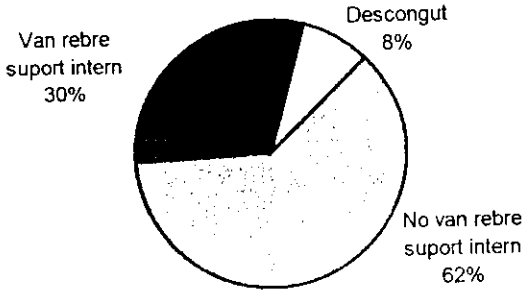

El tipus de suport intern al centre, segons les respostes donades, es presenta a la taula 2.47. Els percentatges estan calculats sobre el total de 22 casos.

Taula 2.47: Tipus de suport intern al centre rebut pels alumnes de 4rt d'ESO

Tipus de suport intern	% de casos que reben aquest tipus de suport
1. Psicopedagog/a (a vegades amb altres professionals)	50%
2. Mestre/a de pedagogia terapèutica	22,7%
3. Assistència o atenció individualitzada	18,2%
4. Professor instrumentals	9,1%

El suport intern recau en la majoria dels casos en el psicopedagog i en el mestre de pedagogia terapèutica.

Suport extern al centre

Dels 73 casos, només 13 van rebre algun tipus de suport extern al centre, és a dir un 17,8%. El 72,6% (53 casos) no van rebre cap tipus de suport extern i de 7 casos (9,6%) desconeixem aquesta dada. Dels 13 casos, 12 van rebre suport del SEDEC i 1 va rebre 5 hores setmanals d'atenció individualitzada proporcionada per l'Ajuntament d'Olot.

En demanar si han rebut algun altre tipus de suport la resposta és negativa. No hi ha cap alumne/a que hagi rebut altres tipus de suport diferents als que hem esmentat abans.

En comparar els suports (interns-externs) entre el primer i el segon cicle s'observa una clara disminució d'aquests en el segon cicle.

Hem exposat en aquest capítol la infomració sobre escolarització de l'alumnat fill d'immigrants africans de les comarques gironines incloent informació sobrel'avalació d'aquests alumnes que el curs 1997-98 van finalitzar l'etapa d'educació primària, del primer cicle d'ESO i del segon cicle d'ESO. En el capítol 3 exposem la recerca realitzada entorn dels itineraris escolars seguits per aquests alumnes.

Capítol 3

Els itineraris escolars dels alumnes fills d'immigrants estrangers africans a les comarques gironines

Aquest capítol presenta la recerca realitzada per donar resposta al segon objectiu que ens proposàvem: conèixer les trajectòries escolars de l'alumnat fill d'immigrants africans escolaritzats a les comarques de Girona. A continuació s'exposa la metodologia seguida per a descriure aquestes trajectòries o itineraris i es presenten els itineraris que hem pogut identificar en funció dels resultats de les avaluacions. El capítol s'acaba amb un apartat de síntesi i conclusions referit exclusivament als itineraris.

3.1. Introducció

El segon objectiu d'aquesta primera fase de la recerca era conèixer la trajectòria escolar, en termes de resultats acadèmics, dels alumnes d'origen immigrant dels centres educatius de les comarques gironines que havien finalitzat l'educació primària, el primer cicle d'ESO o el segon cicle d'ESO en el curs 1997-98. L'estudi d'aquests itineraris havia de servir per conèixer l'evolució de l'escolarització dels alumnes d'origen immigrant. Els itineraris els hem confeccionat partint dels anys d'escolarització als centres educatius de l'Estat espanyol que, en la majoria dels casos, són els centres educatius de Catalunya i, en concret, de les comarques de Girona.

Com es veurà, la distribució de la mostra en uns itineraris o subgrups ens permetrà d'aproximar-nos amb més profunditat al col·lectiu estudiat, suscitar algunes reflexions que, juntament amb les conclusions obtingudes del primer objectiu, ens serveixi de base per conèixer amb més detall la realitat de l'escolarització de fills d'immigrants, en relació bàsicament al binomi èxit-fracàs.

El propòsit és, doncs, fer un estudi bàsicament descriptiu, a partir de l'anàlisi de l'evolució dels resultat acadèmics d'alumnat d'origen immigrant que van finalitzar el cicle superior d'educació primària, el primer i el segon cicle d'ESO durant el curs 1997-98.

Per dur a terme aquest estudi es realitzen les tasques següents

I. Cerca de dades sobre el nombre d'alumnes fills de pares immigrants als centres educatius de les comarques de Girona (per sexe, nivell educatiu, nacionalitat, etc.), que havien finalitzat l'educació primària, el primer i el segon cicle d'ESO durant el curs 1997-98.
II. Selecció d'una mostra representativa, per cada un d'aquests dos nivells educatius.
III. Recull d'informació, mitjançant la consulta dels expedients escolars, sobre les qualificacions obtingudes pels alumnes que van finalitzar el cicle superior d'educació primària, el primer i el segon cicle d'ESO durant el curs 1997-98 als centres educatius de les comarques gironines. S'havia de recollir informació sobre els resultats de les avaluacions de tots els cursos escolars des que l'alumne s'havia incorporat al sistema educatiu de l'Estat espanyol.
IV. Anàlisi estadística de les dades.

V. Redacció de l'informe sobre l'evolució dels resultats acadèmics dels infants fills d'immigrants estrangers africans.

La tasca I que correspon a la recollida de dades de tots els centres educatius de les comarques de Girona ja s'ha dut a terme per desenvolupar el primer objectiu d'aquesta recerca. El procés seguit per obtenir aquesta informació s'ha exposat detalladament a l'apartat anterior d'aquest informe.

Pel que fa la resta de les tasques ja directament vinculades a aquest moment de la recerca, expliquem tot seguit quin ha estat el procés metodològic seguit per desenvolupar-les.

3.2. Metodologia

Les etapes de la metodologia emprada són les següents:

1. Elaboració dels instruments per recollir la informació individual per cada cas
2. Selecció d'una mostra representativa de casos a partir de les dades que havíem obtingut dels centres educatius de les comarques de Girona
3. Recollida de la informació
4. Anàlisi de les dades obtingudes

3.2.1. Elaboració dels instruments de recollida d'informació

Per assolir l'objectiu d'aquesta etapa el primer pas consisteix en de recollir informació sobre els resultats escolars que els alumnes fills d'immigrants han anat obtenint al llarg dels cursos. Aquesta informació s'ha d'aconseguir a partir de la consulta dels llibres d'escolaritat dels alumnes. En funció del tipus d'informació que contenen aquests llibres es decideix recollir informació sobre els *resultats de l'avaluació del final de cada cicle educatiu*. Així,

- per l'alumnat que el curs 1997-98 feia 6è d'educació primària recollim la informació sobre els resultats de l'avaluació del final del cicle mitjà i del final del cicle inicial;
- per l'alumnat que feia 2n d'ESO ens interessa tenir informació del final del cicle superior, del cicle mitjà i del cicle inicial d'educació primària;

- per l'alumnat que feia 4rt d'ESO es pretén obtenir informació del final del primer cicle d'ESO i dels cicles superior, mitjà i inicial d'educació primària.

La informació sobre els resultats de les avaluacions l'hem obtinguda a partir de tal com queda plasmada en els llibres d'escolaritat dels alumnes. La taula 3.1. esquematitza el tipus de dades sobre avaluació recollides en els diferents cicles.

Taula 3.1: Informació recollida sobre els resultats de l'avaluació dels alumnes en els diferents cicles educatius d'ESO i d'Educació primària

Cicle	**Informació**
Cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior d'educació primària	• Qualificacions per cada matèria i per àrees. Aquestes qualificacions són "progressa adequadament" (PA) o "necessita millorar" (NM) • Àrees que han estat objecte d'adequació curricular (ACI) • Qualificació global de cicle • Observacions (informació que la persona que recull les dades creu que cal tenir en compte per aquell cas • Comentaris de l'informe del/de la mestre/a d'educació especial (en cas que existeixi aquest informe)
Primer cicle d'ESO	• Qualificacions per àrees, qualificacions dels crèdits de síntesi i dels crèdits variables. Les qualificacions poden ser: excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient. • Assoliment o no dels objectius del cicle. • Existència o no d'un informe qualitatiu en cas que no hagi estat avaluat. • Accés o no a 2n cicle. • Observacions
Segon cicle d'ESO	• Qualificacions per àrees, qualificacions dels crèdits de síntesi i dels crèdits variables. Les qualificacions poden ser: excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient. • Qualificació global d'etapa • Existència o no d'un informe qualitatiu en cas que no hagi estat avaluat/da • Observacions

A l'annex 3 figuren els protocols de recollida d'informació per aquesta etapa de la recerca.

Cal tenir present que a més d'aquesta informació sobre els resultats de l'avaluació, hem disposat d'altres dades per cada un dels alumnes, ja recollida en la primera etapa d'aquesta investigació. Aquestes dades es presenten a la taula següent:

Taula 3.2. Informació recollida per cada un dels alumnes en funció del curs on es trobaven

	Per als alumnes de 6è d'Educació primària	**Per als alumnes de 2n d'ESO**	**Per als alumnes de 4rt d'ESO**
Sexe	X	X	X
Any de naixement	X	X	X
País de procedència del pare	X	X	X
País de procedència de la mare	X	X	X
Lloc naixement alumne/a	X	X	X
Data d'incorporació al sistema educatiu	X	X	X
Data d'incorporació a l'escola on es trobaven el curs 97-98	X	X	X
Ha estat atès o no en una UAC		X	X
Suport intern al centre, en cas que n'hagués rebut	X	X	X
Suport extern al centre, en cas que n'hagués rebut.	X	X	X
Superació del cicle o no.		X	X
Assoleix o no els objectius de cicle		X	X
En cas de no superar el primer cicle, promociona o es queda un any més al cicle.		X	
En cas de no superar el 2n cicle: Obté certificació o es queda un any més al cicle.			X
Altres observacions[16]			

Aquestes dades recollides, que tal com s'observa a la taula contemplen diversitat de variables, les tenim en compte i són analitzades en descriure els itineraris escolars.

[16] A especificar en els casos que es consideri, o que es disposi d'altres dades

3.2.2. Selecció de la mostra

La selecció de la mostra per estudiar els itineraris dels alumnes es calcula sobre la població de 298 alumnes fills d'immigrants africans dels quals tenim dades. La mostra calculada és de 144 alumnes que hem distribuït proporcionalment en funció del cicle educatiu (6è curs d'educació primària, 2n curs d'ESO, 4rt curs d'ESO) i de les comarques. Cal dir, però, que aquesta distribució va resultar ser només orientativa en el sentit que finalment es decidir recollir de cada centre la informació de tots els alumnes fills d'immigrants africans que el curs 97-98 estaven al final dels tres cicles esmentats. Pel que fa a les comarques es va optar per eliminar aquelles que tenien molt pocs alumnes fills d'immigrants africans: La Cerdanya i el Ripollès. La taula 3.3. mostra els centres per comarques que es van visitar i el nombre d'alumnes de cada centre, per 6è curs d'educació primària. La taula 3.4. presenta el mateix tipus d'informació pel que fa els centres de secundària.

L'estudi es centra, finalment, en un total de 161 alumnes.

Taula 3.3. Distribució del nombre d'alumnes per centres i per comarques de la mostra. 6è curs d'Educació primària. Curs 1997-98

Comarca	Nombre d'alumnes
Alt Empordà	17
Baix Empordà	17
La Garrotxa	6
Gironès	15
La Selva	6
Pla de l'Estany	2
TOTAL	**63**

Taula 3.4. Distribució del nombre d'alumnes per centres i per comarques de la mostra. 2n i 4rt d'ESO. Curs 1997-98

Comarca	Alumnes 2n	Alumnes 4rt
Alt Empordà	17	12
Baix Empordà	19	24
La Garrotxa	2	2
Gironès	12	2
La Selva	5	1
Pla de l'Estany	1	1
TOTAL	**56**	**42**

3.2.3. La recollida de la informació

El recull d'informació es va realitzar els mesos de març, abril i maig de 1999. Prèviament, la Delegació d'Ensenyament de Girona va enviar una carta el dia 8 de març de 1999 a tots els centres de la mostra demanant-los la seva col·laboració amb la nostra recerca.

Cada membre de l'equip de recerca ha anat personalment al cada un dels centres i ha omplert els protocols a partir de la consulta dels llibres d'escolaritat dels alumnes. Abans de la visita es concertava una cita concretant el dia i hora de la trobada, amb la direcció o persona encarregada de traspassar les dades. Cal precisar que és així pels alumnes de 6è i de 2n d'ESO perquè els centres d'educació infantil i primària (CEIP) traspassen els llibres d'escolaritat dels alumnes que finalitzen primària als instituts on aquests faran l'ESO.

En el cas dels alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt d'ESO la situació és diferent ja que aquests alumnes no han fet el primer cicle d'ESO sinó que provenen de 8è d'EGB, curs ara ja extingit degut a la nova estructuració del sistema educatiu que es deriva de la Reforma educativa. Així doncs, en aquests casos, en finalitzar l'EGB les escoles donaven a l'alumne/a el llibre d'escolaritat i l'institut on havia de cursar el segon cicle d'ESO no rebia informació sobre l'avaluació de l'alumne en cicles educatius anteriors. Per tant, la informació que es pot obtenir dels instituts sobre els alumnes de 4rt d'ESO només feia referència a les qualificacions del segon cicle d'ESO. Això ha generat que del col·lectiu d'alumnes de 4rt d'ESO no poguem disposar de les dades referents a l'escolarització completa i que la volguda descripció dels itineraris no hagi estat possible.

Una vegada feta la recollida de dades, disposem d'informació sobre 140 alumnes que es distribueixen per cursos i comarques tal com mostra la taula 3.5.

Taula 3.5.: Alumnes estudiats, distribuïts per cursos i comarques.

	Curs que feien al 1997-98			***Total***
Comarca	*6è d'Ed. Primària*	*2n d'ESO*	*4rt d'ESO*[17]	
Alt Empordà	17	17	12	**46**
Baix Empordà	17	19	24	**60**
Gironès	13	12	1	**26**
Pla de l'Estany	0	1	1	**2**
La Selva	0	5	1	**6**
Total	47	54	39	**140**

D'aquests 140 alumnes, 25 alumnes tenen l'itinerari complet des de Cicle Inicial, 19 alumnes des de cicle mitjà i 6 alumnes de 2n d'ESO amb l'itinerari des de cicle superior d'educació primària. De 15 alumnes que feien 6è el cus 1997-98 només tenim les qualificacions d'aquest curs, i de 33 alumnes que feien 2n d'ESO el curs 97-98 només tenim les qualificacions d'aquest curs. En aquests dos darrers casos es tracta, com veurem d'alumnes que es van incorporar al nostre sistema educatiu al cicle superior i a ESO respectivament.

Dels 39 alumnes que el curs 1997-98 feien 4rt d'ESO només hem obtingut les qualificacions de 4rt, per la raó que ja hem exposat abans.

Per tant, disposem finalment i hem estudiat els itineraris que es mostra a la taula següent:

[17] Tal com hem dit, de tots aquests només tenim informació dels resultats de les avaluacions relativa a 4rt d'ESO.

Taula 3.6.: Itineraris escolars en els que s'ha distribuït l'alumnat a partir de les dades sobre la seva escolarització

Itinerari	**Alumnes que feien 6è d'Educació primària el curs 97-98**	**Alumnes que feien 2n d'ESO el curs 97-98**	**Alumnes que feien 4rt d'ESO el curs 97-98**	**TOTAL**
1. *Itinerari 1: Integrat per l'alumnat del qual disposem d'informació sobre les qualificacions escolars des del cicle inicial d'educació primària*	19 alumnes	6 alumnes		**25 alumnes**
2. *Itinerari 2: Integrat per l'alumnat del qual disposem d'informació sobre les qualificacions escolars des del cicle mitjà d'educació primària*	13 alumnes	9 alumnes		**22 alumnes**
3. *Itinerari 3: Integrat pels alumnes de 2n d'ESO dels quals disposem d'informació sobre les qualificacions escolars des del cicle superior d'educació primària*		6 alumnes		**6 alumnes**
4. *Itinerari 4: Integrat per l'alumnat de 6è de primària del qual disposem d'informació sobre les qualificacions escolars només del cicle superior d'educació primària*	15 alumnes (només tenim les qualificacions de 6è curs)			**15 alumnes**
5. *Itinerari 5: Integrat per l'alumnat del qual disposem d'informació sobre les qualificacions escolars només de 2n d'ESO*		33 alumnes		**33 alumnes**
6. *Alumnat del qual disposem d'informació sobre les qualificacions escolars de 4rt d'ESO i que no treballem en els itineraris*			39 alumnes	**39 alumnes**
TOTAL	**47**	**54**	**39**	**140 alumnes**

3.2.4. Presentació i anàlisi de la informació obtinguda

Per a la presentació i anàlisi descriptiva de la informació recollida, s'han agrupat els alumnes en itineraris a partir de les dades que disposem sobre la seva escolarització. Aquesta informació, com ja s'ha dit, dependrà bàsicament –a més del moment que l'alumne/a s'hagi incorporat al sistema educatiu català- del curs que estigui fent en el moment de la recollida de dades. Recordem que, en el cas concret de l'alumnat que durant el curs 1997-98 estava cursant 4rt d'ESO, només s'ha disposat de les qualificacions corresponents a aquest curs. Per aquest motiu, des del grup de recerca, hem decidit descartar aquest grup per a l'estudi, donat que no disposàvem dades que ens permetessin aproximar-nos al coneixement del seu procés educatiu.

D'aquesta manera, i tenint en compte que agrupem l'alumnat estudiat en itineraris en funció de si havien estat escolaritzats des del cicle inicial al nostre sistema educatiu, o bé des del cicle mitjà, des del cicle superior, o des del primer cicle d'ESO, comptem amb 5 itineraris:

A) Itinerari 1: Alumnes que tenen l'itinerari des de cicle inicial d'educació primària
B) Itinerari 2: Alumnes que tenen l'itinerari des de cicle mitjà d'educació primària
C) Itinerari 3: Alumnes de 2n d'ESO amb l'itinerari des de cicle superior d'educació primària
D) Itinerari 4: Alumnes de 6è d'educació primària només amb les qualificacions de cicle superior
E) Itinerari 5: Alumnes de 2n d'ESO amb l'itinerari només del primer cicle d'ESO.

Dins de cada un dels itineraris anteriors s'ha classificat l'alumnat en diferents subgrups en base a l'itinerari seguit en funció de les qualificacions globals del final de cada cicle educatiu.

Tot seguit presentem aquests diferents tipus d'itineraris, fent una descripció de les característiques pel conjunt de cada grup. Abans d'iniciar aquesta exposició hem de puntualitzar que la informació sobre l'itinerari de cada alumne/a que ens aporten les qualificacions del final de cada cicle i de les matèries concretes és força limitada; per tant, es fa difícil a partir d'aquí conèixer en profunditat cada itinerari. Recordem que a educació primària les qualificacions per matèries es redueixen a "Progressa Adequadament" (PA) i "Necessita Millorar"(NM) i a ESO a "Suspès", "Aprovat",

"Bé", "Notable" i "Excel·lent" en el cas de cada assignatura i àrees, i a "Assoleix els objectius de cicle-No els assoleix" i "Promociona-No promociona" del final del primer cicle.

Pràcticament no hem trobat dades sobre l'existència d'informes qualitatius. En pocs casos hem trobat comentaris o observacions complementàries en els llibres d'escolaritat que poguessin ajudar-nos a entendre millor l'itinerari. Per això, les descripcions que podem presentar són genèriques i, creiem que per tenir una visió més completa i global de l'itinerari de cada alumne, necessitaríem informació més qualitativa que ens permetés relacionar de forma més clara diferents variables amb els resultats de les avaluacions.

Amb tot, no hem d'oblidar que el nostre propòsit inicial d'aquesta fase de la recerca consisteix a fer una primera aproximació a aquests itineraris en base a aquesta informació de caire genèric i descriure algunes característiques del conjunt d'alumnes de cada itinerari per tal d'identificar diferents tipus de trajectòries escolars que segueixen els alumnes d'origen immigrant des que s'incorporen al sistema educatiu.

Tot seguit es descriuen els itineraris que hem identificat.

A) Itinerari 1: Integrat per l'alumnat del qual disposem dades sobre les qualificacions escolars des del cicle inicial d'educació primària

Aquest grup està composat per **19 alumnes que el curs 1997-98 feien 6è d'educació primària** i per **6 alumnes que feien 2n curs d'ESO**. Tots ells tenien en els seus llibres d'escolaritat els resultats de les avaluacions des de cicle inicial fins al darrer cicle que estaven cursant. Hem distribuït aquests *25 alumnes en 4 subgrups* que corresponen a 4 grups diferenciats, ara segons el criteri dels resultats acadèmics mesurats a partir de les qualificacions escolars, tal i com apareixen als documents d'avaluació.

A.1) Alumnes que superen tots els cicles educatius.

A.2.) Alumnes que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que van obtenir qualificació global de "necessita millorar" (NM) en cicles anteriors.

A.3.) Alumnes que no superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de "progressa adequadament" (PA) en cicles anteriors.

A.4.) Alumnes que no superen cap dels cicles educatius.

Observem que els dos primers grups comprendrien l'alumnat de l'itinerari que presenta una progressió que podem valorar positivament en termes de rendiment acadèmic, mentre que els dos darrers agruparien situacions que no denoten una progressió adequada del procés d'ensenyament-aprenentatge.

A continuació exposem els diferents elements que apareixen en cada un d'aquests subgrups.

A.1) Alumnes que superen tots els cicles educatius

En aquest grup hem inclòs els alumnes de 6è curs que obtenen la qualificació global de PA al final de cada un dels cicles d'educació primària, és a dir, al final del cicle inicial, del cicle mitjà i del cicle superior, així com els alumnes de 2n d'ESO que obtenen una qualificació global de PA al final de cada cicle d'educació primària i que havien assolit els objectius del primer cicle d'ESO.

Aquest grup està composat per **9 alumnes de 6è curs**, 7 nens i 2 nenes i **4 alumnes de 2n d'ESO**, totes 4 nenes. La taula 3.7. presenta el resum d'aquestes dades.

La majoria tenen *l'edat que els correspon* pel curs que realitzen. Només 3 alumnes de 6è i un de 2n d'ESO tenen un any més del que els pertoca. La *majoria són nascuts al Marroc* si bé *3 que feien 6è eren nascuts a Catalunya* (1 d'ells amb els pares procedents de Gàmbia i els altres dos amb pares procedents del Marroc) i *2 dels alumnes de 2n d'ESO que eren nascuts a l'Estat espanyol.*

De la majoria dels alumnes de 6è ens *consta que es van incorporar al sistema educatiu l'any 1990*; per tant, *estaven escolaritzats aquí des dels 4 anys*. Una alumna de 2n es va incorporar des de primer curs de primària. Dels alumnes de 6è, 5 van fer tota l'escolarització al mateix centre i 3 van canviar una vegada com a mínim de centre. Totes les alumnes de 2n es van incorporar a l'institut l'any 1996, que és quan havien d'iniciar el primer cicle d'ESO. Si exceptuem el cas de la noia que es va incorporar al primer curs d'educació primària, podem dir que cap d'aquests alumnes s'ha incorporat tardanament a l'escola.

Pel que fa als resultats de les avaluacions trobem que *els 9 alumnes de 6è obtenen la qualificació global de "Progressa Adequadament" (PA) al final de cada cicle d'educació primària.* Alguns alumnes –1 o 2 d'aquests en els diferents cicles- "necessitaven millorar"(NM) alguna assignatura de les àrees de llengua, coneixement del medi i de matemàtiques.

Les 4 alumnes de 2n d'ESO obtenen qualificacions de PA al final de cada cicle i de totes les matèries i àrees de cada cicle d'educació primària. A 2n d'ESO 3 nenes ho aproven tot –un cas amb qualificacions elevades- i una nena ho aprova tot menys llengua catalana i castellana i l'educació plàstica. No ens consta que cap cas hagi rebut suport específic.

Per tant, el que caracteritza aquest subgrup és el fet d'haver realitzat tota o pràcticament tota l'escolarització a Catalunya i que assoleixen els objectius de cada cicle amb poques o cap dificultat.

Taula 3.7.: Grup A.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que van superar tots els cicles educatius

Curs	Sexe[18]		Any naixement	Lloc naixement	Data incorp. al sistema educatiu	Data incorp. a l'escola actual	Incorporació tardana?	Avaluació de primer cicle d'ESO		Avaluació de CS		Avaluació de CM		Avaluació de CI	
	M	F													
6è	7	2	3[19] al 1985 (Per tant tenien 12 anys al 97) Van estar algun any més en algun dels cicle? 6 a1986 = 11 anys	6 Marroc 3 Catalunya	6 es van incorporar al 90 (P4) 1 es va incorporar al 89 (no pot ser) 2 el 95.	5 al 1990. Tota l'escolaritz. al mateix centre (Des de P4) 1 el 1994. Com a mínim ha passat per 2 centres 3 el 1996: Com a mínim ha fet l'escolaritza-ció en 2 centres	No			9 PA	5 alumnes tenen tot PA 1 no avaluat de llengua estrangera 2 NM de llengua estrangera i matemàtiques. 1 NM àrea de llengua, medi social i cultural	9 PA	5 alumnes tenen tot PA 1 NM llengua Catalana, àrea llengua i matemàtiques 2 NM llengua estrangera, àrees c. Medi 1 NM llengua estrangera i medi natural	9 PA	4 alumnes tenen tot PA 5 no han esta avaluats de llengua estrangera 2 NM matemàtiques 1NM àrea llengua i ed. Visual i plàstica
2n d'ESO		4	1 al 1983. Tenia 14 anys al 97 . Ha estat més d'un any en algun cicle? 3 al 1984: 13 anys al 97	2 Marroc 2 Resta d'Espanya	1 al 1990 3 No ho sabem	Tots es van incorporar al 96, coincidint amb 1r d'ESO	Cap d'incor-poració tardana	Tots aproven	1 amb força bones notes. 2 ho aproven tot i 1 ho aprova tot menys llengües i plàstica	4 PA	Tot PA tots	4 PA	Tot PA tots	4 PA	Tot PA tots

Només un dels casos de 6è va rebre suport intern a l'escola, concretament de la mestra de suport. Els casos de 2on d'ESO no van rebre suport intern, ni extern.

[18] M = Masculí; F= Femení

[19] Els números indiquen el nombre d'alumnes.

A.2) Alumnes que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que obtenen la qualificació global de "necessita millorar" (NM) en cicles anteriors.

Es trcta, com veiem, d'un grup integrat per alumnes que, després d'haver estat avaluats no positivament en cicles anteriors, superen positivament el cicle actual i, per tant, s'entén que han experimentat en el seu procés d'ensenyament-aprenentatge una evolució que, en aquests moments, es percep com a positiva.

En aquest grup només trobem **2 alumnes, un nen que feia 6è curs i una nena que feia 2n d'ESO** (taula 3.8). Ambdós han nascut al Marroc i estaven en el curs que els corresponia per edat. Cap dels dos és d'incorporació tardana.

Pel que fa a les qualificacions de l'alumne de 6è s'observa que tot i tenir qualificació global d'NM a cicle inicial i a cicle mitjà, en els quals necessitava millorar la matèria de llengua als dos cicles, i la de matemàtiques al cicle inicial, al cicle superior obté una qualificació de PA i consta que únicament "necessitava millorar" l'educació visual i plàstica. No consta que rebi cap tipus de suport intern o extern al centre ni que s'hagi fet cap adequació curricular.

En relació a l'alumna de 2n d'ESO sorprèn observar que a cicle inicial "progressava adequadament" en totes les matèries, a cicle mitjà "necessitava millorar" en totes les matèries, a cicle superior ha obtingut una qualificació global d'NM tot i que té PA en l'àrea de llengua estrangera, i les àrees de coneixement del medi i educació artística. A 2n d'ESO aprova totes les àrees i promociona de cicle.

És evident que la informació que tenim no ens permet una anàlisi aprofundida d'aquests itineraris, especialment el de la noia de 2n d'ESO en la qual hi ha unes diferències importants en les qualificacions entre els diferents cicles. En tot cas, posa de relleu una situació que sobta, i que difícilment pot ser interpretada sense disposar d'altres dades més qualitative i particupars que ens aportin una explicació d'aquest fet.

El que caracteritza aquest subgrup, i que fa que hàgim considerat aquests dos alumnes com un grup apart, és que sembla *observar-se una certa evolució positiva en el sentit que el darrer cicle que estaven cursant és, pel que fa als resultats de les avaluacions, el millor del seu itinerari.*

Taula 3.8 : A.2. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que van obtenir la qualificació global d'NM en cicles anteriors

Curs	Sexe		Any naixe-ment	Lloc naixe-ment	Data incorp. Sistema educatiu	Data inc. Escola actual	Incorpo-ració tardana?	Va rebre algun tipus de suport?	Avaluació de primer cicle d'ESO?		Avaluació global CS	Avaluació de les assignatures de CS	Avaluació global de CM	Avaluació assignatures de CM	Avaluació global del CI	Avaluació assignatures de CI
	M	F														
6è	1		86	Marroc	90	90	No	No			PA	NM d'ed. Visual i plàstica i àrea ed. Artística	NM	NM de llengua catalana, llengua castellana, àrea llengua, llengua estrangera.	NM	NM de llengua catalana, llengua castellana, àrea llengua, matemàtiques
2n d'ESO		1	84	Marroc		96	No	No	Promo-ciona	Aprova totes les àrees	NM	PA en llengua estrangera, coneixement del medi i educació artística.	NM	Tot NM	PA	Totes les matèries PA

A.3) Alumnes que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de "progressa adequadament" (PA) en cicles anteriors.

En aquest grup hem classificat els alumnes de 6è que obtenen la qualificació global d'NM al cicle superior però que "progressaven adequadament" en algun dels cicles anteriors, i els alumnes de 2n d'ESO que no assoleixen els objectius d'aquest cicle però que obtenen qualificacions globals de PA en alguns dels cicles d'educació primària. Es tractaria d'alumnes que, a la inversa de la situació anteriorment descrita, després de presentar una evolució que, en termes de rendiment acadèmic, en primer lloc era positiva, en els moments de recollir les dades presentaven uns resultats menys positius.

En aquest grup trobem **4 alumnes de 6è curs – 2 nenes i 2 nens- i 1 noi de 2n d'ESO** (Taula...). Tots tenen l'edat que els corresponia pel curs menys l'alumne de 2n d'ESO que té un any més. En tots ells s'observa una certa evolució negativa, a nivell de qualificacions, a mesura que s'avança en els cicles educatius.

Pel que fa als alumnes de 6è curs, 2 van néixer a Espanya i 2 al Marroc. Van incorporar-se al sistema educatiu a pre-escolar i 2 van canviar d'escola l'any 96. Per tant, cap d'ells és d'incorporació tardana. D'aquests alumnes de 6è, 3 obtenen una qualificació global de PA a final de cicle inicial i de cicle mitjà, i un només a cicle inicial. A cicle superior obtenen, com ja hem dit, una qualificació global d'NM tots quatre alumnes, tot i que progressaven adequadament en algunes assignatures:

- Una nena "progressa adequadament" de llengua estrangera, coneixement del medi natural, educació musical i educació física
- Una nena "progressa adequadament" de llengua catalana, llengua castellana, coneixement del medi natural, educació musical, educació visual i plàstica.
- Un nen no és avaluat de llengua estrangera i només va progressar adequadament de les àrees d'educació artística i d'educació física.
- Un nen "progressa adequadament" de llengua catalana, llengua castellana, de l'àrea de llengua, d'educació visual i plàstica i d'educació física. No va ser avaluat de llengua estrangera.

Tres d'aquests alumnes han rebut suport per part de la mestra de suport o de la mestra d'educació especial i un cas, que correspon al que només té qualificació de PA a cicle inicial, ha necessitat suport extern de l'equip de deficients visuals. Aquest suport, derivat

fonamentalment de la seva afectació visual, no pot vincular-se al fet de rebre suport com a causa de la seva procedència cultural.

L'alumne de 2n d'ESO ha tingut una qualificació global d'NM a Cicle superior i consta que "necessita millorar" la llengua catalana, coneixement medi social i cultural i matemàtiques. A 2n d'ESO només aprova llengua catalana, educació física i música tot i que promociona de curs. També rep suport intern al centre en forma de reforç escolar.

Aquests 5 alumnes, per tant, tenen un itinerari en què es constata *que a mesura que avançaven en l'escolarització necessiten millorar més matèries. La majoria reben algun tipus de suport específic.* Cal dir que aquesta situació la trobem del tot lògica. Seria interessant poder averiguar si aquest suport servirà perquè, al següent cicle, el seu rendiment acadèmic millori.

Taula 3.9: A.3. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors[20]

Curs	Sexe	Any naixement	Lloc naixement	Any incorp. Sistema educatiu	Any inc. Escola actual	Incorporació tardana ?	Avaluació de primer cicle d'ESO		Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assignatures CM	Avaluació global CI	Avaluació assignatures CI	Quin tipus de suport va rebre?
6è	F	86	Marroc	90	90	No			NM	PA: llengua estrangera., coneixement del medi natural, música, educació física.	PA	Tot PA	PA	Tot PA	Mestra suport
6è	F	86	Resta d'Espanya	90	90	No			NM	PA: llengua catalana i castellana., coneixement del medi natural, música, educació visual i plàstica.	PA	NM: llengua castellana, llengua catalana i matemàtiques	PA	Tot PA	?
6è	M	86	Resta Espanya	90	96	No			NM	No avaluat de llengua estrangera PA àrea artística i ed. física	PA	NM: llengua catalana, llengua castellana, àrea llengua, medi natural, coneix. Del medi,	PA	Tot PA	Mestra E:E
6è	M	86	Marroc	91	96	No			NM	No avaluat de llengua estrangera PA de llengua catalana i castellana, educació visual i plàstica, educació física.	NM	PA medi social i cultural, medi natural, coneixement del medi, música, educació visual i plàstica. No avaluat d'ed. física (problemes visuals)	PA	Tot NM menys PA d'educació física i matemàtiques	Mestra E.E i Equip defi. visuals
2n ESO	M	83	Marroc	?	96	No	Promociona	Només aprova català, ed. física i música	NM	NM de llengua catalana, coneixement del medi social i cultural, coneixement del medi natural, matemàtiques.	PA	Tot PA	PA	Tot PA	Reforç

[20] En aquest grup del primer itinerari ens ha semblat més clarificador especificar la informació per cada un dels alumnes que composen aquest grup.

A.4) Alumnes que no superen cap dels cicles educatius

En aquest grup hem inclòs aquells alumnes que tenen qualificació global d'NM al final de cada cicle d'educació primària. En aquest cas es tracta **de 5 alumnes de 6è curs, 4 nens i 1 nena** (Taula...). No trobem cap alumne de 2n d'ESO amb aquestes característiques.

Tres dels alumnes tenen un any més dels que els correspon pel curs. Un nen ha nascut a Catalunya i la resta al Marroc.

Pel que fa als resultats de les avaluacions el que caracteritza aquests alumnes és que *han obtingut una qualificació global d'NM al final dels 3 cicles d'educació primària. "Necessiten millorar" en la majoria de matèries al llarg de l'escolaritat* i només obtenen PA en algunes matèries i/o àrees com educació física, educació artística i en algun cas coneixement del medi.

Tres dels 5 alumnes reben suport intern per part de la mestra de suport o d'educació especial.

Incloem en aquest grup el cas *d'una nena a la qual s'han fer adequacions curriculars al llarg dels cicles*. La nena va néixer al Marroc i es va incorporar a l'escola on feia 6è l'any 1995. Al final de cada cicle consta com a no avaluada i se li van fer adequacions curriculars: a cicle inicial de les àrees de coneixement del medi social i cultural, coneixement del medi natural, i de matemàtiques; a cicle mitjà s'hi afegeix la llengua catalana i la llengua castellana, i a cicle superior es fa també ACI de totes aquestes assignatures. Al llibre d'escolaritat apareixia un comentari dient que l'evolució havia estat positiva dins de les possibilitats de l'alumna.

El que es constata en aquest itinerari és que, tot i que aquests alumnes *s' incorporen al nostre sistema educatiu a partir de cicle inicial, no s'observa un progrés favorable en les qualificacions de final de cicle*. No tenim més informació per saber quines raons poden haver incidit en aquesta evolució desfavorable, també per saber per què només es van fer adequacions curriculars en un cas.

Taula 3.10: A.4. Alumnes amb itinerari des de cicle inicial que no van superar cap dels cicles educatius.[21]

Curs	Sexe	Any de naixement	Lloc de naixement	Any d'incorporació al sistema educatiu	Any d'incorporació a l'escola actual	Incorporació tardana?	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assignatures CM	Avaluació global CI	Avaluació assignatures CI	Quin tipus de suport va rebre?
6è	M	86	Catalunya	?	?	?	NM	NM: llengua castellana, llengua estrangera, coneixement del medi, música i matemàtiques, encara que no té nota de cap de les àrees corresponents.	NM	No té notes àrees. PA a Educació visual i plàstica i a ed. Artística	NM	NM a totes les àrees excepte àrea artística i àrea ed. física. No avaluat de llengua estrangera.	Mestra E.E
6è	M	85	Marroc	89	96	No	NM	No avaluat de llengua estrangera PA ed. visual i plàstica, ed. física i àrea ed. física	NM	No avaluat de l'àrea d'ed. Artística (PA d'ed. Visual i plàstica) Pa d'ed. Física	NM	Tot NM	Aula E.E
6è	M	85	Marroc	95	95	Sí	NM	PA àrea artística i ed. física	NM	NM de llengua catalana, llengua castellana, àrea llengua i matemàtiques. Resta PA	NM	Tot NM excepte música, visual, àrea artística, ed. Física.	No
6è	M	85	Marroc	93	93	Sí	NM	PA ed. artística i ed. física.	NM	PA d'ed. Física	NM	No avaluat llengua estrangera. PA coneix. Medi, artística, ed. Física.	Mestre suport
6è	F	86	Marroc	95	95	Sí	No avaluat	ACI: llengua catalana, llengua castellana, coneixement del medi i matemàtiques. PA: ed. artística i ed. física.	No avaluat	ACI: llengua catalana. i castellana. coneixement del medi i matemàtiques. PA: ed. Artística, ed. Física	No avaluat	ACI: medi social i cultural, medi natural, matemàtiques. Ed. Física i artística: PA	Mestre suport

[21] En aquest cas hem preferit també especificar la informació per cada un dels alumnes classificats en aquest grup

Una vegada tenim la descripció parcial de cada un dels subgrups de l'itinerari A, podem fer una anàlisi conjunta de tots els alumnes d'aquest grup, és a dir, *dels alumnes que van fer tota o pràcticament tota l'escolarització al nostre sistema educatiu, per extreure'n algunes observacions generals*:

- Podem considerar que 15 dels 25 alumnes l'itinerari 1 es trobaven l'any 98 en una situació d'èxit escolar si entenem per "èxit", en aquest cas, el fet de progressar adequadament o assolir els objectius del cicle on estaven el curs 1997-98. D'aquests 15, 13 van progressant adequadament al llarg de tots els cicles. Només en el cas de 2 alumnes s'observa una evolució positiva al llarg de l'escolaritat en el sentit que van millorant els resultats de les avaluacions a mesura que avancen en l'escolarització

- Menys alumnes són els que tenen una evolució negativa pel que fa a les qualificacions (5 alumnes). Amb tot, si a aquests i afegim els 5 alumnes que tenen un itinerari complet amb qualificacions globals d'NM ens trobem amb un grup de 10 alumnes amb una situació poc exitosa pel que fa als resultats de les avaluacions escolars.

- Els alumnes que obtenen la qualificació global d'NM a vegades progressen adequadament en àrees com educació física, educació visual i plàstica, coneixement del medi natural o coneixement del medi social. És una situació que es va repetint i que pensem que posa de relleu un fet: la tendència, coneguda i habitual en els processos d'avaluació en el nostre sistema educatiu, a a provar amb més facilitat determinades assignatures que es considera que tenen un pes acadèmic poc rellevant. O, si més no, menor rellevant que d'altres (com les àrees de llengua i matemàtiques).

- Observem també que dels 10 alumnes que no superen el cicle, 8 reben algun tipus de suport intern al centre el curs 1997-98. Per tant, sembla que els centres fan l'esforç de destinar els recursos que disposen per aquests alumnes no sabem si, efectivament, aquest suport es traduirà en una millora de les qualificacions. Tot i això, les dades de les quals disposem no ens permeten saber per quins motius concrets l'alumne/a va rebre suport per part de la mestra de suport o de la d'educació especial i, per tant, no podem saber si l'assignació d'aquest suport tenia relació amb algun aspecte vinculat a l'origen immigrant d'aquests alumnes.

- Aquests alumnes fan tots els cicles educatius d'educació primària a centres de l'Estat espanyol, la majoria de Catalunya, i la majoria s'incorporen al sistema educatiu quan tenien 4 anys. Probablement, les trajectòries escolars d'aquests alumnes no difereixin de les trajectòries que puguin tenir els alumnes que no són d'origen immigrant. Amb tot, això és només una hipòtesi que ens caldria comprovar coneixent els itineraris escolars dels alumnes d'origen no immigrant.

- Malgrat haver fet tota o pràcticament tota l'escolarització aquí, ens consta que aquests alumnes han nascut al Marroc, excepte 4 alumnes que neixen a Catalunya i 4 alumnes més que han nascut a la resta d'Espanya. Segons aquesta informació semblaria, doncs, que els alumnes van arribar amb les seves famílies quan tenien pocs anys i que s'incorporen normalment al sistema educatiu.

B) Itinerari 2: Integrat per l'alumnat del qual disposem dades sobre qualificacions escolars des del cicle mitjà d'educació primària

Aquest grup inclou un total de **22 alumnes, 13 alumnes de 6è curs i 9 alumnes de 2n d'ESO**. En els llibres d'escolaritat d'aquests alumnes figuren les qualificacions des del cicle mitjà d'educació primària. Hem classificat aquests 22 alumnes en tres subgrups, aplicant els mateixos criteris que en l'anàlisi realitzada a l'apartat anterior.

B.1) Alumnes que superen tots els cicles educatius

B.2) Alumnes que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que obtenen qualificació global de "necessita millorar" en cicles anteriors.

B.3) Alumnes que no superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que obtenen qualificacions globals de PA en cicles anteriors.

B.4) Alumnes que no superen cap dels cicles educatius

Tot seguit expliquem els principals trets de cada un d'aquests grups.

B.1.) Alumnes que superen tots els cicles educatius

Hem classificat en aquest grup els alumnes de 6è que obtenen una qualificació global de PA a cicle mitjà i a cicle superior d'educació primària, i els alumnes de 2n d'ESO que assoleixen els objectius del primer cicle d'educació secundària obligatòria i obtenen qualificacions de PA tant al cicle superior com al cicle mitjà d'educació primària.

En aquest grup trobem **2 nens de 6è curs i 4 nens i 1 nena de 2n d'ESO** (taula 3.11.).

Els dos alumnes de 6è van néixer al Marroc i es van incorporar a l'escola al cicle mitjà. Quan feien 6è tenien 12 anys, *un any més del que els corresponia.* En el llibre d'escolaritat d'un dels alumnes consta la qualificació de PA en totes les àrees del cicle mitjà però amb la puntualització següent: "Aquesta qualificació no és vàlida perquè va fer l'ensenyament primari al Marroc". L'altre nen té també qualificació de PA tant al final del cicle mitjà com al final del cicle superior si bé consta que ha de millorar la matèria de llengua.

Quant als 5 alumnes de 2n d'ESO, 4 eren nens. Aquest grup de 2n d'ESO inclou només un alumne nascut al Marroc i de la resta ens consta que van néixer a Catalunya (3 alumnes) o a la resta d'Espanya (1 alumnes). Sorprèn, doncs, que no tinguem les qualificacions del cicle inicial d'educació primària.

Pel que fa a les qualificacions obtingudes a final de cicle, en tots 5 alumnes aquesta és de PA tant a cicle mitjà com a cicle superior. A 2n d'ESO suspenen algunes matèries malgrat que assoleixen els objectius de cicle i tots promocionen.

Taula 3.11.: B.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar tots els cicles educatius

Curs	Sexe		Any naixement	Lloc naixement	Any incorpor. al sistema ed.	Any incorpora. a l'escola actual	Incorpora. tardana?	Avaluació de primer cicle d'ESO		Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assignatures CM	Va rebre algun tipus de suport
	M	F												
6è	2		2 al 85	2 al Marroc	2-95	1 al 96 1 al 85	2 Sí			Tots PA	1 cas tot PA 1 cas NM a tota l'àrea de llengua	1 cas PA 1 cas NM	1-Tot PA 1-PA a llengua castellana., catalana i estrangera	No
2on	4	1	4 al 84 1 al 83	1 Espanya. 3 Catalunya. 1 Marroc	?	2 al 96 3 al 97 1 cas ?	No	Promocio nen	*	Tots PA	**	Tots PA		No

*

2- S (1 suspèn llengua estrangera i 1 suspèn castell, llengua estrangera, ed. artística, música, crèdits sínt)

2- B (1 ed. artística).

**

2- Tot PA

3- milloren matemàtiques (i d'ells un suspèn anglès)

1- suspèn català i castellà

B.2.) Alumnes que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificació global de "necessita millorar" en cicles anteriors.

Només trobem **un cas** que podem classificar en aquest grup. Es tracta d'un nen que fa 6è curs. Ha nascut al Marroc i s'incorporar a l'escola al cicle mitjà (taula 3.12.).

Taula 3.12: B.2.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 97-98 però que van obtenir qualificació global d'NM en cicles anteriors.

Curs	Sexe	Any naixement	Lloc naixement	any incorp. al sistema ed.	Any incorpora. a l'escola actual	Incorp. Tardana ?	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assingatures CM	Va rebre suport?
6è	M	85	Marroc	95	97	Sí	PA	NM: llengua catalana, castellana i estrangera. Àrea de llengua	NM	PA: llengua castellana., ed. visual, àrea ed. artística, ed. física. NM: llengua catalana, estrangera, matemàtiques i coneixement medi.	No

Aques alumne obté una qualificació global d'NM en finalitzar el cicle mitjà; concretament "necessitava millorar" en llengua catalana, llengua estrangera, matemàtiques i l'àrea de coneixement del medi. A cicle superior "progressa adequadament" però continuava necessitant millorar les àrees de llengua castellana, catalana i de llengua estrangera.

En aquest cas, per tant, s'observa una evolució positiva dels resultats de les avaluacions però no consta que l'alumne rebés suport intern per part del centre.

B.3.) Alumnes que no superen el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors

Aquest grup inclou **1 nen que feia 6è i 2 nens que feien 2n d'ESO** el curs 1997-98 (taula 3.13.).

L'alumne de 6è havia nascut al Marroc i s'incorpora a l'escola a cicle mitjà. Tenia 12 anys quan feia 6è, per tant, tenia un any més del que li corresponia. Mentre que a cicle mitjà va obtenir una qualificació global de PA, a cicle superior aquesta és de NM, tot i que "progressava adequadament" en les àrees de llengua, coneixement del medi i educació física. Consta que va rebre suport per part de la mestra de suport.

Dels dos nois que feien 2n d'ESO, un va néixer a l'Estat espanyol i l'altre al Marroc. De tots dos només ens consten les qualificacions des de cicle mitjà. No sabem si es van incorporar tardanament a l'escola.

Un d'ells obté la qualificació de PA tant a final de cicle mitjà com a final de cicle superior. A 2n d'ESO suspèn totes les matèries. Aquest alumne havia nascut a l'Estat espanyol pel que és possible fes el cicle inicial en algun centre de l'Estat espanyol. A nosaltres no ens consten les dades sobre l'avaluació del cicle inicial d'aquest alumne.

L'altre alumne obté la qualificació global de PA a cicle mitjà, però a cicle superior va obtenir la qualificació d'NM. En finalitzar el primer cicle de 2n d'ESO suspèn totes les àrees menys llengua estrangera, música i els crèdits de síntesi.

En cap d'aquests dos casos ens consta que aquest alumne hagi rebut algun tipus de suport intern o extern al centre durant el curs 1997-98.

Taula 3.13.: B.3.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 97-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors.

Curs	Sexe	Any naixement	Lloc naixement	Any incorpor. al sistema ed.	Any incorpora. a l'escola actual	Incorpora. tardana?	Avaluació de primer cicle d'ESO		Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assignatures CM	Van rebre suport?
6è	M	85	Marroc	93 (8 a.)	94 (9 a.)	Sí			NM	PA de l'àrea de llengua, àrea de coneixement del medi i ed. física	PA		*Mestra suport*
2on	2 M	2 al 84	1 Marroc 1 Espanya	?	2 al 96	?	Tots dos Promo-cionen	1-No supera els objectius1-suspèn totes, exc. llengua estrangera. música i c. síntesi	1 NM 1 PA	NM llengua catalana, música i matemàtiques.	Tots dos PA		Cap rep suport

B.4.) Alumnes que no superen cap dels cicles educatius

En aquest grup hem considerat **11 alumnes,** dels quals, **6 alumnes de 6è i 2 alumnes de 2n d'ESO** obtenen qualificacions globals d'NM al final de cada un dels cicles d'educació primària. Els alumnes de 2n d'ESO no superen els objectius del cicle. A més d'aquests, **3 alumnes de 6è –1 nen i 2 nenes**- no són avaluats (taula 3.14.)

Tots els alumnes de 6è que obtenen qualificació global d'NM al final del cicle superior són nens. Un tenia un any més del que els corresponia i un altre tenia dos anys més. Tots van néixer al Marroc i de *5 alumnes sabem que es van incorporar al sistema educatiu al cicle mitjà.*

En relació als resultats de les avaluacions, tots 6 obtenen la qualificació d'NM a cicle mitjà. Durant el curs 1997-98, *tres d'aquests alumnes reben suport de la mestra de suport o d'educació especial* mentre els altres 3 no van rebre suport intern específic segons consta en el llibre d'escolaritat.

Només d'un dels alumnes ens consta que s'han elaborat ACIs de llengua catalana, de l'àrea de coneixement del medi, d'educació visual i plàstica, d'educació física i de matemàtiques. Al llibre d'escolaritat s'indica que "progressa poc i no té els nivells mínims de cicle. Ha de reforçar totes les matèries instrumentals i es mostra poc participatiu i motivat". En 3 alumnes més apareixen comentaris relacionats amb la manca d'interès i/o motivació de l'alumne per l'aprenentatge:

" Quan va arribar progressava bé però després va perdre l'interès"

"Al cicle mitjà gens d'aprenentatge. Al cicle superior, manca d'interès"

"No està gens motivat. Aprenentatge lent per causa de l'idioma".

Els tres alumnes als quals corresponen aquests comentaris han rebut suport per part de la mestra de suport o d'educació especial del centre.

Pel que fa als 2 alumnes de 2n d'ESO també eren nens, un dels quals havia nascut a Espanya i un al Marroc. Un d'ells té un any més del que li corresponia pel curs que fa. Els dos alumnes obtenen qualificacions globals d'NM tant a cicle mitjà com a cicle superior. Aquests dos alumnes *han rebut suport intern al centre*, un integrant-se en un grup de reforç i l'altre per part del mestre de pedagogia terapèutica.

Taula 3.14.: B.4.: Alumnes amb itinerari des de cicle mitjà que no van superar cap dels cicles educatius.

Curs	Sexe		Any naixement	Lloc naixement	Any incorpor. al sistema ed.	Any incorpora. a l'escola actual	Incorpora. tardana?	Avaluació de primer cicle d'ESO	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Avaluació global CM	Avaluació assignatures CM	Suport?
	M	F											
6è	7	2	2-85 6-86 1-84	9- Marroc	1-¿? 6-95 2-94	2-97 2-¿? 4-95 1-94	8-Sí 1-?		6 NM 3 No avaluats *	*	6-NM 3-No avaluats **		4-mestra sup. 1-mestra e.e 4-no suport
2on	2		1-84 1-83	1-Resta d'Espanya 1-Marroc			1-No 1-Sí	Tots dos promocionen: 1 Tot insuf. 1 aprova :socials, ed. física, tecnologia, matemàtiques i música	Tos 2 NM	1-NM: àrees coneixement del medi i ed. artís. 1-NM català i coneixement del medi natural	Tots dos NM	NM totes les àrees	1-grup reforç 1-mestre PT

* i **

3-PA visual i física (encara que dos no tenen avaluada ed. artística))→les anotacions en els dos no avaluats són iguals per 4art. El cas que queda és el següent a 4art (PA amb ACI de català i matemàtiques, no avaluat de castellà, NM amb ACI de coneixement del medi i PA d'ed. visual, plàstica i física).

1-PA. coneixement medi, música, visual, artística, física i matemàtiques (4art: PA àrea llengua, coneixement del medi, música i no avaluat d'ed. artística i física)

1-PA- música, visual, àrea artística, ed. física i matemàtiques. (4art: PA àrea llengua, música, visual, artística i física)

1-PA- coneixement medi, visual i física (no avaluat d'ed. artística i àrea ed. física)→les anotacions a 4art són les mateixes

Els tres alumnes no avaluats tenien ACI a (tant a 6è com a 4art): llengua catalana, castellana, estrangera, medi social i natural i matemàtiques. D'aquestes matèries no van ser avaluats. Tenien PA a música, visual, àrea artística i ed. física. Només en un dels casos s'especifica NM de música.

Pel que fa als *3 alumnes que no han estat avaluats*, tots tres es van incorporar a 4rt d'educació primària. *En tots els casos s'han fet ACIs* de llengua catalana, llengua castellana, coneixement del medi social i cultural, coneixement del medi natural, matemàtiques tant a cicle mitjà com a cicle superior, i en 2 casos de llengua estrangera a cicle superior. Els tres alumnes assisteixen al mateix centre.

Al llibre d'escolaritat figuren alguns comentaris que fan referència a l'actitud de l'alumne/a. En dos casos s'assenyala que l'actitud és positiva com també ho és l'evolució:

"Evolució positiva. Progrés lent. Voluntariós i treballador"

"Voluntariosa. Manca base. Evolució positiva però necessita millorar"

En el tercer cas –una nena- s'assenyala el següent:

"Actitud no positiva. Absentisme. Manca d'esforç. No té cura de les relacions amb els mestres i els companys. Falta d'hàbits d'estudi".

Sobre el col·lectiu arupat en aquest itinerari podem destacar els següents punts:

- De la majoria ens consta que es s'han incorporat a l'escola al cicle mitjà, tot i que en 6 casos tenim dubtes, ja que sabem que han nascut a Catalunya o a la resta d'Espanya malgrat que no ens consten els resultats de les avaluacions de cicle inicial. És probable que aquests 6 alumnes, si en disposéssim de le dades des del cicle inicial, haguessin de fomar part de l'itinerari 1.

- Dels alumnes dels que només tenim les qualificacions des de cicle mitjà la majoria es troben el curs 1997-98 en una situació de fracàs escolar si tenim en compte que 8 alumnes obtenen qualificacions d'NM de tots els cicles (grup B.4) i en 3 casos s'observa una evolució més aviat negativa pel que fa a les qualificacions (grups B.3). A aquests podem afegir els 3 alumnes no avaluats amb la qual cosa tenim un total de 14 alumnes que no superen els objectius del cicle que estaven realitzant el curs 1997-98, enfront de 8 que sí que els superen.

- Només en 1 dels 22 alumnes s'observa certa millora en les qualificacions de cicle superior respecte a les de cicle mitjà.

- Els grups més nombrosos són el B.1, amb 7 alumnes, que inclou els alumnes que han progressar adequadament des de cicle mitjà, i el grup B.4 amb 8 alumnes no superen cap dels cicles educatius. S'observa, doncs, que hi ha poques variacions en els itineraris dels alumnes pel que fa a les qualificacions. Cal dir però, que l'estabilitat del rendiment, expressat en termes de resultats de les avaluacions és una característica no exclusiva dels alumnes d'origen immigrant.

- Del total de 22 alumnes, 7 alumnes de 6è eren més grans del que els correspon (6 complien 12 anys l'any 97 i 1 en complia 13) i 2 alumnes de 2n d'ESO eren més grans de l'edat que els corresponia. Pensem, en aquest sentit, que és probable que en alguns casos s'opti per mantenir l'alumne un any més al cicle per tal d'ajudar l'alumne a superar el cicle.

- Observem també que només ens consta que es fessin adequacions curriculars en el cas dels 3 alumnes de 6è no avaluats ni de cicle mitjà ni de cicle superior, així com d'un alumne que no va superar cap cicle educatiu. Com ja hem dit, els tres alumnes no avaluats feien 6è al mateix centre. Amb la informació que tenim no podem afirmar que aquestes siguin les úniques adaptacions que s'hagin fet però sí que són les úniques que ens consten. Tenint en compte que demanàvem específicament que s'indiqués l'existència d'una ACI, cal suposar que no ni haurà gaires més. Molt probablement aquestes adequacions curriculars s'han desenvolupat pel fet que els alumnes es van incorporar al sistema educatiu català a cicle mitjà. El fet que aquests alumnes tinguin ACI i els altres no no significa, en principi, que aquests hagin rebut una atenció educativa més ajustada a les seves necessitats que els altres, però sí que pot indicar com a mínim que aquests alumnes han rebut un suport educatiu individualitzat. Cal tenir en compte que el fet d'elaborar adequacions curriculars no depèn tant d'uns criteris objectius i generals per tots els centres com de la manera d'entendre la concreció de les mesures d'atenció a la diversitat que els professionals de cada centre centre vulguin o creguin que ha de seguir.

C) Itinerarri 3: Integrat per l'alumna del qual disposem dades sobre qualificacions escolars des del cicle superior d'educació primària

Aquest itinerari inclou els alumnes de 2n d'ESO dels que només tenim els resultats de les avaluacions des de cicle superior d'educació primària. En total són **6 alumnes**, que hem diferenciat en dos subgrups:

C.1) Alumnes que no superen el primer cicle d'ESO però obtenen la qualificació final de PA a cicle superior d'educació primària

C.2. Alumnes que no superen cap dels dos cicles.

Cap d'aquests 6 alumnes ha assolit els objectius del primer cicle d'ESO.

C.1) Alumnes que no superen el primer cicle d'ESO però obtenen la qualificació final de PA a cicle superior d'educació primària

Només hem identificat un alumne que es trobi en aquesta situació (taula 3.15.). Es tracta d'un noi que va néixer a l'Estat espanyol però tot i això ens consta que es va incorporar tardanament a l'escola. Cursa el 2n d'ESO amb un any més del que li correspon. Va obtenir la qualificació de PA a cicle superior però no assoleix els objectius del primer cicle d'ESO. Durant el curs 1997-98 se li dóna suport en forma de "reforç", tal com consta en el llibre d'escolaritat. L'alumne accedeix al segon cicle.

Taula 3.15.: C.1.: Alumnes amb itinerari des de cicle superior que no superen el primer cicle d'ESO però tenien PA a CS.

Curs	Sexe	Any naixement	Lloc naixement	Any incorp. al sistema ed.	Any incorp. a l'escola actual	Incorpor. tardana?	Avaluació de primer cicle d'ESO	Avaluació global CS	Avaluació assignatures 6è	Va rebre suport?
2on d'ESO	M	83	Espanya		96	Sí	No assoleix els objectius de cicle. Promociona	PA	Només NM de llengua catalana	Grup reforç

C.2. Alumnes que no superen cap dels dos cicles.

Aquest grup inclou **5 alumnes, 2 nens i 3 nenes** (taula...). Dos dels alumnes tenien 15 anys quan feien 2n d'ESO, un en tenia 14 i dos alumnes tenien l'edat que els corresponia. Tots van néixer al Marroc. De 4 dels alumnes ens consta que s' incorporen tardanament a l'escola.

Taula 3.16.: C.2. Alumnes amb itinerari des de cicle superior que no superen cap dels dos cicles.

Curs	Sexe		Any naixement.	Lloc naixement	Any incorp. al sistema ed.	Any incorp. a l'escola actual	Incor. Tard?	Avaluació de primer cicle d'ESO	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Suport?
	M	F									
2on d'ESO	2	3	2 al 1984 1 al 1983 2 al 1982	Tots van néixer al Marroc		5 alumnes s'incorporen l'any 96	1-No 4 Sí	Tots 5 alumnes promocionen malgrat que no assoleixen els objectius de cicle	4-NM 1-No avaluat	1 cas PA d'educació física 1 cas PA d'educació visual i plàstica, educació musical i educació física 1 cas PA d'educació visual i plàstica 1 cas PA de coneixement del medi natural i ed. física A 1 cas se li adaptava coneixement del medi social i cultural i coneixement del medi natural. En altres assignatures feia feines a part. PA de música, ed. Visual i plàstica i ed. física	3 no tenen suport 1 rep suport del SEDEC 1 alumne assisteix a un grup reforç (2 hores de suport de català)

En relació als resultats de les avaluacions, *en cap cas s'assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO*, si bé de tots consta que promocionen de curs. Observant les qualificacions de cicle superior veiem que 4 d'ells obté NM i a un dels alumnes se li adapten els objectius i no s'avaluen totes les matèries. En aquest cas es parla d'"adaptació d'objectius", no d'adequacions curriculars, tot i que entenem que responen a estratègies semblants d'atenció a la diversitat.

Tres d'aquests alumnes han rebut suport intern al centre: un d'ells en un grup de reforç i un del pedagog terapeuta. Aquest darrer ha tingut, a més, el suport del Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC).

Malgrat que tenim dubtes en dos casos, dels altres 4 sabem que es van incorporar al sistema educatiu al cicle superior. Aquests alumnes van promocionant de cicle però no n'assoleixen els objectius.

Sobre el grup C podem dir, doncs:

- La majoria dels alumnes d'aquest grup s'incorporar al sistema educatiu al cicle superior i cap d'ells assoleix els objectius dels cicles.

- Sembla que el suport rebut per alguns d'aquests alumnes estava encaminat a l'aprenentatge de la llengua. Tot i això, només ens consta que rebin suport específic 2 alumnes.

- Les assignatures en les quals progressen adequadament alguns d'aquests alumnes són de l'àrea d'educació física i de l'àrea d'educació artística.

D) Itinerari 4: Integrat per l'alumnat del qual disposem de dades sobre les qualificacions escolars només del cicle superior.

En aquest grup hem considerat els alumnes que el curs 1997-98 feien 6è d'educació primària dels quals només tenim els resultats de les avaluacions de cicle superior. Aquest grup inclou **15 alumnes, 7 nens i 8 nenes**. Hem classificat aquests 14 alumnes en dos grups:

D.1) Alumnes que obtenen la qualificació final de PA a cicle superior
D.2) Alumnes que superen el cicle superior

D.1.) Alumnes de 6è que obtenen qualificació final de PA a cicle superior

En aquest grup trobem només **3 casos: 2 nens i 1 nena** (taula 3.17.). D'aquests n'hem de descartar un pel fet que, encara que només tinguem els resultats de les avaluacions de cicle superior, sabem que es va incorporar l'any 94. Sabem que va progressar adequadament de totes les assignatures del cicle superior i que va realitzar els altres cicles en un altre centre de la mateixa comarca.

Taula 3.17.: D.1.: Alumnes només amb qualificacions de cicle superior que obtenen la qualificació final de PA

Curs	Sexe M	Sexe F	Any naixement	Lloc naixement	Any incorpor. al sistema ed.	Any incorp. a l'escola actual	Incorpor. tardana?	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Suport?
6è	2	1	1 al 86 1 al 85 1 al 84	Tots 3 al Marroc	1 al 96 2 al 94	2 al 97 1 al 96	Tots 3 eren d'incorporació tardana	Tots 3 PA	1 cas tot PA 1 cas NM llengua catalana, llengua castellana i llengua estrangera 1 cas NM llengua catalana, llengua castellana, llengua estrangera, coneixement del medi social i cultural, coneixement del medi natural i matemàtiques	1 cas va rebre suport del mestre suport i reforç català

Dels altres dos casos, el nen tenia 12 anys quan feia 6è i la nena 13, per tant, eren més grans del que els corresponia. Van néixer al Marroc i *s' incorporen al cicle superior al nostre sistema educatiu.* En ambdós casos, tot i tenir la qualificació global de PA, "necessiten millorar" llengua catalana, llengua castellana i llengua estrangera. La nena, a més, "necessita millorar" en les àrees de coneixement del medi natural, coneixement del medi social i cultural i matemàtiques.

El nen ha rebut suport de la mestra de suport del centre i reforç del català.

D.2.) Alumnes de 6è que no superen el cicle superior

Aquest grup inclou **11 alumnes, 5 nens i 6 nenes,** que obtenen la qualificació d'NM de cicle superior i **1 nena que no és avaluada** (taula 3.18.).

Dels 11 alumnes que obtenen la qualificació global de NM, 3 tenen 12 anys i un en té 13; és a dir, 4 alumnes estan a un curs més baix del que els corresponia per edat. *Tots 11 van néixer al Marroc i s' incorporen al nostre sistema educatiu al cicle superior.* En la majoria d'aquests 11 alumnes consten com a PA àrees relacionades amb les matèries d'educació física i d'educació artística. Una nena té ACI de llengua catalana i matemàtiques. *Tots ells reben el curs 1997-98 suport intern al centre a través de la*

mestra de suport o de la mestra d'educació especial i 6 d'ells *rebien suport extern a través del SEDEC.*

Taula 3.18.: D.2.: Alumnes (només amb qualificacions de cicle superior) que no superen el cicle.

Curs	Sexe		Any naixement	Lloc naixement	Any incorpor. al sistema educatiu	Any incorp. a l'escola actual	Incorp. tardana ?	Avaluació global CS	Avaluació assignatures CS	Suport?
	M	F								
6è	5	7	7-86 4-85 1-84	12-Marroc	3-96 8-97 1-98	2-96 8-97 1-98 1-?	12-Si	11 NM 1 no avaluat	1 cas tot NM (excepte física) 7 casos PA ed. visual, física, artística. • No avaluats: llengua estrangera (4 casos) llengua castellana (2 casos), música (2 casos) 2 casos PA amb ACIs de llengua catalana i matemàtiques 2 casos PA d'ed. Visual 2 casos PA d'ed. física 1 cas PA de coneixement del medi, música i matemàtiques 1 cas no avaluat de llengua castellana i estrangera. PA amb ACI a llengua catalana i matemàtiques. PA a música, ed. visual i ed. física.	11-mestre suport 2-mestre d'ed. especial 2-aux. conversa 2-SEDEC 2-s. extern i ajuda a fer deures.

Cal dir que no trobem gaires comentaris afegits als llibres d'escolaritat d'aquests 11 alumnes. En un cas s'indica que l'alumne és "poc participatiu i està poc integrat", en un altre s'especifica que "faltava molt a classe" i en un cas s'assenyala que "avança depressa i feia suport". En un dels casos s'indica que l'alumne "va arribar l'any 98 procedent d'una altra comarca, se li va fer un informe especial i passa a secundària". No ens consten, però, els resultats de les avaluacions de cicles anteriors d'aquest alumne.

El *cas no avaluat correspon a una nena* nascuda al Marroc que es va incorporar al cicle superior l'any 96. Fa 6è amb un any més del que li corresponia. Se li fa una ACI de llengua catalana i de matemàtiques. Consta que rep suport oral i "ajuda a fer deures".

En tenir pocs anys d'escolarització a Catalunya es fa difícil poder comentar gaire coses dels alumnes d'aquest grup D. El que sí que observem és que:

- Dels 15 alumnes dels quals només tenim les qualificacions del cicle superior, 14 es van incorporar a l'escola al cicle superior i tots procedien del Marroc.

- És en aquest grup on apareix per primer cop el Servei d'Ensenyament del Català com a servei de suport extern per als alumnes de cicle superior d'educació primària.

- Observant els itineraris D.1 i D.2 ens resulta del tot impossible saber amb quins criteris s'atorga la qualificació global de PA en uns casos i NM en altres. Tal com hem explicat, en el grup D.1 ens consta que la nena, tot i necessitar millorar llengua catalana, llengua castellana, coneixement del medi natural, coneixement del medi social i cultural i matemàtiques, obté una qualificació global de PA, mentre que en el grup D.2. trobem 7 casos que necessiten millorar aquestes mateixes matèries i, en canvi, obtenen la qualificació global d'NM. És molt possible que aquesta diversitat de situacions en l'avaluació del rendiment acadèmic en les diferents àrees i matèries denoti que es fa una avaluació qualitativa en la que es tenen en compte altres elements, a més de les qualificacions. Pensem que, probablement, es valorin aspectes com l'esforç, la millora personal, la motivació...

E) Itinerari 5: Inclou l'alumnat de 2n d'ESO només amb les qualificacions del primer cicle d'ESO

Recordem que tenim **33 alumnes** dels quals només ens consten els resultats de les avaluacions del 2n cicle d'ESO. Els hem classificat en tres grups:

E.1.) Alumnes que assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO
E.2.) Alumnes que no assoleixen els objectius però promocionen de cicle
E.3.) Alumnes que no assoleixen els objectius ni promocionen de cicle.

E.1.) Alumnes que assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO

Aquest grup està format per 7 **alumnes, 6 noies i 1 noi**, dels quals ens consta que assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO (taula 3.19.). D'aquests, *només 2 tenen l'edat que els corresponia pel curs*. Dels altres cinc, un complix 16 anys l'any 1997, dos en fan 15 i dos en fan 14. Tots 7 *van néixer al Marroc*. No tenim les dades dels cicles anteriors però tampoc ens consta a quin any s'incorporar a l'escola, excepte en dos casos: un s'incorpora l'any 95 i un altre l'any 97.

Dos casos reben suport intern al centre per part del pedagog terapeuta i també dos casos reben suport extern per part del SEDEC. Un dels alumnes que rep suport per part del SEDEC i del pedagog terapeuta iniciar l'ESO l'any 97 i va tenir adequació curricular. Supera els objectius de cicle i consta que aprovar llengua catalana, ciències naturals, educació física, tecnologia, educació visual i plàstica, matemàtiques, els crèdits variables i els crèdits de síntesi.

Tots aquests alumnes, excepte el cas que acabem d'explicar, *aproven les assignatures amb qualificacions en general altes i tots superen el objectius del cicle*. Sobre aquest grup tenim algunes incerteses, ja que no tenim prou informació per afirmar que s'incorporen al sistema educatiu al primer cicle d'ESO. La falta d'informació en els llibres d'escolaritat sobre l'any d'incorporació al sistema educatiu fa que hàgim d'anar en compte a l'hora de considerar aquests casos.

Taula 3.19: E.1: Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que superen els objectius del cicle.

Curs	Sexe		Any naixement	Lloc naixement	Any incorpo-ració al sistema educatiu	Any incorpor. a l'escola actuals	Incor-poració tardana ?	Va tenir ACI?	Va ser atès en una UAC?	Va tenir suport intern?	Quin tipus de suport	Suport extern?	Tipus de suport	Data d'inici d'ESO	Qualificació per àrees
	M	F													
2n d'ESO	1	6	1 al 81 (16 anys 2 al 82 (15 anys) 2 al 83 2 al 84	7 al Marroc	1 al 95 1 al 97 5 no ho sabem	2 al 96 2 al 97 3 ??	3 Sí 5???	1 Sí* 3 No 3??	Cap va ser atès en una UAC	2 Sí** 5 ??	1 Pedagog Terapeuta 1 Mestra de Pedagogia terapèutica	2 Sí	Tots 2 el SEDEC	1 cas al novembre del 97 (Cas que va tenir ACI)	Aproven totes les assignatures. Algunes amb bona nota 2 casos suspenen llengua estrangera

*L'alumne que va tenir ACI era d'incorporació tardana. Va tenir també suport intern (Pedagog terapeuta) i suport extern (SEDEC). VA iniciar ESO el 6 de nov. de 1997. Va aprovar llengua catalana, ciències naturals, de. física, tecnologia, de. visual i plàstica, matemàtiques, els crèdits variables i els de síntesi.

**Un dels que rep suport és l'alumne que tenia ACI. Ho va aprovar tot menys llengua estrangera.

E.2.) Alumnes que no assoleixen els objectius però promocionen de cicle

Aquest és un grup nombrós format per **17 alumnes: 9 nens i 8 nenes** (taula...). *La majoria fan 2n d'ESO a l'edat que els pertoca* i només 2 alumnes són més grans (tenien 14 anys). Tots *van néixer al Marroc* i de *7 d'aquests alumnes sabem que s'incorporar tardanament al sistema educatiu.* De la resta no ho podem afirmar amb seguretat.

Ens consta que *4 casos tenen ACI*; un d'ells correspon a un alumne que s'incorpora al sistema educatiu l'any 96, 2 s'incorporen l'any 97 i un al 98. De la resta no sabem si es va fer algun tipus d'adaptació. El que sí podem dir és *que 14 dels 17 casos reben algun tipus de suport intern del centre*: pedagog terapeuta (6 casos), professor de matèries instrumentals (4 casos) o psicopedagoga (2 casos), i que *14 casos reben suport per part del SEDEC.* Només un noi va ser atès a una UAC.

L'assignatura que aproven més alumnes d'aquest grup és *educació física* (14 alumnes), seguida de *l'educació visual i plàstica* (9 alumnes), els *crèdits de síntesi* (9 alumnes), *música* (8 alumnes) i els *crèdits variables (*6 alumnes). Sis alumnes aproven llengua catalana; d'aquests, 3 tenien ACI. Els alumnes que aproven més assignatures ho fan d'educació física, tecnologia, educació visual i plàstica, música i els crèdits variables. Només un alumne suspèn totes les assignatures però accedeix al 2n cicle.

Taula 3.20.: E.2: Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que no assoleixen els objectius però van promocionar de cicle.

Curs	Sexe		Any naixe-ment	Lloc naixe-ment	Any incorpora. al sistema educatiu	Data Any incorporació a l'escola actual.	Són d'incor. tardana ?	Va tenir ACI	Va ser atès en una UAC?	Va tenir suport intern?	Quin tipus de suport	Suport extern?	Tipus de suport	Data d'inici d'ESO	Qualificació per àrees
	M	F													
2n d'ESO	9	8	2 al 83 14 al 84 (13 anys) 1 al 85	17 al Marroc	1 al 87?? 1 al 95 1 al 96 3 al 97 1 al 98 10?	6 al 96 4 al 97 2 al 98 La resta no ho sabem	6 casos Sí	4 casos Sí	1 cas	15 van tenir suport intern	6 de pedagog terapeuta 4 de professor d'instrum. 2 de psicopedag	10 casos en van tenir	11 casos rebien suport del SEDEC	6 van començar l'ESO al 97 La resta al 96	2 tot suspès 5 aproven català però cap d'ells aprova castellà 2 aproven castellà 4 No avaluats de llengua estrangera i 1 l'aprova 3 aproven ciències. naturals. Cap aprova ciències. socials 12 aproven e. Física 8 aproven e. visual i plàstica 6 aproven música 8 casos aproven de. física, plàstica i música. Només 1 aprova matemàtiques 6 aproven c. variables i7 els c. de síntesi D'un cas no figura la nota de cap assignatura. Consta que no ha assolit els objectius de cicle però accedeix a 2n cicle? *

*És el cas d'un noi que va comentar a fer ESO al setembre del 97. VA tenir ACI i suport per part del pedagog terapeuta i del SEDEC.

E.3) Alumnes que ni assoleixen els objectius ni promocionen de cicle

En aquest grup hem considerat aquells alumnes que no assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO i que tampoc accedeixen al segon cicle, així com els alumnes que no són avaluats de primer cicle.

En aquest grup s'inclouen **9 alumnes -5 nens i 4 nenes**. D'aquests, 5 són avaluats i no assoeixen els objectius i 4 no són avaluats (taula 3.21.).

Pel que fa als **5 alumnes avaluats** (3 nens i 2 nenes), un d'ells va néixer a Catalunya i els altres al Marroc. Cada un d'aquests casos té les seves particularitats que tot seguit descriurem.

En 3 d'aquests casos, tres nois, consta que van plegar en finalitzar el primer cicle d'ESO. Dos d'aquests alumnes tenien un any més respecte a l'edat que els corresponia a 2n d'ESO i un tenia dos anys més. Un d'aquests casos era nascut a Catalunya[22]. Cap d'aquests alumnes va tenir ACI i només un va tenir suport de la psicopedagoga i del SEDEC.

Un altre cas dins aquest grup és el *d'una nena que es va quedar un any més al* cicle superior en no superar el cicle. Aquesta nena va rebre suport del professor d'instrumentals i del SEDEC i va aprovar llengua castellana, educació física, educació visual i plàstica i els crèdits variables.

El darrer cas que hem inclòs en aquest grup és el d'una altra nena que es va incorporar al nostre sistema educatiu al maig de 1998. Se li va fer ACI, se li va proporcionar suport a través de la psicopedagoga i del programa d'educació compensatòria. Només consten com a aprovats els crèdits variables.

[22] Tot i constar com a nascut a Catalunya nosaltres no tenim altra informació que els resultats de les avaluacions de 2n d'ESO.

Taula 3.21.: E.3. Alumnes (només amb qualificacions de primer cicle d'ESO) que no van assolir els objectius ni van promocionar de cicle.

Curs	Sexe		Any naixement	Lloc naixement	Any incorpo-ració al sistema educatiu	Any incorporació a l'escola on feien 2n d'ESO	Són d'incor. tardana ?	Va tenir ACI	Va ser atès en una UAC?	Va tenir suport intern?	Quin tipus de suport	Suport extern?	Tipus de suport	Data d'inici d'ESO	Qualificació per àrees
	M	F													
2n d'ESO	5	4	1 al 82 2 al 83 5 al 84	1 Catalunya 8 Marroc		1 a l'abril del 98. 2 al 97 La resta no ho sabem	5 Sí	6 No 3 Sí	Cap cas atès a UAC	6 Sí 3 No	1 professor instrumentals 2 Psicopedagog 3 Mestra pedag. terap. 1 professor català i suport	6 Sí 3 No	5 SEDEC 1 compen-satòria	2 (96-97) 1 (abril 98) 1 (març 97) 1(Desem 96) 3 ??	En quatre dels casos no hi consta cap nota (no superen el cicle, no promocionen). 2 casos suspenen totes excepte: anglès, tecnologia i crèdits síntesi (no superen, han plegat). 2 casos no hi consten la majoria de notes (llengua catalana, castellana, ed. visual, i plàstica, música, matemàtiques, crèdits variables i de síntesi). Aquelles que hi consten estan suspeses, excepte 1 cas que aprova anglès i crèdit variable. 1 dels casos té qualificacions de tot excepte de llengua estrangera. Aprova castellà, ed. física, ed. visual i plàstica , crèdits variables. La resta suspesa. Consta suspès ciències socials, ciències naturals, e. física i tecnologia. A la resta no figuren notes

Els alumnes no avaluats són 2 nenes i 2 nens. Tots havien nascut al Marroc i són d'incorporació tardana: tres s' incorporen l'any 1997 i un l'any 1998. *Una nena i un nen tenen ACI* durant el curs 1997-98; dels altres dos consta que no en tenen. Tres alumnes reben *suport per part del mestre de pedagogia terapèutica i* per part del SEDEC. Una alumna rep només suport intern al centre per part del professor de català i del mestre de suport. *En cap d'aquests casos ens consten qualificacions de les assignatures.* Tot i no ser avaluats sabem que van promocionar de cicle.

En relació als alumnes de 2n d'ESO dels quals només coneixem els resultats de les avaluacions d'aquest primer cicle d'ESO podem destacar el següent:

- D'aproximadament la meitat dels 33 alumnes sabem que s'incorporen al sistema educatiu al primer cicle d'ESO. De la resta ens falten dades.

- De les 8 ACI que es van fer, 6 es van dur a terme en centres de la mateixa comarca que és també la mateixa comarca on trobem el centre on es van fer les ACI del grup B.4. Això ens fa pensar que en determinats centres o zones hi ha una tendència a donar resposta educativa a aquest alumnat recorren, a més d'altres recursos, a l'elaboració d'ACIs.

- 7 alumnes assoleixen els objectius del primer cicle d'ESO, però hem d'anar en compte amb aquesta dada ja que només en dos casos ens consta que són d'incorporació tardana.

- La majoria dels alumnes, tot i no assolir els objectius de cicle, accedeix a segon cicle i dels que no promocionen, només un cas roman un any més al cicle.

- Partint de les dades de les quals disposem, es fa difícil comprendre amb quin criteri es decideix que l'alumne de 2n d'ESO pot accedir o no a segon cicle malgrat no assolir els objectius del primer cicle. Així, podem trobar alumnes que tinguin totes les assignatures suspeses i que accedeixen a 2n cicle, i alumnes que tot i aprovar alguna assignatura, no accedeixen al segon cicle.

3.3. Síntesi i conclusions sobre els itineraris escolars

Als diferents apartats d'aquest capítol s'ha realitzat de forma detallada i exhaustiva els diferents itineraris d'escolarització i les diverses situacions en relació al rendiment acadèmic que poden observar-se dins cada itinerari. A títol de síntesi, i per acabar aquest capítol, ens sembla interessant incidir el algunes observacions generals que es poden extreure de l'anàlisi realitzat. Partim, ara, de la taula 3.22., en la qual es presenta una síntesi dels itineraris comentats, especificant el nombre d'alumnes a cada un d'ells.

Les files de color verd indiquen els itineraris que suposen una situació que podríem considerar "d'èxit escolar" pel fet que estan composats per alumnes que van progressar adequadament al llarg dels cicles o que van assolir els objectius del cicle que finalitzaven el curs 1997-98. Estem parlant d'un conjunt de 33 alumnes, en 3 dels quals es va poder observar una certa evolució positiva. Cal tenir en compte però que de 10 d'aquests 33 alumnes només hem tingut els resultats de les avaluacions corresponents al cicle que feien el curs 1997-98 i la majoria s'havien incorporat a aquest cicle pel que resulta dificil valorar els resultats obtinguts per aquests alumnes.

Les files de color blau corresponen als itineraris d'alumnes que van tenir certa evolució negativa pel que fa als resultats de les avaluacions. Concretament, estem parlant de 9 casos.

Finalment, les files de color vermell assenyalen els itineraris d'alumnes que no van superar els objectius de cap cicle educatiu o bé que no van ser avaluats que, en conjunt, constitueixen un grup de 59 alumnes, dels quals 26 corresponen a alumnes que dels quals només tenim els resultats de les avaluacions de primer cicle d'ESO.

Taula 3.22.: Nombre de casos per cada itinerari.

Itineraris	Subgrups	*Alumnes de 6è d'educació primària*		*Alumnes de 2n d'ESO*		
		Nens	*Nenes*	*Nens*	*Nenes*	*TOTAL*
A) I1: Alumnes amb itinerari des de cicle inicial d'educació primària	**A.1) Alumnes que van superar tots els cicles educatius**	7	2		4	*13*
	A.2) Alumnes que van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que van obtenir qualificació global d'NM a cicles anteriors	1			1	*2*
	A.3) Alumnes que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors	2	2	1		*5*
	A.4) Alumnes que no van superar cap dels cicles educatius	4	1			*5*
B) I2: Alumnes que tenien l'itinerari des de cicle mitjà d'educació primària	**B.1) Alumnes que van superar tots els cicles educatius**	2		4	1	*7*
	B.2) Alumnes que van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que van obtenir qualificació global d'NM en cicles anteriors	1				*1*
	B.3) Alumnes que no van superar el darrer cicle que estaven cursant l'any 1997-98 però que havien obtingut qualificacions globals de PA en cicles anteriors	1		2		*3*
	B.4) Alumnes que no van superar cap dels cicles educatius	3	2	2		*11*
C) I3: Alumnes de 2n d'ESO amb itinerari des de cicle superior d'educació primària	**C.1) Alumnes que no van superar el primer cicle d'ESO però tenien PA a CS**			1		*1*
	C.2) Alumnes que no van superar cap dels dos cicles			2	1	*3*
D) I4:lumnes de 6è d'educació primària amb les qualificacions del cicle superior	**D.1) Alumnes que van obtenir la qualificació final de PA**	2	1			*3*
	D.2) Alumnes que no van superar el cicle	2	1			*12*
E) I5: Alumnes de 2n d'ESO amb les qualificacions del primer cicle d'ESO	**E.1) Alumnes que van assolir els objectius del cicle**			1	6	*7*
	E.2) Alumnes que no van assolir els objectius però van promocionar de cicle			5	8	*13*
	E.3) Alumnes que no van assolir els objectius ni van promocionar de cicle			5	4	*9*
TOTAL		*32*	*15*	*27*	*27*	*101*

La taula ens permet observar gràficament la distribució dels diferents subgrups en tres tipus de itineraris, en aquest apartat de les conclusions identificats en funció del rendiment acadèmic. Dins el grup format per l'alumnat que presenta un rendiment acadèmic positiu (un total de 33 alumnes, és a dir, el 32% del total de 101 alumnes)), 16 es corresponen a alumnes de 6è de primària, i 17 a 2n d'ESO. El grup integrat pels 68 alumnes (68% del total de 101 alumnes) que presenten una evolució negativa pel que fa els resultats de les avaluacions (i ara considerem conjuntament els grups marcats en blau i els pintats en vermell) es distribuirien com segueix: 31 es corresponen a alumnes de 6è de primària, i 37 a alumnes de 2n d'ESO. Podem observar així que no s'aprecien unes diferències molt significatives en la distribució de l'alumnat per nivells educatius, dins de cada grup.

Sí que s'observa, almenys quantitativament, que del total de 101 casos considerats (recordem que s'ha descartat de la mostra inicial el col·lectiu de joves de 4rt d'ESO, donat que no s'han obtingut dades referents al seu itinerari), dues terceres parts (68%) no superen el cicle educatiu que estaven cursant l'any 1997-98; és a dir, el col·lectiu integrat per 68 alumnes (que es distribueixen entre 31 alumnes de 6è de primària i 37 de 2n d'ESO) no assoleixen els objectius del cicle (independentment que després, pel que fa els alumnes de 2n d'ESO, promocionin o no de cicle). Ens estem referint així a un col·lectiu important de fills d'immigrants africans que podem dir que presenten fracàs escolar, com a mínim si mesurem aquest constructe a partir estrictament de les qualificacions escolars. Ara bé, no podem dir que el fracàs, ni tampoc l'èxit, es concentrin en un nivell educatiu específic; les xifres es reparteixen de forma molt semblant entre 6è de primària i 2on d'ESO, tant les que fan referència a l'èxit com al fracàs escolar.

Ara bé, si analitzem amb detall les diferents situacions, veurem que les xifres de fracàs es concentren sobretot en els grups integrats per l'alumnat dels quals disposem de dades sobre la seva escolarització només del o des del cicle superior; amb tota la diversitat de casuístiques que ja s'han comentat detalladament als diferents apartats d'aquest capítol, podem fer una observació general, que és la de plantejar que, per les dades que disposem, i en la mostra estudiada, el moment d'incorporació al sistema educatiu català pot relacionar-se amb l'èxit o, més concretament, amb el fracàs escolar. En aquest sentit, quan més aviat es produeixi l'escolarització a Catalunya, més probabilitats hi ha que l'evolució del procés d'ensenyament-aprenentatge sigui positiva, en termes de rendiment acadèmic. Per contra, a mesura que s'endarrereix el moment de l'escolarització, sembla també augmentar la tendència a presentar un rendiment acadèmic desvaforable, en termes de rendiment acadèmic; aquesta situació s'observa clarament a la taula anterior, concretament en els itineraris C, D i E. Tots ells agrupen alumnes dels quals disposem de dades sobre la seva escolarització des del cicle

superior de primària; del total d'alumnes que estan en aquesta situació (54 alumnes), només 10 tenen un rendiment acadèmic positiu.

Analitzant els diversos casos que integren els grups en els que s'observa una situació de baix rendiment acadèmic, ens trobem amb diferents situacions pel que fa el suport –extern i/o intern rebut. No ens volem extendre en aquest tema, perquè en cada un dels itineraris ha estat una qüestió extensament comentada. Però no volem deixar d'insistir en un tema, que és la diversitat de situacions de suport que observem, i la impossibilitat de discriminar els motius pels quals, en situacions que en termes de rendiment acadèmic són idèntiques o molt semblants, les mesures d'atenció a la diversitat que s'ofereixen són diferents. Una qüestió que no deixa de sorprendre'ns és el fet que en diverses ocasions que ens trobem amb casos d'un baix rendiment acadèmic en pràcticament la totalitat de les àrees, no s'ofereix cap mena de suport ni extern ni intern. Tot i que el fet de plantejar ACI's no té perquè constituir ni l'única ni la millor manera d'assegurar una atenció educativa adequada a un alumne/a, pensem que hi ha algunes situacions que reclamarien un replantejament de l'acció educativa (curricular, metodològica...) que, en funciió de les dades que disposem, desconeixment si s'ha ofert.

En els casos que s'explicita que s'ofereix un suport educatiu (intern o extern al centre), no disposem de dades per saber quin és el moment en el que es comença a oferir aquest suport. Seria interessant saber en quin moment s'inicia el suport, per tal de conèixer si s'han realitzat accions preventives de fracàs escolar o si, per contra, el suport s'ha plantejat en el moment que s'ha evidenciat un baix rendiment. El que sí està clar és que el suport es concentra en les situacions de baix rendiment acadèmic.

Després de plantejar algunes observacions generals sobre les situacions d'èxit i fracàs escolar que presenten els casos estudiats a la mostra, pensem que, tot i tractar-se d'un estudi descriptiu, cosa que genera que de vegades sigui difícil poder anar més enllà de les xifres obtingudes en no tenir altre tipus d'infomració més qualitativa, amb les dades obtingudes i presentades fins aquí, podem plantejar consideracions generals:

En primer lloc, i donada la relació entre la incorporació al sistema educatiu més enllà del cicle inicial, i presentar un baix rendiment acadèmic, pensem que podem apuntar la hipòtesi que el col·lectiu de fills d'immigrants que es troben en aquesta situació constitueix, com n'existeixen d'altres, un col·lectiu vulnerable pel que fa el risc de presentar un baix rendiment acadèmic.

En segon lloc, donada aquesta situació, cal plantejar la necessitat d'emprendre accions concretes, sobretot de caràcter preventiu pero també en l'àmbit dels plantejaments curriculars i organitzativo-metodològics de les nostres escoles. Les accions educatives, en aquest sentit,

poden ser molt diverses, i han de ser concretades a partir de la conceptualització i concreció de les mesures d'atenció a la diversitat en el context de cada centre i grup-aula, però sense oblidar que en determinats casos, sobretot en aquell alumnat que s'incorpora tardanament al sistema educatiu, s'hauria de valorar la possibilitat de treballar també a nivell educatiu individualitzat els continguts de caràcter instrumental. Analitzant amb detall els diferents casos que engloben el grup d'alumnes amb baix rendiment acadèmic, s'observa que –com és de suposar- l'alumnat que s'ha incorporat als cicles mitjà o superior presenta, en general, baixes qualificacions en les matèries de llengua catalana i castellana; i, òbviament, el baix rendiment en aquestes àrees pot condicionar, com ens sembla observar, en molts casos, el baix rendiment en altres àrees.

Conclusions

L'informe que hem presentat recull la investigació realitzada per assolir els dos objectius que exposàvem a la presentació d'aquest treball. Per una banda, l'objectiu d'obtenir informació sobre l'èxit i el fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants africans en finalitzar les etapes d'educació primària, primer cicle d'ESO i segon cicle d'ESO, escolaritzats als centres de les comarques de Girona. Per l'altra, conèixer la trajectòria escolar, en termes de resultats acadèmics, dels alumnes d'origen immigrant dels centres educatius de les comarques gironines.

La consecució del primer objectiu ens ha portat a realitzar una anàlisi descriptiva de l'escolarització de l'alumnat fill d'immigrants africans a les comarques de Girona, i el segon ens ha conduït a fer un estudi sobre els itineraris escolars d'aquests alumnes en funció de les qualificacions obtingudes al final dels diferents cicles educatius.

Ja hem comentat en diversos moments a llarg de l'informe que un estudi quantitatiu de les característiques del que s'ha presentat té limitacions relacionades amb el potencial de les dades recollides per aportar una descripció fidel a la realitat sobre les qüestions relacionades amb l'èxit i fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants africans. Aquest potencial està en funció del nombre de dades que hem pogut recollir en relació a la població total, i al tipus d'informació que ens aporten.

En aquest sentit, malgrat que la nostra intenció era recollir dades de tota la població d'alumnes fills d'immigrants africans escolaritzats a les comarques de Girona, no ha estat possible obtenir la informació en el 100% dels casos. També cal tenir present que nosaltres ens hem centrat en l'alumnat que el curs 1997-98 feia 6è curs d'educació primària, 2n curs d'ESO i 4rt curs d'ESO, per la qual cosa els resultats podrien variar si haguéssim recollit informació de tots els cicles educatius Amb tot, el percentatge de casos sobre els que hem obtingut informació és prou elevat com perquè hàgim pogut fer una descripció bastant aproximada a la realitat, si més no a la realitat dels tres cursos que hem esmentat.

Pel que fa al tipus d'informació cal remarcar que treballar amb els resultats de les avaluacions tal com figuren en els llibres d'escolaritat implica tenir bastant poca informació sobre l'aprenentatge de l'alumne/a, les seves dificultats i els criteris en base als quals s'atorguen les qualificacions. Malgrat això, tal com dèiem al primer capítol, les qualificacions tenen una gran importància com a indicadores de l'èxit i fracàs escolar dels alumnes i tenen unes conseqüències més enllà dels límits del sistema

educatiu. És per això que la descripció sobre els resultats de les avaluacions i els itineraris escolars basats en aquests resultats que aportem en aquest informe s'han de prendre amb certa relativitat, però no per això hem de menystenir la importància que tenen de cara a conèixer globalment la situació d'èxit o fracàs escolar d'aquests alumnes.

Un cop fetes aquestes consideracions, recollim en aquest darrer apartat del treball la síntesi dels punts principals i les conclusions que es deriven del nostre estudi.

Al capítol 1 exposàvem que un 2,3% de la població total de les comarques de Girona és d'origen africà: un 70% prové del Marroc i un 25,3% de Senegal i Gàmbia. Els immigrants marroquins provenen, més de la meitat, de la regió del Rif i s'instal·len sobretot a les grans ciutats i al litoral gironí, des de Blanes a Roses. Els sengambians són majoritàriament saraholes i mandingues i s'instal·len majoritàriament a les comarques de l'interior de la província: Pla de l'Estany, Garrotxa, Gironès, i també a la comarca de la Selva. Aquestes dades ens ajuden a comprendre la distribució escolar de l'alumnat.

Les variables que, segons diverses investigacions, poden tenir una relació més determinant amb l'èxit o el fracàs escolar dels fills dels immigrants estrangers són molt diverses. En aquesta fase de la recerca no es tractava pas d'esbrinar-ho sinó de conèixer dades concretes sobre l'èxit i fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants d'origen africà, dades que emmarcaran el treball d'una futura fase de la recerca orientada a detectar algunes d'aquestes variables. Malgrat això, sí que podem avançar que sembla que les variables que incideixen en l'èxit escolar dels alumnes fills d'immigrants estrangers tenen relació amb les condicions socioeconòmiques generals en què viuen, les qüestions estrictament idiomàtiques o de patrons i valors culturals, l'entorn familiar i cultural, les expectatives i valor atorgat a l'educació escolar, l'edat efectiva d'escolarització, la implicació dels pares en l'educació i escolarització dels seus fills i un llarg etcètera.

La nostra recerca s'ha centrat en l'alumnat fill d'immigrants procedents d'Àfrica. Al capítol 2 d'aquest informe s'han presentat amb detall les dades referents a l'escolarització i avaluació d'aquests alumnes. En base a aquesta informació destaquem ara algunes de les principals dades i conclusions.

Cal tenir en compte que un 2,5% de l'alumnat de l'etapa d'educació primària de les comarques gironines és d'origen africà: un 3,7% d'aquest alumnat es troba

escolaritzat en centres públics i un 0,17% en centres privats (concertats o no). A l'ESO, en canvi, l'alumnat d'origen africà representa un 1,7% de l'alumnat total d'aquesta etapa educativa: un 2,4% dels alumnes matriculats en instituts públics i un 0,01% dels alumnes matriculats en centres privats.

En conjunt, com veiem, no es tracta de percentatges massa elevats, però ens sembla convenient de fer-hi dues remarques:

1. La seva distribució és molt desigual, tant per comarques com per ciutats, pobles i centres.
2. La descompensació entre els centres públics i els de titularitat privada (concertats o no) és molt gran. Es pot afirmar amb tota rotunditat que són les escoles i, molt especialment, els instituts públics els que escolaritzen l'alumnat d'origen africà a les comarques de Girona.

L'alumnat d'origen africà prové majoritàriament del Magreb, tot i que el percentatge d'alumnes magrebins va disminuint a mesura que disminueix també l'edat de l'alumnat. Els alumnes d'origen magrebí suposen el 99% de l'alumnat d'origen africà a l'ESO; el 85% a Educació primària; però només el 50,5% a Educació Infantil, un percentatge pràcticament idèntic al de l'alumnat d'origen senegambià. Cal suposar, doncs, que aquesta proporció a 4, 5 anys vista es traslladarà als cursos d'Educació primària i, uns anys més tard, als centres de secundària.

Les comarques gironines que percentualment escolaritzen més alumnat d'origen africà són, tant a l'etapa d'Educació primària com a ESO, el Baix Empordà i l'Alt Empordà. Els percentatges d'alumnat d'origen africà a la Cerdanya són, en canvi, inapreciables. Cal fer esment, però, que les comarques amb percentatges més alts de migració d'origen senegambià i, doncs, amb més alumnat d'aquesta procedència, són el Pla de l'Estany, la Garrotxa i la Selva. A la vista del que hem dit anteriorment pel que fa a l'educació infantil, són previsibles canvis importants en la distribució comarcal i en la seva composició interna pel que fa a l'escolarització d'alumnat d'origen africà.

L'alumnat fill d'immigrants africans decreix a mesura que s'avança en les diverses etapes del sistema educatiu. Pel conjunt de les comarques gironines i, en base a les nostres dades, suposa aproximadament un 1,93% de l'alumnat de 6è de primària, un 1,85% de l'alumnat de 2n d'ESO i un 1,06% del de 4rt d'ESO. De tota manera hi ha excepcions prou rellevants. A l'Alt Empordà suposa un 4,01% a 2n d'ESO i un 2,49% a 6è de primària; al Baix Empordà, un 3,52% a 4rt d'ESO i un 3,22% a 6è de

primària; i al Ripollès, un 1,49% a 4rt d'ESO i un 0,98% a 6è de primària. Aquestes excepcions ens fan adonar de la importància que ha tingut a les comarques de Girona el procés de reagrupament familiar amb fills en el cas de les famílies d'origen marroquí, que és l'origen de la majoria d'alumnat fill d'immigrants africans de les comarques de Girona.

Concretament, *el percentatge d'alumnat nascut al Marroc és del 83,7%, tot i que el percentatge del que ha nascut ja a l'Estat espanyol (el 15,4%) és ja prou significatiu,* sobretot si pensem que estem parlant de nois i noies nascuts a la dècada dels 80. Amb prou feines un 0,3% d'aquest alumnat ha nascut a Senegal o Gàmbia. Tot i que les xifres absolutes de l'alumnat d'aquest origen són molt inferiors a les de l'alumnat d'origen marroquí, creiem que cal fer esment d'aquesta diferència: el percentatge d'alumnes d'origen senegambià nascuts a l'Estat espanyol és molt més elevat que el dels alumnes d'origen marroquí.

La major part de l'alumnat fill d'immigrants africans són nois (un 58%). Aquesta composició moderadament desequilibrada des del punt de vista del sexe es dóna en tots tres cursos estudiats, però *molt significativament a 4rt d'ESO on el percentatge de nois arriba fins al 64,4%.*

Segueixen el curs que els pertoca per edat un 58,6% dels alumnes fills d'immigrants africans de 6è de primària; un 57,9% dels de 2n d'ESO; i un 46,6% dels de 4rt d'ESO. Els percentatges, doncs, van disminuint a mesura que s'avança en el sistema educatiu, però és remarcable que són molts, més d'un 40% en uns casos i més del 50% en d'altres, els qui porten un any o més de retard en unes etapes del sistema en què, en general, es primen molt més els objectius socialitzadors i educatius que els estrictament acadèmics. En la situació que posen de manifest aquestes dades hi deu tenir una influència important tant les orientacions de l'administració educativa com, segurament, les dificultats reals d'inserció escolar i d'aprenentatge d'aquests alumnes. També cal esmentar que un 11,5% dels alumnes fills d'immigrants africans a 2n d'ESO i un 23,2% dels de 4rt d'ESO duen dos o més anys de retard.

De la població estudiada, cal fer notar també que *un 55,9% de l'alumnat fill d'immigrants africans d'Educació primària s'ha incorporat tardanament al sistema educatiu (és a dir, a partir del cicle mitjà de primària*). En els instituts d'Educació secundària, *un 28,7% dels alumnes fills d'immigrants africans de 2n d'ESO i un 13,6% dels de 4rt d'ESO sabem que s'han incorporat tardanament al centre on cursaven els seus estu*dis (no tenim les dades dels que es van incorporar tardanament

al sistema educatiu).En qualsevol cas, unes dades i altres són prou rellevants com per tenir-les presents.

Sabem, a més, que de l'alumnat estudiat del que posseïm les dades completes *un 34% s'ha matriculat al centre educatiu que els ha correspost amb el curs escolar ja començat.* Aquest és un fet que genera preocupació en els centres i dificultats organitzatives, alhora que distorsiona els processos actuals de preinscripció i matriculació.

Els índexs de fracàs escolar dels alumnes fills d'immigrants africans són francament elevats. Prenent com a indicador del fracàs escolar la no superació del cicle que estaven cursant observem que estem parlant d'un 60% a 6è de primària, d'un 67% a 2n d'ESO i d'un 53% a 4rt d'ESO d'alumnat que no va superar el cicle (cal fer notar, en aquest cas, que no coneixem les dades al respecte d'un 14% de l'alumnat fill d'immigrants africans). Podem afirmar, doncs, *que l'índex de fracàs escolar d'aquest alumnat es mou entorn del 60%. Quan ens ha estat possible contrastar aquestes dades amb les del conjunt de la població escolar de les comarques de Girona, observem que els percentatges de fracàs pràcticament es dupliquen,* ja que per la població escolar total d'aquests cicles pel curs 1997-98 els percentatges són d'un 27,8% al primer cicle d'ESO i d'un 33,1% al segon cicle d'ESO.

Pel que fa a la promoció de cicle, etapa o curs, en termes generals podem dir que *els alumnes fills d'immigrants africans promocionen menys que el conjunt de la població escolar gironina.* Així, no promociona un 3% de 6è de primària a 1er d'ESO; un 10% del primer cicle al segon cicle d'ESO; i un 13,6% de 4rt d'ESO. En canvi, per al conjunt de la població aquests índexs són, respectivament, del 0,3% a primària, del 5,2% a 2n d'ESO i del 13,4% a 4rt d'ESO. Els percentatges, doncs, es multipliquen per deu a primària, per dos a 2n d'ESO i pràcticament s'equiparen a 4rt d'ESO.

Pel que fa a les dades de primària se'n pot fer una lectura positiva, en la mesura que es pot interpretar com un esforç de les escoles per consolidar els aprenentatges dels alumnes d'incorporació tardana tot i no haver assolit els objectius generals de l'Educació primària. Ho entenem, per tant, com una mesura de tipus compensatori. En el cas del 4rt d'ESO, les dades poden deure's a diversos factors. Un, que el percentatge corresponent a la població escolar total de4rt d'ESO ja és per sí mateix prou considerable (més d'un 10% de la població no supera el cicle). Un altre, que alguns alumnes fills d'immigrants africans deixen probablement l'institut per motius

d'edat (bé perquè han romàs algun any més en cicles anteriors, bé perquè s'han incorporat tardanament al sistema educatiu) i, per tant, no queden reflectits en aquestes dades

.

Finalment, i en relació encara amb la promoció de curs, cal fer esment del fet que, segons les nostres dades, *un 61% de l'alumnat fill d'immigrant africà de primària accedeix a l'ESO amb dificultats acadèmiques importants i que un 47% d'aquest alumnat passa del primer al segon cicle de l'ESO també amb dificultats acadèmiques clarament detectades.*

Pel que fa a les *qualificacions dels alumnes fills d'immigrants africans a 6è de primària, sabem que les matèries que generen més fracàs són les llengües (tant la catalana com la castellana i l'estrangera) i les matemàtiques.* El català, per exemple, no el supera un 53,1% de l'alumnat fill d'immigrants africans i, en tot cas, de l'alumnat que necessita millorar alguna matèria, un 85,5% ho han de fer en relació al català. El castellà es mou en percentatges molt semblants. La matèria que provoca menys fracàs escolar entre aquest alumnat és l'Educació física: un 7,2% del total i un 11,6% dels qui tenen alguna matèria no assolida.

Val la pena remarcar també que més del 10% de l'alumnat fill d'immigrants africans no assoleix els objectius mínims en Música i Educació visual i plàstica.

Pel que fa a les qualificacions obtingudes pels alumnes fills d'immigrants africans a l'ESO, la matèria que genera més fracàs escolar és, tant a 2n com a 4rt, la Llengua estrangera (un 35,1% a 2n i un 30,1% a 4rt) i la que genera més èxit segueix essent l'Educació física (64,9% a 2n i 60,3% a 4rt). Entre la resta de matèries hi trobem algunes similituds i algunes diferències. Per exemple, les matèries que generen més èxit escolar, a més de l'Educació física, són: els crèdits de síntesi (58,8% a 2n d'ESO i 43,8% a 4rt); els crèdits variables (51,7% a 2n i 43,8% a 4rt); l'Educació visual i plàstica (49,2% a 2n i 50,7% a 4rt); i la Música (47,4% a 2n i 45,2% a 4rt). I les més conflictives, en relació a les possibilitats d'èxit, són, a més de la Llengua estrangera: les Matemàtiques (35,1% d'èxit a 2n d'ESO i 34,2% a 4rt); les Ciències socials (41,3% a 2n i 38,3% a 4rt); i la Llengua i literatura castellana (43% a 2n i 38,4% a 4rt).

Les matèries on les diferències són més grans són: les Ciències naturals, on el percentatge d'èxit passa del 42,1% a 2n d'ESO al 30,1% a 4rt; la Tecnologia (44,7% a 2n i 34,1% a 4rt); i la Llengua i literatura catalana (49,2% a 2n i 37,1% a 4rt).

En termes generals, es pot afirmar que *els percentatges d'èxit escolar són més grans en totes les matèries a 2n d'ESO que a 4rt d'ESO*, llevat del cas de l'Educació visual i plàstica. També podem afirmar que *els alumnes fills d'immigrants africans que superen el primer o el segon cicle de l'ESO solen obtenir un Suficient com a qualificació global*, i que *les matèries on assoleixen uns millors resultats són: Educació física, Educació visual i plàstica, Música i Tecnologia*. Per altra banda, l'alumnat que no supera el primer o el segon cicle d'ESO, si aprova alguna matèria, aquesta sol ser l'Educació física, l'Educació visual i plàstica o bé la Música.

Una altra qüestió a comentar fa referència a les Adequacions Curriculars Individualitzades (ACI). *L'ACI és un recurs, vistes les dificultats i els índex de fracàs, poc utilitzat en relació a l'alumnat fill d'immigrants africans. A 6è d'Educació primària tenien ACI el 23% d'aquest alumnat, a 2n d'ESO el 26% i a 4rt d'ESO el 15%.* Per un costat, potser cal definir amb claredat els destinataris i l'abast d'aquest recurs per tal de donar-li tota la potencialitat educativa i compensadora. Per l'altre, i tal com ja hem comentat en algun moment al llarg d'aquest informe, el fet que aquests alumnes hagin tingut ACI i els altres no no significa, en principi, que aquests hagin rebut una atenció educativa més ajustada a les seves necessitats que els altres, però sí que pot indicar que, com a mínim, aquests alumnes han rebut un suport educatiu de caire individualitzat. És necessari tenir present que el fet d'elaborar adequacions curriculars no depèn tant d'uns criteris objectius i generals per a tots els centres com de la manera d'entendre la concreció de les mesures d'atenció a la diversitat que els professionals de cada centre pensin que cal seguir.

Pocs alumnes fills d'immigrants africans van ser atesos en les Unitats d'Adaptació Curricular als instituts d'educació secundària: només un 2,6% a 2n d'ESO i un 6,6 a 4rt d'ESO. La flexibilitat d'aquest recurs per atendre la diversitat fa que el seu ús real sigui molt heterogeni. Des d'aquest punt de vista cal posar-ho en relació amb les possibilitats de les ACI. També cal precisar que amb les dades obtingudes és impossible saber les raons per les quals es va decidir en cada cas que l'alumne/a calia ser atès en una UAC; és probable que l'origen immigrant tingui poc o res a veure amb aquesta decisió.

La major part de l'alumnat fill d'immigrants africans rep algun tipus de suport intern al centre educatiu en el que estan escolaritzats: un 69% a 6è d'Educació primària, un 46% a 2n d'ESO i un 30% a 4rt d'ESO. S'observa però que és molt més sovintejat i intens a primària i que va decreixent en etapes educatives superiors,

tot i que els índexs de fracàs es mantenen. El fet que els percentatges d'alumnat que rep suport intern a secundària siguin inferiors a primària també pot ser degut a què l'organització del currículum de secundària (amb crèdits variables i la possibilitat de flexibilitzar els grups) permeti adequar una part de l'atenció educativa a les necessitats d'aquests alumnes sense haver de recórrer o recorrent menys al suport intern.

En els centres de primària la tasca de donar suport intern al centre recau de manera rellevant en el mestre d'educació especial que, en principi, és el recurs especialitzat amb què compten per atendre les dificultats d'aprenentatge dels alumnes. En els centres de secundària també la tasca recau de manera molt significativa en els mestres de pedagogia terapèutica i en el psicopedagog. Cal plantejar si la tasca de donar suport a l'alumnat fill d'immigrants africans és una tasca afegida a les que ja tenien encomanades o sí es tracta d'opcions conscients dels centres. També cal plantejar si aquests recursos són suficients i els més adequats. En definitiva, cal plantejar-se com tenen articulada els centres l'atenció a la diversitat i quin paper tenen els professionals de suport.

Pel que fa al suport de serveis i programes externs als centres, els percentatges són inferiors als del suport intern: un 9,9% a educació primària, un 36% a 2n d'ESO i un 17,8% a 4rt d'ESO. Sorprèn el percentatge d'Educació primària quan les necessitats de caire socialitzador i lingüístic poden ser més apremiants. Sobta també la gran diferència entre el que succeeix al primer i al segon cicle d'ESO. A primària aquest suport corre a càrrec, gairebé a parts iguals, del Programa d'educació compensatòria i del SEDEC. Sembla que es tracta d'intervencions bàsicament diferenciades, però és fàcil que es generin duplicitats, competències i descoordinacions. Des de les escoles es valoren molt les actuacions integrades i, en alguns casos, intensives, que creiem que amb el model actual no queden garantides.

En canvi, a Secundària, el suport extern corre a càrrec de manera molt majoritària del SEDEC. És convenient plantejar-se si és adequada aquesta òptica exclusivament lingüística o si les necessitats són més globals. Igualment ens hem d'interrogar pel paper del Programa d'educació compensatòria que, o bé no és prou valorat en aquesta etapa o bé no compta amb els mitjans suficients i/o adequats per intervenir.

Pel que fa a la religió escollida pels alumnes fills d'immigrants africans, només tenim dades de primària. Pel que sabem, els pares/tutors d'aquests alumnes no han tingut l'oportunitat ni el dret de signar la declaració prescriptiva al respecte i, en els casos que sí s'ha donat, no hi ha cap constància que la seva opció hagi estat atesa.

La solució actual a primària en relació a aquesta matèria d'oferta obligatòria no és pas intercultural sinó que fomenta la separació de l'alumnat en funció de les creences religioses. És una solució, doncs, discutible també des del punt de vista de la interculturalitat. Mentre sigui vigent la normativa actual, cal garantir que totes les famílies gaudiran del dret d'escollir explícitament si volen que els seus fills rebin ensenyament d'alguna creença concreta o si opten pels ensenyaments alternatius. I cas que es decantin per una religió particular, que vegin satisfet el seu dret. De moment, no és pas aquest el cas de les escoles de les comarques de Girona.

Al capítol 3 hem presentat l'estudi dels itineraris que segueix l'alumnat fill d'immigrants africans i queden poques coses per dir que no s'hagin comentat ja en aquest capítol de l'informe. Amb tot, convé recordar algunes observacions interessants.

De l'alumnat analitzat de 6è curs d'educació primària i de 2n curs d'ESO, les dues terceres parts no van superar el cicle educatiu que estaven cursant l'any 1997-98. Podem dir que aquestes dues terceres parts es troben en una situació de fracàs escolar –prenent com a indicador de fracàs escolar estrictament les qualificacions escolars. L'observació detallada dels diferents itineraris seguits (en termes de resultats de les avaluacions) per aquests alumnes ens informa sobre el fet que les xifres de fracàs es concentren principalment en els grups integrats per l'alumnat de 6è curs del qual només disposem de les dades de cicle superior i per l'alumnat de 2n d'ESO del qual només disposem de les dades des del cicle superior d'educació primària. *Les dades obtingudes semblen indicar que la incorporació als primers cursos d'educació primària és un factor que es relaciona amb una major probabilitat d'èxit escolar mentre que a mesura que els alumnes s'incorporen més tardanament al sistema educatiu català la probabilitat de fracàs augmenta.*

Malgrat que una part de l'alumnat fill d'immigrants africans rebi algun tipus de suport específic, intern o extern al centre, aquest no sembla que tingui una incidència molt significativa en els resultats de les avaluacions. Ja hem comentat en el capítol 3 que la diversitat de situacions de suport que observem i la manca d'informació de què disposem per comprendre els motius pels quals les mesures d'atenció a la diversitat són diferents en situacions que en termes de rendiment acadèmic són molt similars. Sí que està clar que el suport es concentra en les situacions de baix rendiment acadèmic.

L'alumnat fill d'immigrants africans és un col·lectiu que es troba en una situació de risc de fracàs escolar i aquest risc s'accentua en la mesura que s'incorporen més

tardanament al sistema educatiu de Catalunya. *Les dificultats en matèries de caràcter instrumental com la llengua catalana i castellana i les matemàtiques són les que en la majoria dels casos marquen la consecució o no dels objectius de cicle.* Aquestes dificultats són més grans en l'alumnat que s'ha incorporat als cicles mitjà o superior d'educació primària i no sembla que les adequacions curriculars individualitzades ni els diferents tipus de suport intern i/o extern al centre que reben alguns casos produeixin modificacions significatives en els resultats de les avaluacions al llarg dels cicles educatius.

Probablement cal pensar en mesures per atendre aquests alumnes molt contextualitzades a cada centre i grup-aula sense oblidar la necessitat d'emprendre accions individualitzades dirigides a treballar els continguts de caràcter instrumental amb els alumnes que s'incorporen tardanament a les escoles.

Amb això no volem afirmar que el plantejament exclusivament lingüístic sigui el més adequat .Com dèiem anteriorment, cal preguntar-se quina ha de ser la perspectiva més adient per enfocar l'actuació educativa amb aquests alumnes sobretot quan s'observa que malgrat el suport rebut, que en la majoria dels casos és de tipus lingüístic o instrumental, els alumnes no aconsegueixen superar els objectius dels cicles al llarg de la seva escolaritat.

Bibliografia referenciada

BESALÚ, X.; ALEGRET, J.L.; CABRUJA, T.; PALAUDÀRIAS, J.M. (1993): *El discurso de la administración educativa catalana sobre la escolarización de alumnos inmigrantes extranjeros.* (document no publicat).

CASAL, J.;GARCÍA, M.; PLANAS, J. (1998): Las reformas en los dispositivos de formación para combatir el fracaso escolar en Europa: paradojas de un éxito. *Revista de Educación,317,* 301-317.

CIREM (1994): *Èxit i fracàs escolar a Catalunya.* Barcelona: Fundació Jaume Bofill

COLECTIVO IOÉ (1994): *Marroquins a Catalunya.* Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

COLECTIVO IOÉ (1996): *La educación intercultural a prueba: hijos de inmigrantes marroquíes en la escuela,* Cide, Madrid.

COLECTIVO IOÉ (1999): *Inmigrantes, trabajadores, ciudadanos. Una visión de las migraciones desde España.* Universitat de València, València.

CONSELL ESCOLAR DE CATALUNYA (1999): *L'atenció a l'alumnat immigrat i de minories ètniques en el nostre sistema educatiu,* (pendent de publicació).

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994): Pla interdepartamental d'immigració. Departament de Benestar social, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1994): *L'avaluació a l'educació primària.* Departament d'Ensenyament, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1996): *L'avaluació a l'ESO.* Departament d'Ensenyament, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1996): *Educació intercultural.* Departament d'Ensenyament, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1996): *Atenció a la diversitat a l'ESO: 50 idees per a l'acció.* Departament d'Ensenyament, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1998): *Criteris psicopedagògics per a l'atenció a la diversitat.* Departament d'Ensenyament, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1999): *Estudi sobre l'escolarització d'alumnat procedent de famílies immigrants,* (pendent de publicació).

FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1996): *Escuela y etnicidad: el caso del pueblo gitan.* Cide, Madrid.

FULLANA, J. (1995): *Investigació sobre l'èxit i fracàs escolar des de la perspectiva dels factors de risc. Implicacions per a la recerca i la pràctica educativa.* Tesi de doctorat no publicada, Universitat de Girona.

FUNDACIÓ SERVEIS DE CULTURA POPULAR (1999): *Educació i immigració extracomunitària. Esborrany de treball.* Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona.

JIMÉNEZ, P.; VILÀ, M. (1999): *De educación especial a educación en la diversidad.* Aljibe, Màlaga.

KAPLAN, A., *De Senegambia a Cataluña. Procesos de aculturación e integración social.* Fundación la Caixa, Barcelona.

Marc Unitari de la Comunitat Educativa (1999): *Declaració de conclusions de treball sobre l'escolarització,* (document fotocopiat), Girona.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1992): *La educación intercultural en España.* Madrid: Publicaciones del MEC.

MURILLO, F.J. et al. (1995): *La investigación española en educación intercultural.* Revista de Educación núm. 307, pp. 199-216.

PALAUDÀRIAS, J.M. (1998): *Educació i integració en el cas de la comunitat marroquina a Girona. Una anàlisi entre el país d'origen i el d'assentament.* Tesi doctoral no publicada, Universitat de Girona

PERRENOUD, Ph. (1990): *La construcción del éxito y del fracaso escolar.* Morata, Madrid

ROCA, E. (1999): *L'avaluació de l'aprenentatge: algunes reflexions des de la pràctica,* A: DD. AA., Avaluació i educació, Consell Escolar de Catalunya, Barcelona.

SERRA, C. (1998): *L'etnografia escolar. Un instrument per a l'estudi de les relacions interètniques en el camp de l'educació,* (Treball de recerca de doctorat, no publicat).

SIGUÁN, M. (1998): *La escuela y los inmigrante.* Paidós, Barcelona

UPD (Unitat de Promoció i desenvolupament)(1999): L'escolarització de fills d'immigrants estrangers a les comarques de Girona, a *L'Observatori*, 8, pàg. 38-41.

UPD (Unitat de Promoció i desenvolupament) (1999): Evolució de la població immigrant estrangera, a *L'Observatori,* núm. 9, Girona.

Annexos

Annex 1: Protocol de recollida de dades per les escoles d'educació primària

Annex 2: Protocol de recollida de dades per als centres d'educació secundària obligatòria

Annex 3: Protocols de recollida dels resultats de l'avaluació

Annex 1: Protocol de recollida de dades per les escoles d'educació primària

Projecte de recerca: L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona

Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

GRAMC

PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER A LES ESCOLES D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Centre educatiu_____ **Població**_____ **Comarca**_____

Identificació (1)	Sexe (2)	Any naixement (3)	País procedència pare (4)	País procedència mare (5)	Lloc naixement alumne/a (6)	Data incorporació a l'escola (7)		Qualificació final de curs (8)		Àrees en què necessita millorar (9)	Promoció de curs (10)		ACI (11)		Religió (12)		Suport intern al centre (13)		Suport extern al centre (14)		Altres tipus de suport (15)
						General	Escola actual	PA	NM		Sí	No	Sí	No	Sí (especifica quina)	No	Sí	Quin	Sí	Quin	

Projecte de recerca: L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona

Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)
GRAMC

PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER A LES ESCOLES D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

FULL D'INSTRUCCIONS

Ompliu una línia horitzontal de la taula per cada alumne/a que sigui fill de pares immigrants africans (ja ho sigui un dels pares o tots dos), seguint les instruccions següents:

(1): Número d'identificació: Assigneu un número a cada alumne/a. Seria convenient que aquest número us *permetés posteriorment identificar l'alumne*. Per això us proposem que utilitzeu el número que figura a l'experient acadèmic de l'alumne/a.

(2): Sexe: Indiqueu el sexe de l'alumne/a utilitzant **F** (femení) o bé **M** (masculí).

(3): Any de naixement: Indiqueu l'any de naixement de l'alumne/a.

(4): Procedència del pare: Assenyaleu el **país** de procedència del pare de l'alumne/a.

(5): Procedència de la mare: Assenyaleu el **país** de procedència de la mare de l'alumne/a.

(6): Lloc naixement alumne/a: Assenyaleu el país on ha nascut l'alumne/a.

(7): Data d'incorporació a l'escola: Indicar, a la columna **General,** la data en què l'alumne/a es va incorporar al sistema educatiu per primera vegada a Catalunya, i a la columna **Escola actual,** la data en què es va incorporar a aquesta escola.

(8): Qualificació final de curs: Indiqueu quina va ser la qualificació global que l'alumne/a va obtenir en finalitzar el 6è curs de primària l'any 1997-98. Marqueu una **X** a la columna **PA** si la qualificació fou *Progressa adequadament*, i a la columna **NM** si la qualificació fou *Necessita millorar*.

(9): Àrees en què necessita millorar: En cas que l'alumne/a hagi obtingut aquesta qualificació en alguna de les àrees, indiqueu quines.

(10): Promoció de curs: Marqueu amb una **X** la columna **Sí** o **No** segons correspongui.

(11): ACI: Marqueu amb una **X** la columna que correspongui segons si s'ha hagut de fer una adequació curricular per a l'alumne/a o no, durant el curs 1997-98.

(12): Religió: Assenyaleu si els pares de l'alumne/a, en matricular-se, van sol·licitar classes de religió per als seus fills. En cas afirmatiu, indiqueu a la columna **Sí**, quina de les religions van sol·licitar.

(13): Suport intern al centre: Indiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98 algun suport específic per part d'alguns professionals dins del propi centre educatiu. En cas afirmatiu, especifiqueu quin/s professional/s han ofert aquest suport (mestre/a de suport, mestre/a d'educació especial...).

(14): Suport extern al centre: Indiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98 suport específic extern al centre educatiu. En cas afirmatiu, especifiqueu quin/s professional/s han ofert aquest suport (especialistes del SEDEC, compensatòria, CREDA...).

(15): Altres tipus de suport: Especifiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98 altres tipus de suport no especificats en les columnes 13 i 14.

Annex 2: Protocol de recollida de dades per als centres d'educació secundària obligatòria

Projecte de recerca: L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona

Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

GRAMC

PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER ALS CENTRES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Centre educatiu_____ **Població**_____ **Comarca**_____

Identificació (1)	Sexe (2)	Curs (3)	Any naixement (4)	País procedència pare (5)	País procedència mare (6)	Lloc naixement alumne/a (7)	Data incorporació a l'escola (8)		ACI (9)		Religió (10)		UAC (11)		Suport intern al centre (12)		Suport extern al centre (13)		Altres tipus de suport (14)
							General	Centre actual	Sí	No	Sí (especificar quina)	No	Sí	No	Sí	Quin	Sí	Quin	

PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER ALS CENTRES EDUCATIUS D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA (Continuació)

Centre educatiu_____ Població_____ Comarca_____

AVALUACIÓ GLOBAL DEL FINAL DE CICLE D'ESO						AVALUACIÓ DE LES ÀREES, CRÈDITS VARIABLES I CRÈDITS DE SÍNTESI A FINAL DE CICLE												
Supera el cicle (15)	No supera el 1r cicle cicle (16)		No supera el segon cicle (17)		No ha estat avaluat (18)	Ll. i liter. catalana (19)	Ll. i liter. castellana (20)	Ll. estrangera (21)	Ciències naturals (22)	Ciències socials (23)	Ed. física (24)	Tecnologia (25)	Ed. visual i plàstica (26)	Música (27)	Matemàtiques (28)	Crèdits variables (29)	Crèdits de síntesi (30)	Religió (voluntària) (31)
	Promociona	Un any més al cicle	Certificació	Un any més al cicle														

Projecte de recerca: L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona

Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)
GRAMC

PROTOCOL DE RECOLLIDA DE DADES PER ALS CENTRES D'ESO

FULL D'INSTRUCCIONS

Si us plau, ompliu una línia horitzontal de la taula per cada alumne/a que sigui fill de pares immigrants africans (ja ho sigui un dels pares o tots dos), seguint les instruccions que apareixen a continuació. Per cada nen/a s'haurien d'omplir les dades dels dos fulls: el full amb dades generals i el full amb dades sobre l'avaluació.

(1): Número d'identificació: Assigneu un número a cada alumne/a. Seria convenient que aquest número us *permetés posteriorment identificar l'alumne*. Per això us proposem que utilitzeu el número que figura a l'experient acadèmic de l'alumne/a.

(2): Sexe: Indiqueu el sexe de l'alumne utilitzant **F** (femení) o bé **M** (masculí).

(3): Curs: Indiqueu si l'alumne/a va realitzar, durant l'any acadèmic 1997-98, 2n o bé 4rt d'ESO.

(4): Any de naixement: Indiqueu l'any de naixement de l'alumne/a.

(5): Procedència del pare: Assenyaleu el **país** de procedència del pare de l'alumne/a.

(6): Procedència de la mare: Assenyaleu el **país** de procedència de la mare de l'alumne/a.

(7): Lloc naixement alumne/a: Assenyaleu el país on va néixer l'alumne/a.

(8): Data d'incorporació a l'escola: Indiqueu, a la columna **General**, la data en què l'alumne/a es va incorporar al sistema educatiu per primera vegada a Catalunya, i a la columna **Centre actual**, la data en què es va incorporar a aquest centre educatiu.

(9): ACI: Marqueu amb una **X** la columna que correspongui segons si s'ha hagut de fer una adequació curricular per a l'alumne/a o no, durant el curs 1997-98.

(10): Religió: Assenyaleu si els pares de l'alumne/a, en matricular-se, van sol·licitar classes de religió per als seus fills. En cas afirmatiu, indiqueu a la columna **Sí**, quina de les religions van sol·licitar.

(11): UAC: Marqueu una X en aquesta columna si l'alumne/a ha estat atès en una UAC durant el curs 1997-98.

(12): Suport intern al centre: Indiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant el el curs 1997-98 algun suport específic per part d'alguns professionals dins del propi centre educatiu. En cas afirmatiu, especifiqueu quin/s professional/s han ofert aquest suport (psicopedagog/a, mestre/a de pedagogia terapèutica...).

(13): Suport extern al centre: Indiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant el curs 1997-98 suport específic extern al centre educatiu. En cas afirmatiu, especifiqueu quin/s professional/s han ofert aquest suport (especialitstes del SEDEC, compensatòria, CREDA...).

(14): Altres tipus de suport: Especifiqueu en aquesta columna si l'alumne/a ha rebut durant elcurs 1997-98 altres tipus de suport no especificats en les columnes 13 i 14.

(15): Supera el cicle: Marqueu una X en aquesta columna si l'alumne/a va superar el cicle.

(16): No supera el 1r cicle: Marqueu amb una X la columna **Promociona** si l'alumne/a va promocionar de cicle malgrat no haver-lo superat, i marqueu una X a la columna **Un any més al cicle** si l'alumne/a va romandre un any més al primer cicle d'ESO.

(17): No supera el 2n cicle: Marqueu amb una X la columna **Certificació** si l'alumne/a va obtenir la certificació al final del 2n cicle d'ESO durant l'any 1997-98, i marqueu una X a la columna **Un any més al cicle** si l'alumne/a va haver de romandre un any més al segon cicle d'ESO.

(18): No ha estat avaluat: Marqueu una X en aquesta columna en cas que l'alumne/a no hagi estat avaluat perquè es va donar de baixa, o es va traslladar.

(19): Ll. i liter. catalana: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Llengua i literatura catalana al final del curs 1997-98.

(20): Ll. i liter. castellana: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Llengua i literatura castellana al final del curs 1997-98.

(21): Ll. estrangera: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrrea de Ll. estrangera al final del curs 1997-98.

(22): Ciències naturals: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Ciències de la naturalesa al final del curs 1997-98.

(23): Ciències socials: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Ciències socials al final del curs 1997-98.

(24): Ed. Física: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea d'Educació Física al final del curs 1997-98.

(25): Tecnologia: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Tecnologia al final del curs 1997-98.

(26): Ed. visual i plàstica: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea d'Educació visual i plàstica al final del curs 1997-98.

(27): Música: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Música al final del curs 1997-98.

(28): Matemàtiques: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en l'àrea de Matemàtiques al final del curs 1997-98.

(29): Crèdits variables: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) en els crèdits variables al final del curs 1997-98.

(30): Crèdits de síntesi: Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) enels crèdits de síntesi al final del curs 1997-98.

(31): Religió (voluntària): Indiqueu la qualificació obtinguda per l'alumne/a (excel·lent, notable, bé, suficient, insuficient) a aquesta matèria, en cas que hi hagués matriculat, al final del curs 1997-98.

Annex 3: Protocols de recollida dels resultats de l'avaluació

Projecte de recerca: ***L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona***
Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

PROTOCOL RECOLLIDA DADES D'AVALUACIÓ ALUMNAT DE 6è DE PRIMÀRIA (curs 97-98)

Identificació_____ **Centre educatiu** _____ **Població** _____ **Comarca** _____

AVALUACIÓ CICLE SUPERIOR PRIMÀRIA				*AVALUACIÓ CICLE MITJÀ PRIMÀRIA*			*AVALUACIÓ CICLE INICIAL PRIMÀRIA*		
Àrea	*ACI**	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*
Llengua catalana i literatura									
Llengua castellana i literatura									
Llengua estrangera.....									
Coneixement medi: social i cultural									
Coneixement medi: natural									
Educació artística: música									
Educació artística: visual i plàstica									
Educació física									
Matemàtiques									
Religió (voluntària)									
(1)									
QUALIFICACIÓ GLOBAL CICLE									

(1) Llengua estrangera en cas que l'alumne/a hagi fet opció per una segona llengua estrangera al Cicle Superior, a més de la que cursa des del Cicle Mitjà

* **ACI**: cal que s'indiqui amb una creu si l'àrea ha estat objecte d'adequació curricular

OBSERVACIONS			

Comentaris de l'informe de la Mestra d'Educació Especial (en cas que existeixi aquest informe)

Projecte de recerca: ***L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona***
Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

PROTOCOL RECOLLIDA DADES D'AVALUACIÓ ALUMNAT DE 2n ESO (curs 97-98) (I)

Identificació_____ **Centre educatiu** _____ **Població (comarca)** _____ **Data inici Primer Cicle ESO** _____

ÀREA	*QUALIFICACIONS*
Llengua catalana i literatura	
Llengua castellana i literatura	
Llengua estrangera ( )	
Ciències de la naturalesa	
Ciencies socials	
Educació física	
Tecnologia	
Educació visual i plàstica	
Música	
Matemàtiques	
Religió ( ) (voluntària)	

Crèdits variables	
Crèdits de síntesi	

Assoleix els objectius del cicle? Sí ☐ No ☐
Accedeix a Segon cicle? Sí ☐ No ☐

Observacions

Ha estat avaluat de 1r cicle d'ESO? Sí ☐ No ☐

És un/a alumne/a d'incorporació tardana? Sí ☐ No ☐

Existeix un informe qualitatiu, en cas que no hagi estat avaluat? Sí ☐ No ☐

Quin tipus d'informe és?

Supera el 1r cicle el curs 1997-98? Sí ☐ No ☐

Promociona o es queda un any més al cicle? _____

PROTOCOL RECOLLIDA DADES D'AVALUACIÓ ALUMNAT DE 2n ESO (curs 97-98) (II)

AVALUACIÓ CICLE SUPERIOR PRIMÀRIA				*AVALUACIÓ CICLE MITJÀ PRIMÀRIA*			*AVALUACIÓ CICLE INICIAL PRIMÀRIA*		
Àrea	*ACI**	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*
Llengua catalana i literatura									
Llengua castellana i literatura									
Llengua estrangera.....									
Coneixement medi: social i cultural									
Coneixement medi: natural									
Educació artística: música									
Educació artística: visual i plàstica									
Educació física									
Matemàtiques									
Religió (voluntària)									
(1)									
QUALIFICACIÓ GLOBAL CICLE									
OBSERVACIONS									

(1) Llengua estrangera en cas que l'alumne/a hagi fet opció per una segona llengua estrangera al Cicle Superior, a més de la que cursa des del Cicle Mitjà

* **ACI**: cal que s'indiqui amb una creu si l'àrea ha estat objecte d'adequació curricular

Projecte de recerca: ***L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona***
Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

PROTOCOL RECOLLIDA DADES D'AVALUACIÓ ALUMNAT DE 4t ESO (curs 97-98) (I)

Identificació_____ **Centre educatiu** _____ **Població (comarca)** _____ **Data inici Segon Cicle ESO**_____

AVALUACIÓ SEGON CICLE ESO		*AVALUACIÓ PRIMER CICLE ESO*	
ÀREA	*QUALIFICACIONS*	*ÀREA*	*QUALIFICACIONS*
Llengua catalana i literatura		**Llengua catalana i literatura**	
Llengua castellana i literatura		**Llengua castellana i literatura**	
Llengua estrangera ( )		**Llengua estrangera ( )**	
Ciències de la naturalesa		**Ciències de la naturalesa**	
Ciencies socials		**Ciencies socials**	
Educació física		**Educació física**	
Tecnologia		**Tecnologia**	
Educació visual i plàstica		**Educació visual i plàstica**	
Música		**Música**	
Matemàtiques		**Matemàtiques**	
Religió ( ) (voluntària)		**Religió ( ) (voluntària)**	
Crèdits variables		***Crèdits variables***	
Crèdits de síntesi		***Crèdits de síntesi***	

Qualificació global etapa		**Assoleix els objectius del cicle?** Sí ☐ No ☐ **Accedeix a Segon cicle?** Sí ☐ No ☐
Observacions Ha estat avaluat de 2n cicle d'ESO? Sí ☐ No ☐ És un/a alumne/a d'incorporació tardana? Sí ☐ No ☐ Existeix un informe qualitatiu, en cas que no hagi estat avaluat? Sí ☐ No ☐ Quin tipus d'informe és? Supera el 2n cicle el curs 1997-98? Sí ☐ No ☐ Obté certificació o es queda un any més al cicle? _____		***Observacions***

PROTOCOL RECOLLIDA DADES D'AVALUACIÓ ALUMNAT DE 4t ESO (curs 97-98) (II)

AVALUACIÓ CICLE SUPERIOR PRIMÀRIA				*AVALUACIÓ CICLE MITJÀ PRIMÀRIA*			*AVALUACIÓ CICLE INICIAL PRIMÀRIA*		
Àrea	*ACI**	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*	*ACI*	*Qualificació*	*Qualificació per àrees*
Llengua catalana i literatura									
Llengua castellana i literatura									
Llengua estrangera.....									
Coneixement medi: social i cultural									
Coneixement medi: natural									
Educació artística: música									
Educació artística: visual i plàstica									
Educació física									
Matemàtiques									
Religió (voluntària)									
(1)									
QUALIFICACIÓ GLOBAL CICLE									
OBSERVACIONS									

(1) Llengua estrangera en cas que l'alumne/a hagi fet opció per una segona llengua estrangera al Cicle Superior, a
(2) més de la que cursa des del Cicle Mitjà

* **ACI**: cal que s'indiqui amb una creu si l'àrea ha estat objecte d'adequació curricular

Projecte de recerca: ***L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona***
Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

DADES GLOBALS PER ALS CENTRES D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Centre educatiu _____ **Població** _____ **Comarca** _____

Dades d'Escolarització pel curs 1997-98 (Dades de setembre de 1997)

	Educació infantil			Cicle inicial d'Ed. Primària		Cicle mitjà d'educació primària		Cicle superior d'educació primària		TOTAL
	P3	P4	P5	1r curs	2n curs	3r curs	4rt curs	5è curs	6è curs	
Nombre total d'alumnes										
Nombre d'alumnes nascuts al Nord d'Àfrica										
Nombre d'alumnes nascuts a la resta d'Àfrica										

Resultats globals de l'avaluació del <u>cicle superior</u> (curs 1997-98)

Nombre d'alumnes de finals de cicle superior avaluats	Nombre d'alumnes amb qualificació global de PA a final del cicle superior	
	Total	Amb ACI

Projecte de recerca: ***L'èxit i el fracàs escolar dels fills d'immigrants estrangers africans escolaritzats a les comarques de Girona***
Grup de Recerca en Educació Especial del Departament de Pedagogia (UdG)

DADES GLOBALS ALS CENTRES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Centre educatiu _____ **Població (comarca)** _____

Dades d'escolarització pel curs 1997-98

	Primer cicle d'ESO		Segon cicle d'ESO	
	1r curs	2n curs	3r cirs	4rt curs
Nombre total d'alumnes				
Nombre d'alumnes fills de pares immigrants africans				

Resultats de les avaluacions

Nombre total d'alumnes que superen el 1r cicle d'ESO	Nombre total d'alumnes que no superen el 1r cicle d'ESO		Nombre total d'alumnes que superen el 2n cicle d'ESO	Nombre total d'alumnes que no superen el 2n cicle d'ESO	
	Promocionen	Romanen un any més al cicle		Obtenen certificació	Romanen un any més al cicle